

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

MOMENTE, SCHIȚE, POVESTIRI

Desen copertă și ilustrații de
GION MIHAIL

Biblioteca pentru toți copii apare sub îngrijirea lui
Tiberiu Utan

— MOMENTE, SCHIȚE.
POVESTIRI

— **Ion Luca Caragiale**

— Antologie alcătuită pentru copii și prefată de
VIRGINIA CARIANOPOL

EDITURA ION CREANGĂ – BUCUREȘTI
1977

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 7

D-I GOE... 17

VIZITĂ 23

LANȚUL SLĂBICIUNILOR 28

TRIUMFUL TALENTULUI 33

PREMIUL ÎNTÂI 40

BACALAUREAT 47

UN PEDAGOG DE ȘCOALĂ NOUĂ 52

URGENT... 66

TELEGRAME 73

PROCES-VERBAL 81

FIVE O'CLOCK 86

HIGH-LIFE 92

BÙBICO 99

LA PELEȘ 107

ATMOSFERĂ ÎNCĂRCATĂ 110

TEMPORA... 117

PETIȚIUNE... 122

CĂLDURĂ MARE 128

DE ÎNCHIRIAT 134

MITICĂ 139

AMICUL X... 146

INFAMIE... 151

AMICI 155

DOUĂ LOTURI 161
CĂNUȚĂ, OM SUCIT 179
ARENDAȘUL ROMÂN 189
1907 – DIN PRIMĂVARĂ PÂNĂ-N TOAMNĂ 193
ION... 200
ABU-HASAN 206

CUVÂNT ÎNAINTE

„Un suflet ciudat, pe care cercetătorii și-au dat osteneala să ni-l înfățișeze și mai ciudat. Veșnic înfrământare, plin de inegalități și de contradicții – ca și viața însăși în învăluirile ei...” – schița, chipul lui Caragiale, Al. Vlahuță, poet format la școala imensei admirații față de Eminescu, prieten și portretist talentat al creatorilor de geniu.

Ca într-un „dialog la distanță”, Victor Eftimiu, căruia Caragiale, dăruindu-i prietenia, i-a dezvăluit multe dintre talentele puternicei sale personalități, adaugă portretului noi trăsături: *„Caragiale a fost un paradox. Mai mult decât oricine altul, el dezmente faimosul „stilul e omul”. În opera lui e aspru, batjocoritor. În viață surâdea. Era plin de dragălășenie. Se entuziasma, cânta, poetiza. Poetiza! Scriitorul acesta, a cărui operă e plină de secături și canalii, știa să înnobileze în viață lucrurile cele mai comune”*.

Numeroase sunt mărturiile de prietenie, stimă și admirație față de scriitorul și omul Caragiale pe care le-au lăsat alți mari scriitori și artiști.

Au scris cu căldură, căutând să descifreze trăsături ale personalității genialului autor, scriitori ca Barbu Delavrancea, Octavian Goga, Gala Galaction, Șt. O. Iosif, Ioan Slavici, Tudor Arghezi, critici și istorici literari ca Dobrogeanu-Gherea, Ibrăileanu etc.

S-au împlinit, la începutul anului 1977, 125 de ani de când în satul Haimanale, lângă Ploiești, se naștea, la 30 ianuarie 1852, cel care avea să devină marele cronicar satiric al epocii sale. Prin familia tatălui său, mai precis prin frații acestuia (Iorgu și, mai ales, Costache – animatori ai începuturilor vieții teatrale românești), Ion Luca avea să cunoască și să iubească de timpuriu teatrul.

Învățătorul său, Bazil Drăgoșescu, despre care își va aminti cu

adâncă recunoștință, peste 50 de ani, i-a cultivat dragostea pentru limbă. În clasa acestui dascăl, avea să asiste, elev fiind în clasa a IV-a, la vizita făcută de domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

În anul 1870, tânărul Ion Luca este numit copist la tribunal și cunoaște lumea micilor funcționari, cu dramele și meschinăriile ei, lume care-i va popula în special „momentele”.

Dar, dincolo de experiența de viață câștigată, meseria de copist nu-i place și Caragiale lucrează, succesiv, în calitate de corector și colaborator la diferite ziare, apoi ca traducător de piese la Teatrul Național.

Aceștia sunt anii începuturilor lui publicistice și literare, cu versuri apărute în „*Revista contemporană*” și în „*Ghimpele*” și cronici fanteziste.

Anul 1879 marchează „lovitura de teatru” pentru afirmarea sa literară: apare în „Convorbiri literare” comedia «*O noapte furtunoasă*», a cărei prezentare pe scena Teatrului Național e întreruptă, datorită reacției violente a publicului burghez, care se recunoștea în personaje.

Caragiale deschide astfel seria capodoperelor sale care aveau să-l consacre ca cel mai de seamă reprezentant al dramaturgiei românești. Un an mai târziu avea să scrie «*Conu Leonida față cu reacțiunea*», în care ridiculiza teama de revoluție a micii burghezii.

Colaborează între timp la ziare, iar în 1881 – 1882 funcționează, ca și Eminescu, în calitate de revizor școlar.

Peste doi ani, în 1884, are loc prima reprezentare a piesei «*O scrisoare pierdută*», ascutită satiră la adresa politicienilor vremii. Cu «*D’ale carnavalului*», premiată la un concurs al Teatrului Național în 1885, se încheie ciclul comediilor. Ultima piesă, drama «*Năpasta*», este inspirată din lumea satului.

După 1890, activitatea de creație a lui Caragiale se orientează îndeosebi spre genul satiric scurt, realizând celebrele sale «*Momente*», precum și parte din nuvele.

Spre deosebire de comedii, momente și schițe, unde comicul e suveran, nuvelele se constituie ca un teritoriu aparte, în care se interferează elementul comic cu cel tragic.

Tonul, preocupările și tehnica acestora amintesc pe dramaturgul Caragiale. Parte din nuvele abordează zonele psihologiei

(«O făclie de Paște»), celelalte, precum «Cănuță om sucit», «Abu-Hassan», «Calul dracului», fiind construite prin împletirea strânsă a fantasticului cu umorul.

Împreună cu publicistul și militantul socialist Anton Bacalbașa, scoate revista „*Moftul român*”, în care își publică schițele. Câțiva ani mai târziu, după publicarea «*Momentelor*», Caragiale se stabilește împreună cu familia la Berlin.

O impresionantă dovadă a păstrării, în această perioadă, a unor legături permanente cu țara, a ecoului pe care i-l trezesc în inimă mișcările sociale din România, îl constituie «*1907 din primăvară până-n toamnă*», aspru rechizitoriu împotriva celor care au pus la cale uciderea a 11.000 de țărani răsculați. Denunțând raporturile economice și politice ale administrației, articolul dezvăluia în același timp situația mizeră a țăranului român „*care lucrează... din revărsatul zorilor și până în răsăritul stelelor*”.

Creator de excepție, I.L. Caragiale „*a sintetizat, în câteva personaje și în câteva evenimente caracteristice categoriile sociale, stările sufletești și întâmplările produse de introducerea civilizației la noi, el a istorisit, a criticat și a explicat întreaga viață a epocii de care s-a ocupat*” – remarca criticul Garabet Ibrăileanu.

Opera sa apare ca un edificiu unitar, dar în același timp de o mare diversitate, dacă ne referim la galeria tipurilor umane create. Înzestrat cu un ascutit spirit de observație, scriitorul avea să realizeze o vastă frescă a societății burgheze și mic-burgheze românești de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, îndreptându-și forța satirei asupra păturii „la putere”, high-life-ul, ca și împotriva slujbașilor acesteia, conțopiști, gazetari agramăți, slugarnici polițiști, dascăli terorizați de un lanț al slăbiciunilor cu putere de lege, într-o societate în care favoritismul, ipocrizia și demagogia erau atotputernice.

Dotat cu un deosebit simț al ridicolului, Caragiale era atras de pitorescul unor manifestări umane, de mulțimea pestriță a necunoscuților întâlniți pe stradă, la cafenea, berărie sau la vreo întrunire publică. Din bogatul material înregistrat nu reținea decât esențialul ca material al scrierilor sale.

Chipurile ce aveau să capete viață în operă surprind printr-o

singură trăsătură caracteristică. *„Un tic, un nume potrivit sau un gest valorează mai mult decât o pagină întreagă de descriere”, mărturisise I.L. Caragiale.*

Slavici, prieten apropiat, evocă în amintirile sale modul cum Caragiale îi cerceta pe necunoscuții din jur.

„Măi! – zicea el câteodată. Natura nu lucrează după tipare, ci-l toarnă pe fiecare după calapod deosebit. Unul e sucit într-un fel, altul într-altfel, fiecare în felul lui, încât nu te mai sature să-i vezi și să-ți faci haz de ei”.

Prin tot ce a scris, dar mai ales prin comedii, momente și schițe, acest mare creator „de viață” a realizat o adevărată „comedie umană românească”.

Multe dintre personajele sale au devenit sinonime cu categoria socială sau instituția pe care o reprezentau. Cațavencu din «O scrisoare pierdută» întruchipează tipul politicianului demagog, Agamiță Dandanache, arivistul lipsit de scrupule, Rică Venturiano, publicist la „Vocea patriotului național”, caricatura reprezentanților presei burgheze cu întreaga ei ipocrizie, Marius Chicoș Rostogan, „pedagogul absolut”, prototipul slujitorilor școlii burgheze, «D-l Goe», sau „maiorul Ionel” din schița «Vizită» anunță, încă de la primii ani, apartenența la o categorie socială în care domina lipsa de scrupule și incultura.

Stăpânită de setea parvenirii, pentru a cuceri cu orice mijloace trepte cât mai înalte pe scara socială a vremii, lumea personajelor lui I.L. Caragiale apare ca o lume a protecțiilor și privilegiilor, care anihilează până la grotesc personalitatea umană, care se refuză oamenilor cinstiți, eliminându-i sau strivindu-i.

Ca orice umorist de mare deschidere, Caragiale este în același timp și un moralist, un om care nu numai că observă, dar țintește să îndrepte moravurile și năravurile societății.

Se poate spune că, asemeni lui Balzac, I.L. Caragiale este „cel mai mare istoric al epocii dintre 1870 – 1900” – cum scria Garabet Ibrăileanu – opera sa constituindu-se ca un bogat univers uman unitar prin viziunea critică asupra societății timpului său. Lovind într-o lume dominată de grotesc și ridicol, Caragiale își îndreaptă simpatia către „năpăstuiții vieții”, privind cu profundă înțelegere spre omul simplu. «Arendașul român», singura schiță inspirată din lumea satului,

anticipează – prin tonul demascator la adresa sistemului social-politic – pamfletul «1907 din primăvară până-n toamnă». Plângându-se de arendaș că l-a încărcat trei zile de prașilă, țăranul este bătut la subprefectură, până își retrage plângerea, în final fiind „răsplătit” cu discursul subprefectului despre binefacerile înțelegerii și dragostei între săteni și arendași.

*

„... Petrecea noaptea în povestiri, își depăna schițe noi, fermecându-i pe toți, și apoi neglija să le scrie. Față de bogăția imensă a proiectelor sale literare a produs relativ puțin, dar cu o perfecțiune meticuloasă de lapidar care șlefuieste piatra prețioasă” – scria Cella, fiica marelui scriitor Barbu Delavrancea.

Din fericire pentru noi, cititorii de astăzi, cea mai valoroasă parte dintre aceste întâmplări povestite au dobândit haina cuvântului tipărit în schițe și «*Momente*». Concepute drept niște schițe dialogate, *momentele* sunt mici piese de teatru, în care se mișcă o lume situată, în general, pe o treaptă socială mai puțin înaltă, dar aceeași ca esență cu galeria eroilor din teatru. Numitorul comun al acestei faune, în totalitatea ei, este, în primul rând, înverșunarea cu care țintește pozițiile dominante ale societății și dorința „de a face impresie”. Dacă, în comediile sale, Caragiale și-a îndreptat necruțătoarea ironie asupra unor tipuri reprezentative ale aparatului de stat burghezo-moșieresc, în «*Momente*» avem de-a face cu mica burghezie, alcătuită în cea mai mare parte din funcționari publici.

Condamnat la o existență limitată și meschină, micul burghez, „moftangiul Mitică”, „amicul” în ipostazele sale – Lache, Mache, Georgescu și comp.

— Este surprins în viața domestică și publică, începând cu anii de școală, la berărie sau în redacția unor ziare, în vacanță etc.

Caragiale anunțase într-un număr al „*Moftului român*” publicarea unor articole al căror model avea să fie „un tip” des întâlnit în epoca aceea „moftangiul și moftangioaica”.

Reducând totul la nivelul „moftului” – noțiune pe care marele umorist o definea ca o ridicolă antiteză dintre aparență și esență – personajele «*Momentelor*» se definesc în sfera unui univers a cărui condiție de viață este sufocantă, alternând treptat personalitatea lor.

Școala burgheză, așa cum apare în schițele lui Caragiale, este o instituție în care nepotismul asigură „băiatului de familie” privilegii nemeritate. După ce a fost educat ca „maiorașul” sau ca „domnul Goe”, băiatul șefului liberal Popescu sau al moșierului Ftiriadi trec clasa „fără grijă”, chiar dacă sunt teroarea școlii. „Lanțul slăbiciunilor” funcționează fără greș; pentru „tânărul de viitor” Mitică Dăscălescu, se găsește totdeauna un cunoscut „la care ține Piscupeasca, la care ține Sachelăreasca, la care ține Preoțeasca, la care ține mult grațioasa Popeasca...”

Odrasla „lumii privilegiilor”, astfel pregătită încă din școală, intră apoi în *administrație* sau în *viața politică* a vremii.

Ridicolă parodie a luptei politice, «*Telegrame*» ascunde complicitatea care i-a adus pe „adversari” la putere. Pe această linie, ea este o adevărată bijuterie literară, reproducând la alte dimensiuni conflictul piesei «*O scrisoare pierdută*». În finalul ei, evident telegrafiat: „*Costăchel Gudurău liberat azi-dimineață, lipsă probe intenție asasinat. Împăcat cu directoru. Pupat toți piața endependenți*”. Deci, „morala moralei” în concepția politicii de atunci: fostul adversar este recomandat pentru postul solicitat înainte de un vechi susținător, fiindcă așa dictau interesele.

Tot acest „bâlci al deșertăciunilor” este acoperit de vorbăria goală a unor ziare concepute și scrise de gazetari, în genul celui din «*Ultima oră*», frate bun, prin felul său de gândire, cu Rică Venturiano din „*O noapte furtunoasă*».

Într-o asemenea lume trăiește Mitică, Lache sau Mache, „amicul” fanfaron sau „binevoitor”, mahalagioaica pretențioasă și cu veleități educative etc.

„*Personajele* – spunea el – nu trebuie prezentate cu multe detalii, căci astea omoară imaginea vie. Chipul zugrăvit trebuie să surprindă printr-o singură trăsătură caracteristică”.

«*Momentele*» corespund pe deplin acestui crez de măiestrie literară, ca și piesele acestui mare magician al cuvântului. Concepute cel mai des ca scenete, în câteva pagini, pe parcursul cărora scriitorul povestește destul de puțin, momentele prezintă de obicei doar cadrul acțiunii, iar apoi își lasă personajele să vorbească singure, conturând astfel, din câteva trăsături sigure de condei, un portret, o situație.

Indivizii păturilor sociale ce populează aproape exclusiv proza scurtă a lui Caragiale – mica și marea burghezie – sunt urmăriți cu o atenție de cercetător științific, dar un cercetător cu geniul umorului. Hazul se declanșează prin contrastul dintre pretențiile de distincție ale diverselor Esmeralde sau Athenaïse „din lumea bună” și izbucnirile lor de mahalagioaice, dintre aparența de bunăvoință a unor personaje și josnicia – în diversele ei manifestări – de care dau dovadă («Amici», «Infamie»); din ironizarea stilurilor pompoase și solemne ale discursurilor lipsite de idei, incoerente, rostite de oamenii politici ai vremii, sau a stilului în care era scrisă presa de senzație etc.

Anecdota este și ea prezentă în «*Momente*» ca și caricatura sau comicul buf, iscat din îngroșarea situațiilor până la limitele ridicolului.

Comicul se naște adesea din lipsa de logică, ce duce la absurd, un exemplu elocvent în acest sens fiind schița «*Căldură mare*». Fiecare dintre replicile celor două personaje este aproape normală, dar mercurul termometrelor a moleșit mințile și „domnul” care-i spune „feciorului”: „Amice, ești idiot!” încurcă el însuși numele străzilor, arătându-se până la urmă mai buimac decât interlocutorul său. S-a afirmat, pe bună dreptate, că din acest punct de vedere ironia este principala coordonată a umorului său.

Marea, imensa măiestrie a lui Caragiale stă în stăpânirea miraculoasă a cuvântului, a limbii: „*La Caragiale* – scrie în amintirile sale Vlahuță – *cuvântul scris capătă o însemnătate documentară. Nimic nu joacă, nimic nu se clatină în strașnica legătură a construcției lui tăiată-n marmură... Când îl citești pe Caragiale, ai în adevăr sentimentul desăvârșitului*”.

Vorbind despre limba eroilor lui I.L. Caragiale, Tudor Vianu sublinia: „*A fost principalul mijloc al caracterizării psihologice și sociale a oamenilor aduși de el în scenă sau despre care a povestit ceva*”.

Scriitorul „a dăltuit” în cuvânt, căutând în fel și chip cele mai sugestive îmbinări.

Un alt mare artist al cuvântului, Tudor Arghezi, scria: „... *Caragiale căuta ore-ntregi cuvântul bun, elasticitatea insinuantă, asprimea sau ritmul unei fraze. Intuiția lui, necunoscută la mulți dintre scriitorii mai tineri, era a unui artist de creație...*”

Comicul de limbaj este adesea construit pe contrastul dintre

pretențiile personajelor de vorbire aleasă și pronunțarea stâlcită a unor cuvinte radicale sau a franțuzismelor; o variantă cu același efect se bazează pe contrastul dintre limbajul forțat elegant, vădind o spoială de cultură, și bârfelile la care se pretează o madam Mândica Piscopesco care, împreună cu sora ei Tincuța, dă „five o'clock tea tous les jeudis”.

Alteori ticurile verbale – expresiile și cuvintele repetate fără rost – dezvăluie sărăcia de idei, comoditatea de gândire a unor asemenea personaje.

Garabet Ibrăileanu a fost primul care a atras atenția asupra semnificației numelor în opera lui I.L. Caragiale.

Dacă numele de *Trahanache* se asociază strâns cu ideea de amânare, târăgănare, replica sa favorită fiind; *Aveți puținică răbdare, stimabililor!*”, iar cel de *Agamiță Dandanache*, din aceeași piesă (*«O scrisoare pierdută»*), sugerează tembelismul personajului, amestecat cu viclenie, *Mitică* și ceilalți „amici”: *Lache*, *Mache* – eroii *momentelor și schițelor* – sugerează prin nume un tip banal, plat, vrând totuși, cu orice preț, să pară cineva.

Citindu-l astăzi pe Caragiale, cu alte posibilități de înțelegere, redescoperim noi nuanțe. Opera centenară a acestui strălucit scriitor continuă să ne atragă prin „*acea putere de cucerire pe care vremea, limpezind-o, o sporește*” – așa cum a sesizat Al. Vlahuță, apreciind că „*ceea ce se va citi din ce în ce mai cu drag și mai cu interes în limba noastră va fi, alături de versurile sfinte ale lui Eminescu, proza lapidară a lui Caragiale*”, scrierile sale rămânând contemporane cu cei mai tineri dintre cititorii ei.

VIRGINIA CARIANOPOL

D-I GOE...

CA SĂ NU MAI RĂMÂIE REPETENT și anul acesta, mam'mare, mamița și tanti Mița au promis tânărului Goe să-l ducă-n București de 10 Mai.

Puțin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în Capitală numai de hatârul fiului și nepoțelului

lor. Destul că foarte de dimineată, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, aşteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la Bucureşti. Adevărul e că, dacă se hotărăşte cineva să asiste la o sărbătoare naţională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineată. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a.m. Dl. Goe este foarte impacient şi, cu un ton de comandă, zice încruntat:

— Mam'mare! De ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

— Vine, vine acuma, puşorul mamei! Răspunde cucoana. Şi sărută pe nepoţel; apoi îi potriveşte pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripţia pe panglică: *le Formidable*, şi sub panglică biletul de călătorie înfipit de tanti Miţa, că „aşa ţin bărbaţii biletul”.

— Vezi ce bine-i şade lui – zice mam'mare – cu costumul de marinel?

— Mamiţo, nu ţi-am spus că nu se zice marinel?

— Da' cum?

— Marinal...

— Ei! ziceţi voi cum ştiţi eu zic cum am apucat. Aşa se zicea pe vremea mea, când a ieşit întâi moda asta la copii – marinel.

— Vezi, că sunteţi proaste amândouă? Întrerupe tânărul Goe. Nu se zice marinal, nici marinel.

— Da' cum, procopsitule? întreabă tanti Miţa cu un zâmbet simpatic.

— Mariner...

— Apoi de! N-a învăţat toată lumea carte ca dumneata! zice mam'mare, şi iar sărută pe nepoţel şi iar îi potriveşte pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuţii filosofice: soseşte trenul – şi nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoinţă din partea unor tineri politicoşi, cari merg până la o staţie apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat... Mam'mare îşi face cruce, apoi aprinde o ţigară... Goe nu vrea să intre în cupeu¹ vrea să şadă în coridorul

¹ Compartiment.

vagonului cu bărbații.

— Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri lui dl. Goe, și-l trage puțin înapoi.

— Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se. Și după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă și scoate iar capul. Dar n-apucă să răspundă ceva urâtul, și mititelul își retrace îngrozit capul gol înăuntru și-ncepe să zbiere:

— Mamițoo! M-am'maree! Tanti!

— Ce e? Ce e? Sar cocoanele.

— Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! Să opreascăăă!!!

Tot într-un timp, iacăță conductorul intră să vadă cine s-a suit de la stația din urmă.

— Biletele, domnilor!

Cocoanele arată biletele dumnealor, explicând domnului conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru: fiindcă biletul era în panglica pălăriei, și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu panglică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

— Parol! Chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe dl. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

— Dar noi n-am declarată? strigă mamița.

— Ce e vinovat băiatul, dacă i-a zburat pălăria? zice mam'mare.

— De ce-a scos capul pe fereastră? Eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică urâtul.

— Nu-i treaba dumitale! Ce te-amesteci dumneata? zice tanti Mița urâtului...

— Uite ce e, cocoană – zice conductorul – trebuie să plățiți un bilet...

— Să mai plătim? N-am plătită odată?

— Și pe d-asupra un leu și 25 bani.

— Și pe d-asupra?...

— Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamița, și-l zguduie pe Goe

de mână.

— Ce faci, soro? Ești nebună? Nu știi ce simțitor e? zice mam'mare.

Și, apucându-l de mâna cealaltă, îl smucește de la mamița lui, tocmai când trenul, clănțănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lu' mam'mare într-un sens, combinată cu clătănătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitate și se reazemă în nas de clanța ușii de la cupeu. Goe începe să urle... în sfârșit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă dl. Goe la București, cu capul gol? Și toate prăvăliile închise!... s-ar întreba oricine, care nu știe câtă grijă are mam'mare și câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? Dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? Și mam'mare scoate din săculețul ei un beret tot din uniforma canonierii *le Formidable*.

— Te mai doare nasul, pușorule? întreabă mam'mare.

— Nu... răspunde Goe.

— Să moară mam'mare?

— Să moară!

— Ad' să-l pupe mam'mare, că trece!

Și-l pupă în vârful nasului; apoi, așezându-i frumos beretul:

— Parcă-i șade mai bine cu beretul... zice mam'mare scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

— Cu ce nu-i șade lui bine? adaugă tanti Mița, și-l scuipă și dumneaei și-l sărută.

— Lasă-l încolo! că prea e nu știu cum!... Auzi dumneata! Pălărie nouă și biletul! zice mamița, prefăcându-se foarte supărată.

— Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam'mare.

Dar mamița adaugă:

— Da' pe mamița n-o pupi?

— Pe tine nu vreau! zice Goe cu umor.

— Așa? zice mamița. Lasă!... și-și acopere ochii cu mâinile și se face că plânge.

— Las' că știu eu că te prefaci! zice Goe.

— Ți-ai găsit pe cine să-nșeli! zice mam'mare.

Mamița începe să râză; scoate din săculeț ceva și zice:

— Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița, și luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

— Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept! zice mam'mare.

— E ceva de speriat, parol! adaugă tanti Mița.

Pe când Goe își mănâncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una de alta... Trenul aleargă acuma spre Crivina către Periș.

— Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamițo! zice mamița către mam'mare.

Mam'mare se ridică bătrânește și se duce în coridor:

— Goe! puișorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

— Vai de mine! ți-pă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Și toate cocoanele sar...

— A căzut din tren, băiatul! Țațo, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în ușa compartimentului unde nu intră decât o persoană

— Goe! maică! acolo ești?

— Da!

— Aide! zice mam'mare, ieși odată! ne-ai speriat.

— Nu pot! zbieră Goe dinăuntru.

— De ce?... te doare la inimă?

— Nu! Nu pot...

— E încuiat! zice mam'mare, vrând să deschidă pe dinafară.

— Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.

— Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârșit, iacătă conductorul cu biletul: primește paralele și liberează pe captiv, pe care toate trei cocoanele îl sărută dulce, ca și cum l-ar revedea după o îndelungată absență. Și mam'mare se hotărăște să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva puișorului. Puișorul vede o linie de metal în colțul coridorului, care are la capătul de sus o mașină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul mașinii și începe să tragă.

— Țezi binișor, pușorul! să nu strici ceva! zice mam'mare.

Trenul își urmează drumul de la Periș către Buftea cu mare viteză. Dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un șuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluieri scurte, și trenul se oprește pe loc, producând o zguduitură puternică.

„Ce e? ce e?...” Toți pasagerii sar înspăimântați la ferestre, la uși, pe scări...

— Goe! pușorul! Goe! strigă tanti Mița și se repede afară din compartiment.

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Cineva, nu se știe din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e ușor de constatat; manivela semnalului nu se poate trage decât rupându-se așa înnodată și cu nodul plumbuit. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, așa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-și încarce iar pompa de aer comprimat și să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii și șeful trenului aleargă din vagon în vagon și cercetează aparatele semnalelor de alarmă.

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă așa plumbuită și răsturnată manivela? Ciudat! tocmai în vagonul de unde zburase mai adineaori pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam'mare doarme în fundul cupeului cu pușorul în brațe. Nu se poate ști cine a tras manivela.

Trenul se pornește în sfârșit, și ajunge în București cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam'mare așază frumușel beretul lui Goe, îl scupă pe pușor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul și-l sărută dulce.

Apoi cucoanele se suie cu pușorul în trăsură și pornesc în oraș:

— La bulivar, birjar! La bulivar!...

VIZITĂ

M-AM DUS LA SF. ION să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicite pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilăș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de

cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii – dl. Popescu tatăl este mare agricultor – despre criză ș.c.l. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

— Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu', de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dv. bărbații, cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

— Uite, coniță, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam' Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, către mine încet:

— Nu știi ce ștregar se face... și deștept...

Dar vocea de dincolo adaugă:

— Coniță! Uite Ionel! Vrea să-mi răstoarne mașina!...

Astâmpără-te, că te arzi!

— Ionel! strigă iar madam' Popescu; Ionel! Vin' la mama!

— Sări, coniță! varsă spirtul! s-aprinde!

— Ionel! strigă iar mama, și se scoală repede să meargă după el.

Dar pe când vrea să iasă pe ușă, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea, luând o poză foarte marțială. Mama ia pe maiorul în brațe și-l sărută...

— Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

— Dar – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam' Popescu?

— Pentru dumneata.

— Da' de ce vă mai supărați?

— Da' ce supărare!

Madam' Popescu mai sărută o dată dulce pe maiorașul, îl scuipe,

să nu-l deoache, și-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului, unde pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o toba. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânat rotat, pune trâmbiță la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle în trâmbiță. Madam' Popescu îmi spune ceva; eu n-aud nimica, Îi răspund totuși că nu cred să mai ție mult gerul așa de aspru; ea n-aude nimica.

— Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos, când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbiță și toba tac, adaug:

— Și pe urmă, dumneata ești roșior, în cavalerie.

— Maior! strigă mândrul militar.

— Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; și maiorul nu cântă cu trâmbița; cu trâmbița cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă și merge-n fruntea soldaților cu sabia scoasă.

Explicația mea prinde bine. Maiorul descalecă, scoate de după gât toba, pe care o trânteste cât colo; asemenea și trâmbița. Apoi începe să comande:

— Înainte! marș!

Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce-ntâlnește-n cale. În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un țipăt de desperare:

— Ține-l, conită, că mă dă jos cu tava!

Madam' Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam' Popescu, deoarece a avut imprudența să iasă din neutralitate și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

— Vezi? Vezi, dacă faci nebunii? Era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă și să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută... Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceața, mă pregătesc să sorb din cafea...

— Nu vă supără fumul de tutun? Întreb eu pe madam' Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și...
dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Și zicând „dumnealui”, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, și dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să
te prăpădești de răs... ca un om mare...

— A! Asta nu e bine, domnule maior, zic eu: tutunul este o
otravă...

— Da' tu de ce tragi? mă-nterupe maiorul lucrând cu lingura în
cheseaua de dulceață...

— Ajunge, Ionel! destulă dulceață, mamă! iar te-apucă
stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei, patru lingurițe;
apoi iese cu cheseaua în vestibul.

— Unde te duci? întreabă mama.

— Viu acu'! răspunde Ionel.

După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe
masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabachera cu țigarete
regale, scoate una, o pune în gură, și mă salută militărește, ca orice
soldat care cere unui țivil să-i împrumute foc. Eu nu știu ce trebuie să
fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul și mă-ndeamnă să servesc pe
domnul maior. Întind țigaretă mea, militarul o aprinde pe a lui și,
fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu
nu-l pot admira îndeșt, pe când mama îl scuipe, să nu-l deoache, și
îmi zice:

— Scuipe-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul și-a fumat țigaretă până la carton. Apoi se repede la
mingea pe care i-am adus-o eu și-ncepe s-o trântească. Mingea sare
până la policandrul din tavanul salonului, unde tulbură grozav liniștea
ciucurilor de cristal.

— Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă
superi? vrei să moară mama?

Dar maiorul s-a ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a

scăpat din mână; o trânteste cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceașca, dar, vorba francezului, *entre la coupé et les lèvres*²... mîngea îmi zboară din mână ceașca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, colorarea oului de rață.

— Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ți-am spus să te-astâmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... Aldată, n-o să-ți mai aducă nicio jucărie!

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

— Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu nițică apă caldă!...

Dar n-apucă să termine, și deodată o văd schimbându-se la față ca de o adâncă groază. Apoi dă un țipăt și, ridicându-se de pe scaun:

— Ionel! mamă! ce ai?

Mă-ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți și cu drăgălașa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

— Vai de mine! țipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschii repede mondirul la gât și la piept.

— Nu-i nimica! zic eu. Apă rece!

Îl stropesc bine, pe când mama pierdută își smulge părul.

— Vezi, domnule maior? Îl întreb eu după ce-și mai vine în fire; vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Aldată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam' Popescu liniștită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, și am ieșit. Mi-am pus șoșonii și paltonul și am plecat. Când am ajuns acasă, am înțeles de ce maiorul ieșise un moment cu cheseaua în vestibul – ca să-mi toarne dulceață în șoșoni.

LANȚUL SLĂBICIUNILOR

AM ȘI EU O SLĂBICIUNE, și eu sunt om! dorințele grațioasei mele prietene domnișoara Mari Popescu sunt pentru mine porunci, la care mă supun, cu atât mai bucuros cu cât văd că prietena mea nu abuzează niciodată de influența nemărginită ce știe bine că exercită asupra-mi... De astă dată, ce mare lucru-mi cere?

² de la pahar la gură (fr.).

„Stimate amice.

Știu ce prieten ești cu profesorul Costică Ionescu și cât nu e în stare să-ți refuze o rugămintă. Mă-ndatorezi până-n suflet, dacă obții de la el pentru elevul Mitică Georgescu din clasa IV liceul X... la latină nota 7, fără de care, băiatul, care mi-e rudă de aproape, rămâne și anul acesta repetent, ceea ce ar fi o mare nenorocire pentru familia lui – o familie dintre cele mai bune – și pentru mine o mare mâhnire.

Cu cele mai afectuoase salutări, a dumitale bună prietenă.

MARI POPESCU”.

A! irezistibilă grație, cum știi de frumos să poruncești! Și ce bine s-a nemerit! Ionescu are și el o slăbiciune, și el e om! ține la mine și nu e în stare să mă refuze. Repede mă arunc într-o birje și alerg la Ionescu, profesorul de latinește.

— Dragă Costică, viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi; știu că pot conta pe amicitia ta și nu-mi permit a mă-ndoi un moment că în cazul de față, fiind vorba, mă-nțelegi, de o chestiune care mă interesează în așa grad, încât dacă n-aș fi pe deplin convins că tu, care mi-ai dovedit totdeauna, fără să dezminți niciodată o afecțiune, ce pot zice că la rândul meu... în fine...

— În fine – zice Ionescu – am înțeles... Nu trebuia să mă iei așa pe departe. Vii să mă rogi pentru vreo loază de elev de-ai mei!

— Nu e loază, Costică; e un băiat dintr-o familie dintre cele mai bune: mi-e rudă.

— Cine știe ce leneș, ce dobitoc!

— Nu-i adevărat, dragă Costică; este un băiat prea cumsecade... Să nu mă lași!... Viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi; știu cât pot conta pe amicitia ta și nu-mi permit să mă-ndoi un moment că în cazul de față, fiind vorba, mă-nțelegi, de o chestiune...

— Ei, lasă astea! Știi că ții la tine; ce mai încap între noi astfel de fraze banale?... Ce notă vrei să-i dau pârlitului tău de protejat?

— 7, dragă Costică!...

— Apoi, dacă n-o fi știind nimic animalul!

— Ei, acum și tu! zi că nu știe; parcă el o să fie cel dintâi și cel de pe urmă care să treacă fără să știe... Te rog, dragă Costică! Dacă rămâne băiatul repetent încă un an, e o nenorocire pentru familia lui –

o familie dintre cele mai bune – și pentru mine o mare mâhnire...

— A! irezistibilă milogeală prietenească! zice Costică; ce bine știi tu să poruncești! Aide! să-i fac hatârul și de data asta... să-i dau nepricopsitului 7.

— *Merți*, dragă Costică, mare pomană-ți faci!

— Cum îl cheamă?

Eu caut repede-n buzunare scrisoarea trei Mari Popescu. Nu e... Zic lui Costică:

— Un moment!...

Și ies ca din pușcă, sar în birjă și alerg acasă... Acasă, scrisorica nicăieri... Fuga la d-ra Popescu.

— Prea-grațioasa mea prietenă, lucrul merge bine; am obținut de la profesor nota dorită; decât, acuma am nevoie să știu numele protejatului matală... Cum îl cheamă pe tânărul?

— Ți-am scris numele în scrisoarea mea.

— Da, dar scrisoarea dumitale am răătăcit-o acasă printre alte hârtii, și lucrul este urgent: ca să nu pierd vremea căutând-o, am venit la dumneata... Cum îl cheamă?

— Zău, nu mai ții minte, zice drăgălașa mea amică; pentru că drept să-ți spun, madam' Preotescu, o bună prietenă a mea, la care ții foarte mult – nu sunt în stare să-i refuz nimica – m-a rugat să-ți scriu, că știe că ții foarte mult la mine și nu mă refuzi niciodată, și ești prieten cu dl. profesor Costică Ionescu, care ține foarte mult la dumneata și nu e-n stare să-ți refuze nimic.

— Atunci, ce e de făcut? zic.

— Du-te dumneata la madam' Preotescu și întreab-o cum îl cheamă pe băiatul pe care mi l-a recomandat ca să ți-l recomand dumitale.

— Sărut mânușițele!

Și alerg la Preoteasca... Zic:

— Madam' Preotescu, uite la ce am venit să vă deranjez; ați recomandat amicei mele, trei Mari Popescu, pe un tânăr, să mi-l recomande mie, să-l recomand amicului meu Costică Ionescu, profesorul...

— Da!

— Ei! cum îl cheamă?

— Nu ți-a scris Mari?

— Ba da, dar am rătăcit scrisoarea, și d-șoara Popescu a uitat cum îl cheamă și m-a trimis să-mi spuneți dumneavoastră.

— Eu... drept să-ți spun... nu mai mi-aduc aminte, pentru că i-am avut numele pe o însemnărică, pe care am lăsat-o la Mari; dar putem afla de la Diaconeasca – șade aci aproape – ea m-a rugat, că știe cât ține Mari la mine și dumneata nu refuzi nimic lui Mari și dl. Costică Ionescu profesorul pe dumneata nu te refuză niciodată.

— Atunci – zic – cum facem?

— Stăi nițel, să trimiț să cheme pe Diaconeasca; este aci alături.

N-aștept mult. Madam' Diaconescu vine. Dar, fatalitate! Și dumneaei se află în aceeași necunoștință despre numele junelui nostru protejat: însemnărica i-a dat-o amicei sale madam' Preotescu.

— Ce-i de făcut?

— Aleargă la Iconomeasca!

Alerg la Iconomeasca... De acolo, la Sachelăreasca... Pe urmă la Piscupeasca... În sfârșit, am dat de izvor... Tânărul este nepoțelul lui madam' Piscupescu, băiatul surioarei dumneaei, al lu' madam' Dăscălescu: Mitică Dăscălescu.

Nimic nu refuzăm – madam' Piscupescu lu' madam' Dăscălescu, madam' Sachelarescu lu' madam' Piscupescu, madam' Iconomescu lu' madam' Sachelarescu, madam' Diaconescu lu' madam' Iconomescu, madam' Preotescu lu' madam' Diaconescu, d-ra Popescu lu' madam' Preotescu, eu trei Popescu, și mie amicul Costică Ionescu... Alerg la Costică Ionescu.

— Dragă Costică, să nu mă lași... Viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi, știu cât pot conta pe amicitia ta și nu-mi permit a mă-ndoi un moment...

— Lasă, omule, fleacurile...

— Să-i dai nota 7, cum mi-ai promis...

— Cui, frate?

— Lui Mitică Dăscălescu!

— Mitică Dăscălescu!... Nu ții minte să am vreun școlar cu așa nume.

— Nu se poate!

— Să vedem...

Și se uită în cataloage.

— Nu; n-am niciunul Mitică Dăscălescu, în cursul inferior, ai făcut confuzie; trebuie să fie în cursul superior.

Alerg... de astă dată drept la madam' Piscupescu.

— Madam' Piscupescu, de ce clasă dă examen nepoțelul matale?

— De clasa VI!

— A! zic eu... Bine!

Și dau fuga-'napoi la Ionescu; zic:

— E în clasa VI Mitică Dăscălescu al meu.

— Atunci nu e la mine, e la Georgescu: îl cunoști pe Georgescu?

— Nu. Tu nu-l cunoști? Ți-e coleg.

— Ba da, ține foarte mult la mine, nu e-n stare să-mi refuze nimic.

— Atunci – zic eu – mă rog ție, nu mă lăsa!... știu că pot conta pe amicitia ta și nu-mi permit...

— Iar?... ești cu birja... hai de mă du degrabă la Georgescu.

— Haide.

Ajungem... Aștept în birj-e pe Ionescu. Peste câteva momente iacătă-l.

— Ai avut mare noroc c-am venit tocmai la pont; dacă mai întârziam un sfert de ceas, până la două, mergea cu cataloagele la școală și trecea notele în matriculă: protejatul tău avea un 3.

— Și acum?

— Are 7.

Uită-te, am gândit eu, ce va să zică o întârziere de câteva minute; cum poate nenoroci pe un tânăr! Rămânea Mitică Dăscălescu iar repetent, cu toate că ține la el atâta mamiță-sa Dăscăleasca, la care ține Piscupeasca, la care ține Sachelăreasca, la care ține Iconomeasca, la care ține Diaconeasca, la care ține Preoțeasca, la care ține mult grațioasa Popeasca, la care ții foarte mult eu, la care...

TRIUMFUL TALENTULUI

AU FOST ODATA-NTR-O ȘCOALĂ de provincie doi buni camarazi – Niță Ghițescu și Ghiță Nițescu. Amândoi erau potriviți la-nvățătură și la purtare. Niță însă se deosebea, și nu numai de Ghiță,

dar chiar de toți copiii ceilalți, prin talentul lui la scris, de care se minuna cu drept cuvânt toată lumea. În anul al patrulea de școală primară, Niță ajunsese să scrie așa de frumos, încât, adesea, puse alături, caietul lui ai fi zis că este modelul de caligrafie tipărit, iar modelul de caligrafie, scris de mână; pe câtă vreme, Ghiță scria nu se poate mai urât; pe lângă că-i era mâna dreaptă șubredă, fiindcă-i degeraseră degetele de mic, n-avea băiatul nici apucătură din ochi la lucru de piguleală. Așa, isprăvind clasele primare, s-au despărțit cei doi buni camarazi, ca să meargă fiecare după norocul lui. Ghiță s-a dus la țară pe lângă tată-său, care era negustor cu dare de mână; iar Niță, copil sărman, a apucat spre Capitală, ascultând de sfatul dascălului său:

— Fătul meu, tu părinți n-ai, carte multă nu ți-e dat să-nveți, că nu prea ești deștept, slugă nu te poți face, că ești cam leneș... Ți-a dat și ție Dumnezeu un dar; ai icoană la scris; ție cu condeiul ți-e dat să te hrănești. Du-te la București, acolo ai să intri copist în vreo canțilerie și-ncet-încet, cum te știi că n-ai purtări prea rele, cu vremea ai să-naintezi.

Niță a ajuns în Capitală și s-a pus să-și caute de lucru. A făcut cunoștință ba cu unul, ba cu altul, recomandându-și talentul și căpătând din toate părțile complimente și dovezi de admirațiune. Dar afară de acestea, n-a reușit deocamdată să capete nimic mai mult. Niță nu și-a pierdut speranța și bine a făcut; căci iată că-ntr-o seară o cunoștință i-a spus:

— Mâne dimineață, la ceasurile unsprezece, să te afli la Ministerul de Interne: se ține concurs pentru trei posturi de copişti; desigur ai să capeți unul.

Se-nțelege că Niță n-a lipsit a se înființa la vreme. Concurenții, în număr de vreo treizeci, au fost introduși într-o sală mare; aci, în fața comisiunii, compusă din directorul ministerului ca prezident, subdirectorul ca viceprezident și trei șefi de birou ca membri, li s-a dictat de către unul dintre aceștia cu glas tare timp de cinci-șase minute. Apoi dl. președinte a zis:

— Destul! Acum fiecare să-și iscălească proba.

Deși dictarea mersese cam prea iute, Niță s-a uitat lung pe foaia lui, înainte de a o iscăli, a zâmbit mulțumit de sine, apoi a iscălit și a înmănat-o cu mult respect unui domn membru, care a strâns toate

probele. Peste două zile, s-a dat rezultatul concursului... Numele Niță Ghițescu nu figura între cele trei numiri.

— Și ce frumos scrisesem, domnule! a zis Niță, mâhnit, cunoștinței sale.

— Un tânăr nu trebuie să despere de la întâia încercare, i-a răspuns cunoștința: mai sunt încă șapte ministere; or să se mai ivească locuri.

În adevăr, peste câteva luni, se ivesc două locuri la alt minister. Niță nu lipsește a se înființa. Și iar mulțime de concurenți, iar comisiune, iar dictare, iar formalitățile obicinuite, și a doua zi iar nu se află între cele două numiri numele Niță Ghițescu.

— Și ce frumos scrisesem, domnule! zise Niță cunoștinței lui.

— Răbdare, tânărule! n-a intrat vremea-n sac, o să-ți vie și rândul dumitale; mai sunt șase ministere; or să se mai ivească locuri.

A trecut câțva timp, și iată că s-au ivit câteva locuri la al treilea minister. Același rezultat pentru dl. Niță Ghițescu. Firește însă că, oricât i-ar fi crescut mâhnirea, Niță n-avea de ce să despere: mai erau încă cinci ministere; trebuia să se mai ivească locuri. Și s-au ivit, pe rând, locuri încă la patru ministere, și s-au ținut concursuri, și dl. Niță Ghițescu a luat parte la fiecare concurs, și, după fiecare rezultat de concurs, concurentul nostru a zis, din ce în ce mai mâhnit:

— Și ce frumos scrisesem, domnule!

Și cunoștința lui i-a răspuns:

— Nu despera, tânărule! A mai rămas încă un minister, tocmai acela unde se cere cu dinadinsul caligrafie pentru acte și documente; trebuie să se ivească acolo vreun loc.

Parcă a prorocit cunoștința lui Niță: n-a trecut o săptămână, și iată că s-a publicat concurs pentru un post de perfect caligraf la acel ultim minister. S-a pus dl. Niță pe brânci, în așteptarea concursului, să-și facă mâna, exercitându-se în fiecare zi, pe hârtie velină, la fel de fel de scriituri – engleze, italice, gotice, bastarde, ronde, majuscule, minuscule ș.c.l., în fel de fel de mărimi, de la doi centimetri până la un milimetru, și cu și fără transparent. Era acum gata... Dar, în ajunul concursului, se-ntâmplă, cum se-ntâmplă în orice poveste, să se-ntâlnească – cu cine? Cu o veche cunoștință, cu bunul său camarad de odinioară, cu Ghiță Nițescu, băiatul cu degetele degerate.

— Ghiță!

— Niță!

Și din vorbă-n vorbă, află Niță că tata lui Ghiță, după ce a scăpătat, a murit, că Ghiță a venit la București cu o scrisoare de recomandatie către ministrul la ministerul căruia se ține mâine concursul, că ministrul l-a primit foarte bine și i-a spus că a doua zi, la ceasul fix, să se prezinte la minister, să ia parte negreșit la concurs.

— Tu? la concursul de mâine? a zis pufnind de râs Niță.

— Da, eu...

— La concursul de mâine?

— Ei! da... la concursul de mâine.

— Da' tu știi pentru ce loc e concurs, Ghiță?

— Nu...

— Pentru un loc de perfect caligraf, amice Ghițică!

— Apoi, dacă mi-a ordonat ministrul să merg... se poate?

— Apoi, mă prezent și eu, Ghiță.

— Bine, prezentă-te și tu.

— Cu mine! la caligrafie, Ghițică?

— Cu tine la caligrafie... Eu știu ce mi-a ordonat ministrul.

— Bine!

Cu așa ton a pronunțat Niță acest *bine!* încât Ghiță, după câteva momente de gândire tăcută i-a zis:

— Niță... Eu am venit în București cu ceva părăluțe... tu zici că ești tinichea de tot... Eu... dacă vrei tu...

— Ce să vreau?

— Eu ți-aș da ție trei-patru poli... să...

— Să ce?

— Să mă lași, să nu vii la concurs...

— Eu?!

— Eu tot am recomandatie...

— Să poftești la concurs cu recomandatia dumitale!

Dar iată că în acest moment se apropie cineva de cei doi prieteni – este cunoștința lui Niță.

— Domnule Ghițescu, aș vrea să-ți spun ceva...

Niță lasă pe Ghiță la o parte.

— Domnule Ghițescu, bucură-te: ai scăpat de concursul prin

ministere; ți-am găsit un loc la o litografie, un loc plătit mult mai bine ca unul de copist, și în care poți să-ți faci un mai frumos viitor. Primești?

— Primesc... Dar un moment...

Și Niță, după ce a gândit o clipă foarte adânc, face la dreapta-mprejur și se-ntoarce lângă Ghiță.

— Ghiță, tu vrei să-mi dai trei-patru poli, să nu mă prezent la concurs... Eu am o combinație mai bună și pentru tine și pentru mine...

— Care?

— Din contră, să ne prezentăm amândoi la concurs; tu ai recomandatie, eu caligrafie, să iscălesc eu cu numele tău proba mea, și tu să iscălești proba ta cu numele meu...

— Ei! dacă ai vrea...

— Vreau.

— Pe onoarea ta?

— Pe onoarea mea!... să-mi dai cinci poli.

— Îți dau!

Și Ghiță se și execută. Niță ia hârtia de o sută, o pune-n buzunar, iar cei doi camarazi se despart, amândoi foarte mulțumiți; dându-și întâlnire pe a doua zi, la minister, fix la unsprezece. A doua zi, printr-o întâmplare neexplicabilă, nu s-au prezentat la concursul de perfect caligraf decât doi candidați: firește, erau vechii camarazi. Niță s-a purtat foarte galant; pe câtă vreme mâna degerată a camaradului său tremura de emoție pe hârtia ministerială, Niță, cu toată siguranța, făcea pe coala lui adevărate *tours de force*³. Au isprăvit și și-au iscălit probele, după învoiala din ajun, fiecare cu numele celuilalt. Ieșind de la concurs, în sala de așteptare, Ghiță a mulțumit cu efuziune camaradului său, iar acesta i-a zis:

— Numai doi am fost: recomandatie ai, caligrafie am, slavă domnului! să fie cât de ai dracului, pe cine o să numească?

N-apucă să termine vorba Niță, și ușa se deschise.

— Rezultatul concursului! strigă solemn prezidentul comisiei. S-au prezentat doi concurenți: Niță

Ghițescu și Ghiță Nițescu. A reușit domnul...

³ Realizare excepțională, record (fr.).

— Domnul? întrebare într-un glas cei doi concurenți.

— Domnul Niță Ghițescu!

— Dați-mi voie, domnule director, zise Niță atins, pe când Ghiță nu știa ce să creadă; trebuie să fie o greșeală! Poate că n-ați văzut bine probele!

— Cum? întrebă aspru directorul, prezidentul comisiei.

— Slavă Domnului! adaugă Niță... ne cunoaștem ce putem... Trebuie să fie: nu Niță Ghițescu, ci Ghiță Nițescu.

— Domnule! Nu-ți permit să fii rău crescut!... mă înțelegi? Am zis bine: a reușit dl. Niță Ghițescu!

Dar dl. Niță Ghițescu nu s-a lăsat biruit de asprimea domnului prezident al comisiei; foarte obraznic, a strigat și mai tare:

— Nu se poate, domnule director! v-ați înșelat! Uitați-vă la probe!

Tonul cu care a zis „uitați-vă la probe!” a făcut un efect straniu asupra superiorului; i-a impus, parcă; acest domn a răspuns:

— În fine, *errare humanum est...*⁴ Să vedem...

Și zicând acestea, a scos din buzunar un plic, pe care camaradul lui Niță-l cunoștea bine, și din plic a tras o scrisorică; s-a uitat pe ea cu băgare de seamă și, cu tonul mult mai blând, zâmbind:

— Știi că ai dreptate dumneata?... Așa e!... Vezi?... confundasem... În adevăr, a reușit dl. Ghiță Nițescu.

— Așa da! a răspuns plin de satisfacție dl. Niță Ghițescu.

Și dl. director, grav, se retrase-închizând ușa.

PREMIUL ÎNTÂI

O reminiscență din tinerețele pedagogului

ERA LA ȘCOALA NO. 1 BĂIEȚI „Decebal” din urbea G... Trei ani de-a rândul, din clasa întâia primară și până-n a treia, doi școlari eminenți și-au disputat cununa de merișor, smulgând admirația profesorilor, revizorilor, inspectorilor și tuturor autorităților.

Acești doi școlari sunt Artur Ionescu și Ioniță Păunescu.

Cel dintâi este fiul unic al lui dl. Mandache Ionescu, mare proprietar, omul cel mai influent și mai cu greutate din tot județul și

⁴ Să greșești este omenesc (lat.).

stâlpul oricărui guvern. Asta e bine; căci fără dl. Mandache cu greu s-ar putea guverna în acel județ.

Cel d-al doilea este copilul natural al Păunii văduvei, menajeră care trăiește cu lucrul pe la case boierești.

În clasa întâi au obținut:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 97 și trei sferturi;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 98 și un sfert;

Premiul întâi cu cunună: Ioniță.

În clasa a doua:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 98 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: iar Ioniță.

În clasa a treia:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 99 și jumătate

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și $3/4$.

În sfârșit, acumă termină acești doi eminenți școlari clasa a patra.

Dl. Mandache Ionescu a zis scurt lui Artur:

— Dacă iei premiul întâi cu cunună, te duc la expoziție; dacă nu, mergem la țară.

Și când dl. Mandache zice ceva scurt, apoi e lucru zis.

Toată urbea așteaptă cu încordată nerăbdare să vină rezultatul examenului anual și împărțirea premiilor.

Cetățenii de marcă încep să facă prinsori: reacționarii pariază pentru Ioniță, progresiștii pentru Artur.

La cafeneaua centrală, sunt în prinsoare peste treizeci de dulceți și cam tot atâtea cafele, plăcinte, brânzoaice și mișmașuri.

Numai dumneata, iubite cetitor, numai dumneata, care încă n-ai fost mamă, nu vei înțelege emoția și neastâmpărul din ce în ce mai crescânde ale mamei lui Artur, grațioasa madam' Aglae Ionescu.

Madam' Ionescu stă, umblă, mănâncă, doarme, face orișice, fără să poată părăsi un moment gândul că și-n anul acesta fracțiunea lui Artur are să fie covârșită de a lui Ioniță; căci, se înțelege, nu poate fi vorba decât de o mică diferență de fracție a fracției, amândoi concurenții fiind eminenți.

Chinuită de gândul ei, mama lui Artur, întâlnind în stradă pe dl.

Tiberiu Bumbuş, institutorul, care o salută până la pământ, se hotărăşte să-şi calce pe inimă, opreşte caleaşa şi strigă:

— Pardon, domnule Bumbuş! un cuvânt...

— Cu tot respectul! zice foarte unsuros tânărul Tiberiu şi se apropie cu capul gol de scara trăsurii.

— Aş dori să vă vorbesc ceva... Puteţi, dacă nu vă aduce prea mult deranj, să poftiţi chiar astăzi pe la mine...

— Doamna mea... zice dl. Tiberiu încântat.

— ... Pe la ceasurile unu şi jumătate după amiază...

— Cu plăcere, doamna mea... cu mare plăcere...

— Atunci la unu şi jumătate negreşit... Să vă aştept? Veniţi?

— Nesmintit, doamna mea!...

O salutare graţioasă!... Trăsura porneşte... Dl. Tiberiu se acopere şi merge la bărbier, să-şi potrivească ciocul, mustăţile şi părul, pe care-l piaptână drept în sus.

— De ce adică – se-ntreabă cetitorul – madam' Ionescu trebuie să-şi calce pe inimă, când opreşte trăsura spre a vorbi domnului Bumbuş?

— O! răspunz eu; este un lucru intim, pe care am uitat să-l spun mai dinainte. Iată:

Dl. Tiberiu este tânăr, şi este un secret public în tot oraşul că acest tânăr adoră-n tăcere pe graţioasa Aglaia, care nu poate să sufere pe tânărul Tiberiu, fiindcă acesta se uită foarte cruciş.

De câte ori, în treacăt, îl vede aruncându-i ocheadе galeşe pe sub ochelarii lui albaştri, fiindcă poartă ochelari albaştri, o apucă un fel de leşin la inimă cu dureri de cap; începe să caşte, şi cască, şi cască şi trebuie să meargă numaidecât acasă, să puie să-i descânte de deochi.

La un bal de binefacere, iarna trecută, dl. Bumbuş sta într-un colţ al salonului şi privea pe graţioasa Ionescu danţând. A privit-o mult; ea a început să caşte, a căscat mult, până când, în mijlocul unei figuri de cadril, a dat un tipă năbuşit, i-a venit rău, a vrut să cază, şi au trebuit s-o scoată pe braţe afară la aer şi să-i descânte.

Dacă-n treacăt şi de departe, ochii saşii ai domnului Tiberiu exercită aşa influenţă asupra nervilor acestei dame, fireşte că pasul ce s-a hotărât ca să-l facă, trebuie să-l fi făcut călcându-şi pe inimă. Trebuie să aibă mult curaj această persoană ca să se supună de

bunăvoie maleficiului⁵, așa de aproape, piept în piept.

E unu și douăzeci și cinci de minute...

Iată că sună cineva... Doamna Ionescu simte că-ncepe să-i zvâcnească în partea stângă a corsetului.

E omul cu ochelarii albaștri.

Jupâneasa-l introduce în salon.

Tânărul institutor poartă o redingotă neagră foarte lungă-n poate; în schimb, pantalonii tot negri sunt destul de scurți; jiletca albă deschisă; o fundă mare *rose-pâle* la gât, ale cărei capete fâlfâie la fiecare mișcare pe manșca⁶ egretie⁷ ca porțelanul; în picioare pantofi galbeni și ciorapi *crême*,⁸ în mâini mănuși *gris-perle*⁹; o pălăriuță canotieră¹⁰ de paie de deosebite fețe, cu panglica *ecoseză* asortată și umbrela cenușie de soare. Fiindcă-i vânt afară, pălăria este garantată cu șiretul petrecut printr-un nasture al redingotei.

În salon nu este nimeni.

Dl. Bumbăș își scoate pălăria pe care o ține în mâna stângă, pune umbrela lângă un scaun, apoi trece drept la oglinda din față, își potrivește cravata și manșca egretie, care tot iese afară din jiletcă, își scoate bine manșetele și așteaptă-n picioare.

O ușă se deschide... E stăpâna casei, mai strălucitoare ca totdeauna, sorbind pe nări dintr-o batistă înmuiată în triplu extract de vervenă. Femeia se oprește palidă-n ușă, ca sub puterea unei fascinațiuni.

Dl. Bumbăș încă se recomandă.

După salutările obligatorii în așa circumstanță, doamna face, cu o sfortare eroică, doi pași, și pofteste pe tânărul să ia loc, apoi șade și ea, ștergându-se cu batista udată.

Tânărul ia cu precauțiune de la spate poalele redingotei, le aduce bine în față și se așază.

⁵ Aici: chinului.

⁶ Pieptar alb, scrobit, ce se pune peste cămașă.

⁷ De un alb pufos, asemenea penelor de egretă.

⁸ Galben deschis.

⁹ Gri-argintiu.

¹⁰ Pălărie de pai, tare, cu fundul drept.

— De mult nu am avut plăcerea de a vă vedea, domnule Bumbăș...

— Ei! doamna nu m-a văzut; dar eu am văzut pe doamna de multe ori, când umblă, mă rog, în promenadă și prin bolți¹¹...

— Eu, drept să spun, nu v-am văzut de la balul de astă-iarnă...

— Ie! răspunde tânărul, privind galeș sub ochelari și zâmbind foarte ciudat. Ie! Când tonțolea doamna așa delicat și eșpanzibil... și i-au vânt un acțes... cu doi ofițeri, mă rog...

— Știți pentru ce v-am chemat, domnule Bumbăș?

— Ba!

— ... Să vă rog de un lucru.

— De un lucru? să-l știu numai cum că... carele-i acela, mă rog frumos la doamna.

Și zicând aceasta, se uită grozav de adânc pe sub ochelari.

Doamna tace un moment, apoi cască și se șterge pe frunte.

— No! numai doamna să spună, mă rog, apoi eu sunt gata la comando, mă rog. No! ce poruncește doamna, mă rog?

Și iar se uită...

Doamna cască grozav, apoi, mirosind batista și aplecând ochii în jos:

— Aș dori ca Artur al meu să ia și el o dată premiul întâi; destul l-a tot luat feciorul Păunii. Până când atâta persecuție pentru copilul meu?

— No! că-z asta, mă rog frumos la doamna, nu-i pierzecuțiune; asta, mai apoi se conzidărează după coețițenturi, mă rog.

Doamna ridică ochii și, întâlnind privirile de sub ochelarii albaștri, înghite în sec și iar și-i apleacă.

— Eu tocmai de asta am ținut să vă vorbesc, ca să vă rog... ca să vă rog să fiți mai indulgenți cu Artur... Ce Dumnezeu, pentru un punct la sută!

— Ei! Ei! un punct... Apăi aia trbuie ca să fie conziderat, mă rog frumos la doamna.

— Ei... dacă ai vrea dumneata!

Se aud trosnind fălcile doamnei.

¹¹ Prăvălii.

— No! că-z aia altcum nu depindă de la voința mea, mă rog; aia s-a hotărât în conziliul înștitutorilor.

— Cum, s-a hotărât deja?

— Ie! s-a hotărât, mă rog, de aseară, după călculațiunea coefițientelor.

— Și... cât a avut feciorul Păunii?

— Apoi, mă rog frumos, putem să spunem la doamna prețize.

Dl. Bumbes scoate o hârtie din buzunar și citește:

— Păunescu Ioanițiu, media 9 și fracțiunea 99 și jumătate, mă rog.

— Și... Artur?

— Apoi, mă rog frumos, putem să spunem și aia la d-na prețize... Ionescu Artur, media 9 și fracțiunea 99 și un sfert, mă rog.

Doamna se scoală, și hotărâtă:

— Și pentru atâta diferență, nici în anul ăsta Artur să nu ia premiul întâi?... Atunci pentru ce ai venit aici?

Dl. Tiberiu, foarte afectat, ridicându-se și potrivindu-și poalele:

— Apoi pentru că m-au chemat doamna, mă rog. Că-z eu dacă nu mi-ar fi făcut onoare doamna să mă cheme, eu apoi n-aș fi cutezat altcum să mă prezentez la doamna, mă rog frumos... Zic zeu lui Dumnezeu!

Doamna sună. Jupâneasa intră.

— Să-l dați afară pe domnul.

— Să am iertare, mă rog...

— Afară!

Doamna iese pe unde a venit, foarte nervoasă.

— No! că-z nu trbuie să fie grobiană doamna! mă duc, mă rog... Cu tot respectul și conziderățiunea... am onoare...

Jupâneasa îl împinge. Dl. Tiberiu pleacă înjurând.

De prisos a mai spune că, seara, la dl. prefect al județului, unde era de față și dl. Mandache Ionescu, s-a petrecut o scenă foarte penibilă, când dl. prefect, în vreme ce dl. Mandache citea o gazetă, i-a zis domnului Bumbes cu toată asprimea:

— Și, în sfârșit, alege! Vrei să rămâi aci la noi, ori vrei să pleci mâine? Ai înțeles?

La acestea, dl. Bumbuş a avut curajul să răspundă:

— Iè... Că-z asta nu-i greu lucru de ales!... Să am iertare, nu trbuie să se supere dl. prefect şi să fie grob, mă rog frumos... Facem apoi la fracţiune o micuţă rectificaţiune...

Şi, scoţând catalogul:

— ... Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate; apoi, Artur Ionescu, mă rog frumos, media 9 şi fracţiunea 99 şi trei firtale¹²... No! Vezi numa'!

BACALAUREAT

CÂND IES DE DIMINEAŢĂ DIN CASĂ, o trăsură din trap mare intră pe strada mea: în trăsură, madam' Caliopei Georgescu, o bună prietenă. O salut respectuos. Cum mă vede, opreşte trăsura, înfigând cu putere vârful umbreluţei în spinarea birjarului.

— Sărut mâna, madam' Georgescu, zic eu, aprobându-mă.

— La dumneata veneam! răspunde cucoana emoţionată.

— La mine?

— Da... Te rog să nu mă laşi!

—!

— Să nu mă laşi! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amiciţia; să vedem cât ne eşti de prieten!

— Cu cea mai mare plăcere, madam' Georgescu, dacă pot...

— Poţi!... să nu zici că nu poţi... ştii că poţi!... trebuie să poţi!

— În sfârşit, ce e? de ce e vorba?

— Dumneata cunoşti pe... Ştiu că-l cunoşti!

— Pe cine?

— Ți-este prieten... ştiu că ți-e prieten! să nu zici că nu ți-e prieten!...

— Cine?

— Popescu, profesorul de filosofie.

— Suntem cunoscuţi, ce e drept; dar chiar așa de buni prieteni, nu pot să zic.

— Las' că ştiu eu...

¹² Sferturi.

— Ei?

— Ei! Trebuie numaidecât să te sui în birjă cu mine, să mergem la el, să-i vorbești pentru Ovidiu.

Cititorii trebuie să știe că madam' Caliori Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horațiu și Ovidiu Georgescu. Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de drept, Horațiu în al doilea, și Ovidiu vrea să intre în anul întâi, la aceeași facultate. Ovidiu trece acum examenul sumar de șapte clase liceale, și, cu toată bravura lui, pe cât spune cucoana Caliori, după ce a biruit toate obiectele, s-a înțepenit la Morală.

— Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l persecute pe băiat! Să-i zdrobească băiatului cariera!... Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească... Știi ce mi-a zis? „Mămițo, dacă pierz un an, mă omor!...” E în stare, cum e el ambițios... Închipuiește-ți, să-i dea nota 3, și lui îi trebuie 6... Și la ce? tocmai la Morală... Acu', dumneata îl cunoști pe Ovidiu de când era mic... Știi ce creștere i-am dat!...

— Ei! Bravo!

— Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.

Și, zicând acestea, cucoana îmi face loclângă dumneaei în trăsură.

— N-ar fi fost mai bine, madam' Georgescu – zic eu – să fi mers dl. Georgescu în persoană la profesor?... Știți, dl. Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

— Aș! ți-ai găsit! Georgescu! nu-l știi pe Georgescu ce indiferent e cu copiii. Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horațiu n-ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămâneau băieții fără bacaloriat... Suie-te, te rog.

— Dar nu e nevoie de trăsură, madam' Georgescu, mă duc pe jos.

— Vai de mine! dacă avem trăsură... Suie-te, te rog...

A trebuit să mă sui, și am plecat.

— Unde mergem? Întreb eu pe cucoana Caliori.

— La profesorul...

— Nu știu unde șade...

— Știu eu... ce-ți pasă! La dreapta, birjar.

Și cucoana lovește tare cu umbreluța peste brațul drept al

birjarului.

— Mână mai iute!

Lovește la stânga, lovește la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stânga; în fine, înfige iar vârful în spinarea birjarului, care oprește.

— Uite – zice madam' Georgescu – căsuțele alea galbene de lângă băcănie; intri în curte, casele din fund, la dreapta... Acolo șade... Eu te aștept aici...

Mă dau jos din birjă și pornesc, ridicând rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă dl. profesor de filosofie. Intru, ajung la locuința lui, bat. Cerul n-a voit s-asculte rugile mele: dl. profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

— Frate Popescule, ciudate sunt și programele și regulamentele școlilor noastre: prea se dă o egală importanță tuturor obiectelor de studiu și asta e dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă școala din tinerele generațiuni, cari vin și caută, mă-nțelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetățeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?...

Profesorul se uită la mine aiurit, fără să înțeleagă. Eu urmez...

— Bunăoară, am văzut absurdități în școlile noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnați a sta un an repetenți, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică. Înțelegi bine că un an de întârziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii și dumneata, e tot așa de absurd ca și când ai împiedica pe un tânăr dispus să învețe Dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tânărul să o îmbrățișeze?... Ba nu, spune dumneata!

Profesorul holbează ochii la mine și mai aiurit... Văzându-l așa, îmi zic: „nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne!”

— Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Știi de ce am venit la dumneata?

— Ba!

— Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu – pe care l-ai examinat ieri la Morală și i-ai dat nota 3 – să-i dai nota 6...

—!

— Să nu zici că nu poți!... știu că poți! trebuie să poți!
— Atunci trebuie să le dau la toți!
— Să le dai la toți!
— Bine, dar...
— Să nu zici că nu poți!... știu că poți! trebuie să poți!... să le dai la toți! Sunt toți copii de familie bună!

Profesorul – e și el om de familie bună – zice:

— Bine! Dacă sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toți nota 6.

— Îmi promiți?

— Pe onoarea mea de profesor!

Am plecat încântat. Madam' Georgescu mă aștepta foarte nerăbdătoare:

— Ei?

— Ei, le dă la toți...

— Cum la toți?

— Firește... fiindcă toți sunt de familie bună.

— Cum de familie bună?

— Ca Ovidiu.

— Nu-nțeleg.

— Le dă – zic eu – notă bună la toți băieții.

— Și lui Ovidiu?

— Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentru că toți sunt de familie bună.

După-amiazi, primesc de la madam' Georgescu o scrisorică, prin care mă anunță că Ovidiu a obținut nota dorită și mă roagă să iau prânzul deseară la dumnealor. Se-nțelege că n-am lipsit a profita de grațioasa invitațiune.

A fost o masă splendidă. S-a băut șampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urându-i-se o strălucită carieră. Cucoana Caliopi, în culmea fericirii, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei prâslea, cu examenul căruia s-a încheiat deocamdată palpitațiile ei de mamă.

— Uf! Mi-a zis norocita matroană română, oferindu-mi un pahar de șampanie; am scăpat! Am dat și bacaloriatul ăsta!

UN PEDAGOG DE ȘCOALĂ NOUĂ

DL. MARIU CHICOȘ ROSTOGAN, distinsul nostru pedagog absolut **13**, și-a început cariera printr-o memorabilă conferință didactică.

Vom da aci mai la vale conferința în rezumat, apoi câteva note, luate după natură, despre activitatea în *praxă* **14** a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că domnia sa, totdeauna înainte de *e* și *i* pronunță pe:

n ca **gn** franțuzesc, **t** ca **k**, **d** ca **gh**, **g** ca **j**, *e* ca **ș**.

Aceasta pentru ușurarea citirii citatelor din vorbirea **15** d-sale, pe care voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunțarea lor originală. Cititorul va suplini părțile din cale-afară originale, pe care ne-a fost greu să le transcriem exact, ca de ex.: **gn** și **ș**.

1. CONFERINȚĂ

„Onorat aughitoriu.

„Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenăre și apoi numai doară ghespre metoda intuikivă și ghespre răspunsurile neapărake, neșesitake ghe lojica lucrului, amăsurat înkelijinții școlerului!”

Așa începe dl. conferențiar. Cui nu a asistat la conferința aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările și presupune și răspunsurile. Așa că urmarea, deși s-ar părea o conversație între pedagog și școlar, este însuși corpul conferinței. Iată rezumatul acestei

¹³ În Ardeal, absolvenții facultăților de teologie, de pedagogie etc. erau numiți „teologi absoluți”, pedagogi absoluți etc.

¹⁴ Practică.

¹⁵ Prin figura și accentul lui Mariu Chicoș Rostogan, Caragiale n-a urmărit efecte comice cu intenții șovine; se cunoaște consecvența cu care a demască diversiuina șovină. Prin Rostogan e caricaturizat un pedagog ardelean al timpului — Borgovan. Dar caricaturizând o anumită persoană, Caragiale a creat un tip și a satirizat însăși școala vremii, în care domnea protecția și nepotismul.

superioare opere didactice.

Urmează conferențiarul:

Pedagogul: No! ce-i grămakica?

Școlerul: Grămakica iaște...

Pedagogul: No că-z ce iaște? că-z doar nu iaște vun lucru mare.

Școlerul: numai apoi să răculeje și răspunghe: grămakia iaște o știință ghespre cum lucră limba și lejile mai apoi la care se supune aceea lucrare, ghin toake punturile ghe veghere.

Pedagogul: Bravo, mă! prostovane! (îi zic așe doară nu spre admonițiune¹⁶, ci spre înghemn și încurăjare). No, acuma, spune-ne tu numai cum se împart substankivele? Școlerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspunză, nețăsare, amăsurat priceperii și rățiunii sale:

Școlerul: În substankive care se văd și substankive care nu se văd – respeckive, concreke și abstracke!

Pedagogul: Apoi merem mai gheparte pe ogorul pedagogic și punem cheskiunea doar:

Ați auzit voi, copii, ghespre jăn? Ce iaște jănul?

Școlerul răspunghe: Jănul e cumu-i lucru: masculin, feminin și ekerojen au neutru, respeckive ghe bărbat, ghe femeie și ghe ce nu-i nici bărbat și nici femeie.

Pedagogul: Exemple doară...

Școlerul apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; iel se schimbă în iapă, ș-apoi ghevine feminin.

Pedagogul: No! Dar neutru?

Școlerul (inoțent cumu-i, el nu poake da exemplul aghecvat; eu, pedagogul, atuncea-s gata să-i dau ilustrățiunea keoriei...)

Pedagogul: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin și iapa feminină, neutru-i catârul, carele nu-i nici cal, nici iapă, nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corșitură, ghe îmbele jeneuri, și mai gheparke pentru aceea se consultă zoologhia, care-i o altă știință

¹⁶ Mustrare.

naturale, și doară *naturalia non sunt turpia*!¹⁷

După aceea doară, școlerul musai să fie, în rățiunea sa puerilă, eghificat pe gheplin ghe jănurile tuturor substankivelor.

Vine numai dup-aceea cheskiunea makemakică... Spune-ne tu doară, Bârsăscule! (zic eu școlerului) ce înțelegeți tu prin curbă, o linie curbă?

Școlerul: Care nu-i ghireaptă...

Pedagogul (zâmbind cu bunătate): No, care nu-i ghireaptă, bine! Da' cumu-i, dacă nu-i ghireaptă?

Școlerul mai apoi vine la aceea înduplecare a rățiunii că musai va să răspundă minken¹⁸:

E o linie oablă, oablă, care mere și mere și mere și iarăși se-ntoarnă ghe unghe o purces.

Pedagogul (jucându-și serios rolul): Bine! Răspuns limpeghe! Chiar! Respeckive esact... No acuma, spune-ne cine au învățat numerele?

Școlerul acuma, după memorare numai, căci memoria e, cum zice Tubinghen, pur animală, răspunde ca animalul: numerele pare, respeckive cele cu soțiu, le-au învățat Pitagora, iar mai apoi cele impare, respeckive cele fără soțiu, le-au învățat Eratoskenes!

— Bravo!

Cum veghe, onoratul aughitoriu, toake răspunsurile școlerului după metoada intuikivă moghearnă sunt neșesitate prin lojika lui, proprie vorbind născândă, dar completaminke formată printr-o educațiune aghecvată cercustanțelor¹⁹, probăluice ca gherivând ghin natura noastră, carea lucră pe care e minată mai gheparke.

Într-o viitoare conferință, vom cuvânta apoi ghespre această natură iarăși în aplicațiunile sale în raport cu pedagogia, cu biserica și cu ișcoala!

(Aplauze. A doua zi, pedagogul nostru este numit în slujbă profesor „ghe pedagogie în jenăre și ghe limba makernă în șpețial”. Să-l vedem la lucru.)

¹⁷ Cele firești nu sînt rușinoase (adagiul latin).

¹⁸ *Minten* sau *mintenaș*, îndată.

¹⁹ Circumstanțelor.

2. O INSPECȚIUNE

Profesorul: Că-z onorat domnul inspectore va binevoi doară un mormânt să asculke aplicățiunea metoaghii intuitivke.

Inspectorul *se așază, scoate carnetul și condeiuul și ascultă.*

Profesorul: Mă! prostovane! tu ăla ghe colo... Spune-ne tu doară: ce iaște ființă și ce iaște lucru, mă?

Elevul: Lucrul, dom'le, este care nu mișcă, și ființă pentru că mișcă.

Profesorul: No! Dar ornicul meu... prostule! ființă-i ori lucru?

Elevul: E lucru, dom'le!

Profesorul: Că-z doar mișcă, mă! auzi-l. (*Bagă ceasul în urechea elevului.*)

Elevul (*ferindu-se*): Da', dacă nu-l întoarcem, nu mișcă.

Profesorul (*satisfăcut*): Bravo! (*către domnul inspector*): Ș-apoi doară ăsta-i ghintre cei megghiocri... Bine! (*Elevul trece la loc.*) Tu, mă! ălălant ghe lângă el... Câke picioare are boul, mă?

Elevul: Patru, dom'le!

Profesorul (*vesel*): Ei, pe dracu'! Că-z doar n-o să aibă șapke!... Și ce e boul cu patru picioare? Lucru ori ființă? Ha?

Elevul: Ființă, dom'le!

Profesorul: Dar masa, ființă-i?

Elevul: E lucru, dom'le!

Profesorul: No! că-z n-are și ea patru?

Elevul: Da, dar nu se mișcă, dom'le!

Profesorul (*și mai vesel*): Ei! pe dracu'! să se miște... poake doar cu spirikismus!

Inspectorul (*tusește tare și caută să schimbe vorba*): Mă rog, cum îl cheamă pe elevul acesta?

Profesorul: Anibal Ioanescu.

Inspectorul: Răspunde bine.

Profesorul (*cu siguranță*): Că-z ăsta-i ghintre cei bunișori... No! la geografie acuma... Mă! tu ghe colo... Spune-ne tu doară toake ștakele Europei.

Elevul: Franța, dom'le!

Profesorul: Franția, bine!

Elevul: Anglia, dom'le!

Profesorul: Iaște!

Elevul: Germania, dom'le!

Profesorul: Ghermania!

Elevul *(se pornește repede. Profesorul dă din cap afirmativ la fiecare nume de stat, cu satisfacție și cu mândrie)*: Elveția, Rusia, Suedia, Italia, Belgia, Olanda, Turcia, România, Serbia, Muntenegru și Grecia... dom'le!

Profesorul *(încruntându-se)*: Și apoi mai care, mă?

Elevul: Atâtea, dom'le!

Profesorul *(începând să scrâșnească)*: Dar Spania, mă?

Elevul (*intimidat*): Și... Spania, dom'le!

Profesorul (*mai aspru*): Dar Spania, unghe-i Spania?

Elevul:?!

Profesorul (*magistral*): Spania-i lângă Portocalia, mă boule, și viță-versa!

Elevul (*aiurit*): Și... Spania și Portocalia, dom'le!

Profesorul (*din ce în ce mai sus*): Și mai care?

Elevul (*pierdut*): Vițăvercea, dom'le!

Profesorul (*indignat*): Nu Vițăvercea, mă! Dănimarca, mă! Dania, mă! (*Soptind amenințător printre dinți*): Dania tătână-tău! (*Energic*): Merji la loc, boule!

Elevul pleacă obidit la loc.

Inspectorul (*conciliant*): Ei, oricum, tot a știut destul de bine.

Profesorul (*încă fierbând de ciudă*): Pe dracu'! știut! Traiane Ghiorgbiescule! Vină tu... Spune-ne tu doară, s-audă și onorat domnul inspector: dacă sunt în lume apoi căke le veghem doară, cine le-au făcut pe toake?

Elevul (*sigur*): Natura, dom'le!

Profesorul (*zâmbind cu bunătate filosofică*): Ei, pe dracu', Natura!... Dar pe Natura aia cine au făcut-o, mă prostovane?

Elevul: Dumnezeu, dom'le!

Profesorul: Dar vezi bine că Dumnezeu, că-z doar nu tată-tău și mumă-ta!... No! acum... noi românii, musai doară să șkim pe care că: ghe unghe ne tragem noi?... ghe unghe?... spune!

Elevul (*energic*): De la Traian, dom'le!

Profesorul (*Îăcând cu ochiul inspectorului, care stă în admirație*): Și cine era Traian?

Elevul: El era un om bun!

Profesorul (*emoționat*): Bun, drăguțul ghe el, zic zău lui Dumnezeu, bun... Și cu cine s-au bătut el?

Elevul (*brav*): Cu turcii?

Profesorul (*râzând cu mult chef*): Pe dracu'! Că-z unghe erau turcii până atunci în Europa... Mai târziu doară apoi s-or ghescoferit turcii... (*Puternic*): Cu dacii, mă!

Elevul (*mai tare*): Cu draci!

Profesorul: Că zău lui Dumnezeu că cu draci s-o bătut! Dar mai

apoi, Ștefan cel Mare și Michaiu Bravul cine au fost?

Elevul (*mândru*): Ei erau oameni buni.

Profesorul (*aprobând cu tărie*): Buni, mă!... și s-au bătut...

Elevul (*cu multă mândrie națională*): Cu draci!

Profesorul (*entuziast*): Cu draci! zic zău lui Dumnezeu! Merji la loc!... Bravo, prostovane. (*Către inspector, care e transportat*): Că-z ăsta doară iaște un școlar emininke!

Inspectorul: Are și mult talent!

Profesorul (*cu siguranță*): Ei! Pe dracu' talent!... că-z talent nu-i doar ghe vreo seamă! asta-i lucru anticvat²⁰... Cu metoaghele mogherne doară, totul zace numai în aplicățiune²¹!... No! la muzică acuma... Spune-ne, Popăscule: ce-i muzica?

Elevul: Muzica este care cântă, dom'le.

Profesorul (*nemulțumit*): Nu așa loază²²! Nu cuvânta doară ca râtanii²³... vorbește ca școlerii. Dă-ne tu numaignecât gheținiția chiară²⁴ și aghecvată!

Elevul: Muzica este...

Profesorul: Ce?

Elevul: Este când...

Profesorul (*foarte nemulțumit și repetând definiția*): Muzica iaște aceea care ne gâghilă urechile într-un mod plăcut... (*printre dinți, aparte, școlarului*): Ia seama doară să nu ți le gâghil eu ție într-un mod neplăcut! (*Se aude clopotul de ieșire.*)

Inspectorul (*se ridică; copiii fac și ei ca inspectorul*): Domnule profesore, sunt foarte mulțumit. Metoda dumitale e admirabilă...

Profesorul (*tăindu-i vorba cu mândrie*): Că-z asta doară e metoda lui Peștaloțiu²⁵.

Inspectorul (*urmând*): ... și zelul dumitale vrednic de laudă... (*Către elevi*): Voi, băieți, căutați a profita de știința bunului vostru

²⁰ Învechit.

²¹ Stăruință, silință, hârnicie.

²² Netrebnic.

¹¹ Mojic, mitocan.

¹² Clară.

²⁵ Pestalozzi, pedagog elvețian (1746 — 1827).

profesore și nu uitați că de la voi așteaptă mult patria, România, pentru viitor!

Profesorul (*conducând cu multe reverențe pe inspector și încântat de rezultat*): Că-z eu ce le tot spun boiler, onorat domnule Inspectore? apoi dacă-s porci și n-au ghestulă aplicățiune!

3. AJUNUL EXAMENELOR

Profesorul: No! mâne apoi începem doară! Câți ghintre voi au studuit²⁶, or mere mai gheparke; câți au fost putori și n-au studuit, trebuie că rămân repekinți. Acuma doară numai să vă muștruluiesc, că cum să fiți la aceea înălțime la care caută a fi școlerul întrucât privește educațiunea prințipială, respeckive la conduită exămplară față ghe azistenții cari vor fi ghe față. (*Către un școlar din fund:*) Închighe gura, boule, că-ți intră musca... (*Băieții râd.*) *Silentium!*... Scolerul caută să fie curat îmbrăcat...

Școlarul Ionescu: Mie mi-a făcut mama haine nouă, dom'le.

Profesorul: Ei! mă-ta! că-z doară nu era să ți le fac eu! (*Râsete.*) *Silentium*, măgarilor! Educațiunea prințipială mai apoi ne obligă la respect către cei mari, și la înfățișare moghestă, care iaște ca un *ghecorum*²⁷ al juneții... (*Răspicat și sever*): Că pe carele îl voi veghe că rânjește, ori se zbunguiaște, apoi minken acelui măgar i-oi lunji eu urechile... măcar de-ar fi fecior ghe Erzherzog²⁸!...

Școlarul Popescu: Dom'le, tata a zis că să-i spui de câte ori ne tragi de ureche, ca să vorbească la Cameră.

Profesorul (*cu ton de mângâiere*): Că-z astea nu le-am spus pentru kine. Pe kine doară ke cunosc ca un școler emininke... Le-am spus numai pentru porcii eilanți!... No! acuma să probăluim căke o țără ghin makerie... Popăscule! (*O plesnitoare și-apoi alta și încă una pocnesc în zidul din spatele profesorului; acesta sare în sus speriat.*) Hoghi o fène eghemek!²⁹ Cine a fost porcul și măgarul? (*Toată clasa*

¹⁴ Studiat.

²⁷ Decorum (lat.), podoabă.

²⁸ Arhiduce.

²⁹ Lua-l-ar naiba.

râde.) Cine?... Minken musai să aflăm cine nu a știut respectul? (*Fierbe de ciudă.*)

Mai mulți școlari: Popescu, dom'le!

Profesorul: Popescu? Nu se poate... Popescu doară-i un școler emininke.

Școlarii: Popescu, dom'le!

Profesorul: Acela care mai face asta, lasă-l apoi doară... Popășcule... dacă cineva ke-ntreabă să-i spui numai câke operațiuni avem în aritmekică, cum vei răspunge?

Popescu: Trei, dom'le.

Profesorul: Nu-s mai mulke?

Popescu: Cinci.

Profesorul: Nu-s mai puține?

Popescu: Două.

Profesorul: La ghereptul vorbind, sunt numai două în prințipiu, sporire și scăghere ghe unitake; numai doară, după diferențiarea lor în praxă **30** , ghevin că-s patru; aghițiunea, substrațiunea, multiplicățiunea și ghiviziunea. No! bine! meri la loc... Spune numai lui tată-tău să vină mâne să ne onoreză (*Altă plesnitoare*)... O fèkete kukio!³¹ Cine-i porcul și măgarul?

Toți: Popescu, dom'le!

Profesorul (*necăjit*): *Silentium!* Ionescule! Dacă cineva ke întreabă că-s câke-s emisferele pământului, tu ce vei răspunge?

Ionescu: Două, dom'le!

Profesorul: Nu-s mai mulke?

Ionescu: Nu, dom'le!

Profesorul (*iritat*): Ba da, loază!

Ionescu: Care, dom'le?

Profesorul: Acele care sunt, boule! emisferul austral, emisferul boreal, mai gheparte apoi emisferul oriental și emisferul ocșidăntal, măgarule! Meri la loc, vită! Vine mâni-ta mâne?

Ionescu: Nu, dom'le, că spală la mama lui Popescu.

Profesorul: No bine, că-z tot n-avea ce procopseală să vază. (*Un*

³⁰ Practică.

¹⁹ Ciine negru!

pumn de plesnitori; profesorul sare cât colo.) o fène ș-o fèkete kukio!...
(*Turbat:*) Care e iar măgarul și porcul care n-are respect?

Toți: Popescu, dom'le... (*Râd.*)

Profesorul (*potolindu-se*): No! *Silentium!* Luați aminke doară la muștruluiala care v-am făcut... Mâne este ziua când pukem zice, pedagoji și școleri, față cu onorata azistență care va fi ghe față, *finis coronat opus!*...³² În educatione e virtuke... (*Copiii fac zgomot... Popescu se caută să mai găsească o plesnitoare. Profesorul iese repede, înjurând teribil.*)

4. EXAMENUL ANUAL

Două mahalagioaice asistă la examenul copiilor lor.

Profesorul, pedagogul nostru absolut, ascultă pe copiii mahalagioaicelor.

E foarte aspru și fără chef.

Mamele stau înțepate pe scaune, unde s-au așezat fără să fie poftite.

Profesorul (*către elevul Popescu, care n-a răspuns la trei întrebări*): No! prostule, dacă nu știi pe estea, care-s ghe tot simple și jenărale, apoi spune-ne rățiunea pentru care românii au kins să urmeză o polikikă jermână pe timpul lui Mihaele Bravul?

Popescu:?

Profesorul: No! spune odată!

Popescu:?!

Profesorul (*energic*): Meri la loc, boule! (*către mama lui Popescu care este foarte mâhnită*): Că-z prost l-ai făcut, cucoană! apoi ăștuia doară numai paie să-i dai să mânce. (*Mama lui Popescu plânge.*) Că-z geaba te mai bocești acuma! Nu-l mai dreji. Are să mai steieâncă șapke ani repekinke... Ionescule! (*Mama lui Ionescu tușește foarte mișcată.*) Cumu-i pământul, mă?

Ionescu: Mare, dom'le!

Profesorul: Pe dracu' mare! L-a măsurat mâni-ta să vază mare-i? Pe lângă alke astre, bunăoară Saturnus, au Neptunus, au

³² Sfirșitul încoronează opera (lb.lat.).

Iupităr, pământul nostru doară-i o scârbă! nici cât să chiorăști un soarece... Nu-i vorbă ghe mare, mă prostovane! e vorba cumu-i?

Ionescu: Se-nvârtește, dom'le.

Profesorul (*răstindu-se puternic, mama lui Ionescu se sperie*): No! apoi? dacă se învârke, cumu-i? în trei colțuri, animale?

Ionescu: Nu, dom'le!

Profesorul: No, dar?

Ionescu: Rotund.

Profesorul: Vezi, așa, loază!

(*Se face un zgomot la ușă. O doamnă din înalta societate, doamna Ftiriadi, intră împreună cu un mops gras, care vine să se gudure pe lângă pedagog.*)

Profesorul (*întâmpinând-o foarte emoționat*): Onorată doamnă, eu încă mă recomand (*ia câțelul în brațe*).

Doamna Ftiriadi (*foarte volubil și pe un diapazon mult mai-nalt*): Am venit pentru băiat... Să-ți spun drept că nu vream să-l aduc să dea examen la școala publică, nu vream să se amestece cu fel de fel de băieți rău-crescuți... Dar a stăruit tată-său... zice că e ordin de la minister... Și de-aia l-am trimis la dumneata, care-i cunoști caracterul lui ambițios de când îi ești meditator.

Profesorul: Binevoiască numai onorata doamnă să iee loc. (*Către Ionescu, care așteaptă în picioare*): Tu meri la locuți... De hatârul mâni-tii, pe kine nu ke las repekinke! No! meri (*Ionescu merge la loc*).

Ioneasca: (*ridicându-se*): Sărut mâna!

Profesorul (*demn*): No bine! poți mere. (*Ia scaunul Ioneaschii și-l pune lângă doamna nou sosită și așază câțelul pe el; mopsul, mulțumit, îl linge pe nas. Mahalagioaicele ies foarte umilite.*) No, acumă tânărul Ftiriadi! Spune-ne s-audă și ilustra matronă, onorata ta mamă: nu-i așa că pământul se-nvârke în jurul soarelui trei ani căke 365 ghe zile și mai apoi în al patrulea în 366 ghe zile?

Micul Ftiriadi: Da, dom'le.

Profesorul (*face semne de aprobare doamnei Ftiriadi care foarte satisfăcută se scoală de la locul ei, drege cravata băiatului, îl sărută și se așază iar la loc*): No, nu-i așa că presiunea se ghemonstră suficientă prin cele două emisfere (*doamna Ftiriadi tușește tare*) ghe Maggheburg?

Micul Ftiriadi: Da, dom'le.

Profesorul (*către clasa întreagă*): No, boilor, vegheați numai exămplu ghe aplicățiune! (*Către micul Ftiriadi:*) No, încă una ș-apoi basta³³! Spune-ne nu-i așe că Ioane Corvin ghe Huniaghe, și Makiaș Corvin³⁴ ș-apoi dup-aceia doară toți magnații maghiari fost-au români ghe-ai noștri?

Micul Ftiriadi: Da, dom'le.

Profesorul: Bine! Bravo! Emininke!!

Doamna Ftiriadi: Mersi, domnule profesor... Sunt foarte mulțumită... O să-i spui și lui Ftiriadi câtă osteneală-ți dai cu copiii...

Profesorul: Ilustră doamnă, că-z asta ni-i misiunea. Datoria ni-i să luminăm jenărațiunile june; că-z fără instrucțiune și educațiune, un popor doară e învins astăzi în lupta pentru existență, și cine-i învins, apoi acela dă-l dracului! Vorba lăkinească: *una salus vickis, nullam sperare salukem!*³⁵

URGENT...

Școala de fete No. 1 din urbea Z... No. 654 – 15 noiembrie.

D-sale domnului primar al urbei Z...

urgentă

Domnule primar.

Referindu-ne la adresa noastră din luna trecută octombrie cu No. 597 asupra necesității de lemne pe care o simte școala, vă rugăm ca de urgență să binevoiți a ne trimite cantitatea prevăzută, căci vremea se strică și amenință să nu mai putem urma cursurile fără combustibil.

Primiți, vă rog, domnule primar, etc.

Directoare.

Aglae Poppesco

³³ Ajunge, destul (lb. ital.).

³⁴ Nobili de origine românească. Matei Corvin, fiul lui Ioan, ajunge chiar rege al Ungariei (1443 — 1490).

³⁵ Corect: una salus victis, nullam sperare salutem, are înțelesul: singura salvare a învinșilor este de a nu mai spera nimic (adagiul latin).

*

Școala de fete No. 1 din urbea Z... No. 683 – 1 decembre.

D-sale domnului primar al urbei – Z...

urgentă

Domnule primar.

Referindu-ne la adresa noastră din luna trecută noiembrie 15 cu No. 654, avem onoare a vă repeta cu insistență rugăciunea ce v-am făcut în privința lemnelor de încălzit necesare școlii de fete No. 1 din această urbe, care se află în lipsă de căldură suficientă pentru studii pe timpul de iarnă, mai ales așa de aspră cum este cea actuală, încât elevele sunt incapabile a mai scrie cu mâinile înghețate, și chiar profesoarele sufăr neputându-se dezbrăca în clasă, fiindu-le temperatura așa de exagerată încât, cum se poate ușor constata, este de nesuferit, amenințând cu maladii atât pe profesoare cât și pe eleve.

Vă rugăm dar să luați măsuri urgente pentru întâmpinarea acestei situațiuni anormale, contrariu va trebui să reclamăm onor. minister nemaiputând lua nicio răspundere.

Primiți, vă rog, domnule primar, etc.

Directoare.

Aglae Poppesco

*

Revizorul școlar al distr. X... No. 4599 – 15 decembre.

D-sale domnului primar al urbei Z...

urgentă

Domnule primar.

Astăzi 15 decembre făcând inspecțiunea reglementară la școala de fete No. 1 din urbea Z... am fost întâmpinat de doamna directoare Aglae Poppesco împreună cu doamnele profesoare Areti Ionesco, Sevasti Ionesco și Aristi Poppesco, care toate s-au plâns ce starea de mizerie în care a ajuns școala din cauza lipsei de combustibil, pe care îl refuză onor. primărie locală, pe care în nenumărate rânduri au rugat-o prin adrese oficiale, care se văd la dosar, dar care n-au avut până în prezent niciun rezultat.

În adevăr, vizitând apoi clasele am găsit o temperatură

incapabilă de a putea fi suferită mai ales de copii, din care cauză se pot chiar îmbolnăvi de vreo boală infecțioasă, ceea ce ar împiedica urmarea regulată a cursurilor reglementare, fiind silite a se întrerupe până la stingerea contagiunii epidemiei, precum s-a mai întâmplat pe căldurile cele mai mari, dar atunci nu din cauza focului, ci a apei, chiar cu câteva zile înainte de examenele anuale, ceea ce produce o enormă confuziune pedagogică.

Având dar acestea în vedere, vă rog, domnule primar, să binevoiți a dispoza ca să se satisfacă cât mai urgent nevoile școlii.

Primiți, vă rog, domnule primar etc.

Revizor școlar.

Lazăr Ionescu-Lion

*

Școala de fete No. 1 din urbea Z... No.13 – 8 ianuarie.

D-sale domnului ministru al Instr. Publice etc.

urgentă

Domnule ministru.

În repetite rânduri am cerut la onor. primărie locală să ne libereze combustibilul de care are școala noastră necesitate din cauza gerului aspru prin care trecem în acest anotimp fără niciun rezultat, așa încât tremurăm de viața noastră și a elevelor, cari nici nu mai vin la școală încă dinaintea vacanțelor, fiindcă părinții au aflat și temându-se nu le mai permit până ce nu vom putea da foc.

Însuși dl. revizor școlar Lazăr Ionescu-Lion a vizitat școala, constatând lipsa noastră de căldură și a înaintat o adresă încă din anul trecut 15 decembrie cu No. 4599, către dl. primar local, dar și aceasta a rămas tot literă moartă, căci școala se află în aceeași mizerie, încât nu se poate zice că aceasta este o umanitate, lăsând astfel să sufere elevele.

Așadar ne adresăm cu cel mai profund respect dumneavoastră spre a lua urgent orice măsuri veți crede de cuviință pentru a face să înceteze barbaria prezentă.

Binevoiți, d-le ministru etc.

Directoare

Aglae Poppesco

*

Ministerul Instr. Publice și Cultelor. 10 001 – 15 ianuarie.

D-sale domnului revizor școlar al distr. X...

urgentă

Domnule revizor.

Doamna Aglae Poppesco, directoarea școlii de fete No. 1 din urbea Z... ni se plânge că primăria locală nu dă școlii lemnele necesare

pentru încălzitul claselor.

Anexându-vă raportul doamnei directoare, vă invităm a face imediat o anchetă la școală și a ne raporta de urgență.

Primiți etc.

p. Ministru, p. Director, indescifrabil asemenea

*

Revizorul școlar al distr. X... No. 103 – 1 februarie.

D-sale domnului ministru al Instr. Publice și Cultelor.

urgentă

Domnule ministru.

Imediat ce am primit ordinul dv. cu no. 10 001 din 15 ianuarie m-am transportat la școala de fete No. 1 din urbea Z... și am constatat că raportul doamnei directoare respective este în totul adevărat.

În adevăr, am găsit din cauza frigului pe jumătate școala depopulată complet, iar restul tușind toate și dureri cu umflătură în gât, pentru care chemând pe dl. medic al urbei, a constatat mai multe cazuri de amigdalită, adică gâlci, care pot degenera mai cu seamă la copiii anemici și limfatici, prin diferite complicațiuni foarte adesea contagioase.

De aceea, dl. medic a opinat că ar fi mai bine dacă s-ar închide școala, spre a nu lua proporțiuni mai mari.

Cu cel mai profund respect viu dar a vă ruga, în interesul salubrității, să-mi dați de urgență un ordin în consecință, sau să interveniți pe lângă onor. primăria locală să libereze combustibilul de care simte nevoie cursurile.

Binevoiți, d-le ministru, etc.

Revizor școlar.

Lazăr Ionescu-Lion

*

Ministerul Instr. Publice și Cultelor, No. 20 002 – 15 februarie.

D-sale domnului primar al urbei Z...

urgentă.

Doamna Aglae Poppesco, directoarea școlii No. 1 de fete din acea urbe, se plânge că onor. primărie, după repetite cereri, nu-i

liberează lemnele necesare pentru încălzit, din care cauză sufăr cursurile.

Vă invit dar, domnule primar, ca de urgență să satisfaceți, conform legii, justele reclamațiuni ale doamnei directoare.

p. Ministru, p. Director, nedescifrabil asemenea

*

Camera Deputaților. Seziunea prelungită. Ședința de la 1 martie.

Dl. Al. Lingopolu.

— Am cerut cuvântul ca să fac o întrebare domnului ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice: știe oare domnia sa în ce stare de mizerie s-a aflat iarna aceasta școala de fete Nr. 1 din urbea Z... lipsită de combustibilul necesar deoarece nu i l-a liberat primăria locală, bântuită de boli din această cauză și conform avizului medicului local chiar suprimarea cursurilor?

Dl. ministru al Cultelor: – Răspunz onor. deputat că, în urma raportului revizorului școlar local, ministerul a luat măsuri urgente ca primăria să libereze conform legii combustibilul necesar acelei școli.

*

Primăria urbei Z... No. 3712 – 15 martie.

*D-sale doamnei directoare a Școlii de Fete No. 1 din urbea Z...
urgentă*

Doamnă!

Mâne veți primi la școala ce cuonoare o dirijați 5 (cinci) care de lemne cer curat, prima calitate, și vă rugăm să binevoiți a ne răspunde urgent de primirea combustibilului.

Primiți, d-nă directoare etc.

p. Primar, Secretar, ajutor

Niță Necșulescu Athanasiu Eleutherescu

TELEGRAM

București

Onor. prim-ministru

Directoru prefecturi locale Răul Grigorașcu insultat grav

dumnezeu mami și palme cafine³⁶ central. Amenințat moarte. Viața onorul nesigure. Rugăm anchetaț urgent faptu.

Costăchel Gudurău avocat, aleg. coleg. I, fost deputat

*

Onor. Prim-Ministru

București

Repet reclam telegrama No... Petiționat parchetului. Procuror lipsește oraș mănăstire maici chef. Substitut refudat pă ră vini procuror. Tremur viața me, nu mai putem merge cafine. Facem responsabil guvern.

Costăchel Gudurău avocat, aleg. coleg. I, fost deputat

*

Procuror Tribunal X...

Anchetați urgent scandalul Costăchel Gudurău cu directorul prefecturii și raportați imediat.

Ministrul Justiției

*

Ziarului „Aurora Română”.

București

Az pietrecut scenă nostimă piața noastră. Madam Atenaisa P. al cărui nume trecem sub tăcere, care părăsit soțul cetățean onorabil, pentru romanse cu individ infam localitate, întâlnind nefericitul soț, căpătat bună lecție moralitate în public, care aprobat. Această fimee fără inimă neroșind amenințat cu zbiri puteri, deoarece complicele directoru prefecturi.

Correspondent

*

Onor. prim-ministru

³⁶ Lucrul se petrece, după toate probabilitățile, într-un oraș moldovenesc; citiți prin urmare moldovenește: *cafinè* (n.a.).

București

A doua oară atacat palme picioare piața endependenți același bandit director scandalos însoțit zbiri. Situația devenit insuportabilă. Oraș stare asediu. Panica domnește cetățeni.

Costăchel Gudurău avocat ecțetera

*

Procuror Tribunal X...

Repet ordinul telegrafic. Cercetați imediat incidentul directorului prefecturii cu Costăchel Gudurău la cafeneaua centrală și în piața Independenței și raportați urgent.

Ministrul Justiției

*

Onor. Prim-ministru

București

Faceți înceta atacuri contra frate-meu Costăchel bandă infamă talari ziua mează mare sub conducerea personală directorului Răul Grigorașcu. Reclamat tronului.

Iordăchel Gudurău mare proprietar, aleg. coleg. I, fost senator

*

M. sale regelui

Sinaia

Bandiți regimului acest secol lumină bagiucurând constituția ce ați giurat voit uci di două ori cafine central și piața endependenți frate-meu a fost reprezentant națiuni. Victima frică merge telegraf sigur al treilea atentat bandiți. Implorăm garanția vieți onorului contrar siliți face justiție singur. Trăiască Dinastia.

Iordăchel Gudurău mare proprietar, aleg. col. I, fost senator

*

Procuror Tribunal X...

Pentru ultima oară repetăm ordinul privitor scandalul Costăchel Gudurău. Dacă până mâine dimineață n-avem raportul dv., veți fi considerat ca demisionat.

Ministrul Justiției

*

Ecs. Sale Ministru Justiției

București

Raport.

Cercetat imediat cazul și cu respect raportează urgent.

Acu cinci zile duminică, fiind absent anchetă județ, orele 2 p.m. directorul prefecturi Răul Grigorașcu afla cafea central jucând table cu căpitan Pavlache intendență. Mare devenă foarte iritat pronunțat Dumnezeu mami, nu personal cineva, ci ghinion. Atunci Costăchel Gudurău care sta altă masă criticând guvernul gura mare, sculat și apostrofând directoru strigat *ba pe al mă-tii* și ridicat bastonul. Directoru parând rapide lovitura aplicat agresorului palme și promițând cavalierește duel. Agrisorul plecat înjurând amenințând guvern de bandiți, propriile cuvinte.

Cu respect adaug spre cunoștința dv. între' ambi suscitați ură veche cauză politica și familie. Fimeea nepotului lui Costăchel Gudurău, anume Albert Gudurău, unul din capii înverșunați opoziție locală, divorsată, iar ei bănuiesc Răul directoru cauza divorsului, acuzând trăiește cu menționatu concubinagiu, dar vrând s-o iee socie legitimă, care reclamat restituțiunea dotei și parafernei³⁷ di 2 mii lei obținând titlu executoriu, iar opoziția promis răzbunare pretinzând paraferna cheltuit, cu luxul di notorietate publică.

În consecință alaltaeri nepotul Ion însoțit de moșii lui pândind piață fosta socie insultat-o public foarte grav. Dama chemat sergent stradă care nefiind niciunul urcat birje un cal plecând degrab huiduită di toți trii și cu vorbe triviale incapabile a vi le reproduce. Sosit imediat directoru prefecturi ofensat polițai ipistați cerut cont. Dar agrisori fugind, directoru prins Costăchel și întrebat *pentru ce insulti dame mișălule* și apucat de pept, dar el răspuns *să nu mai dai mizerabile canalie*, încât directoru apărându-se tras două palme, atunci agrisorul smucind voit fugi și directoru prima furie lovindu-l piciorul spate gios.

³⁷ În vechiul drept partea din averea femeii, în afară de zestre, și a cărei administrație și folosință ea și-o rezerva.

Cred nu trebuie dăm altă urmare pară parchetul nu sesizat în regulă.

Binevoiți, d-le ministru etc.

Procuror trib. X...

*

Directorul prefecturii X...

Vă invit căutați aplanarea diferendului cu familia Gudurăilor. Contrariu, puneți guvernul în situațiune prea delicată. Nu convine acum, în așteptarea campaniei electorale, ca agenți superiori ai autorității să dea loc la scandaluri, din toate punctele de vedere regretabile.

Ministrul de Interne

*

Domnului ministru de Interne

București

Interese familie obligă părăsi funcțiune. Rog dar respectuos primi demisia me postul director prefecturii pe ziua di poimâine când prefect întoarce concediu.

Răul Grégoraschco

*

Onor. Prim-Ministru

București

Frate-meu Costăchel Gudurău avocat, alegător col. I, fost reprezentant națiuni legitimă apărare contra treilea atac mișelesc bandiți amenințând viața, fost az arestat procuror. Victima arest torturată ca inchiziță. Cuțitul os.

Iordăchel Gudurău mari proprietar, aleg. col. I, fost senator

*

Ministre Intérieur

Bucarest

N'acceptez point démission cousin Raoul. Paùvre jeune homme, embêté par cochons opposition, veut faire coup de tête. Ne point se fier

aux crialleries de ces canailles. Şi Raoul se retire, ce crétin de préfet capable de tout compromettre. Pourrais plus garantir situation locale.
Se duce dracului giudeţul³⁸.

Ami

General Gregoraschco

*

Procuror Trib. X...

Raportaţi imediat cauza arestării lui Costăchel Gudurău. Ar fi bine să înceteze odată scandalurile de acolo. Purtarea parchetului dv. lasă de dorit. Cercetaţi dacă arestatul suferit maltratări arest. Avem denunţuri că ar fi fost torturat poliţie. Răspundeţi telegrafic.

Ministrul Justiţiei

*

Directorul prefecturii jud. X...

În interesul serviciului, demisia respinsă. Rămâneţi la post.

p. Ministrul de Interne secretar general Z...

*

Ecs. Sale Ministrul Justiţiei

Bucureşti

Bandă desperată opozanţi îndârjiţi sub conducerea Costăchel Gudurău, Iordăchel Gudurău şi nepot Gudurău, Albert divorsat Atenaisa Perjoiu, atacat directoru prefecturi faţă grădina primăriei. Acesta aparat bastonu, lovit cap Iordăchel, Costăchel tras revolver spart glob lampa centrul grădini electrică. Panică, asasin arestat. Luăm prim interogatoriu. Garantăm invenţiuni fictive torturile.

Procuror trib. X...

³⁸ Nu primiţi cumva demisia vărului Raul. Bietul băiat, plictisit de porcii opoziţiei, vrea să-şi facă de cap. Nu trebuie dat crezământ chelălăiturilor acestor canalii. Dacă Raul se retrage, timpitul de prefect capabil să compromită tot. N-aş mai putea garanta situaţia locală. Se duce etc. (n.a.).

*

M. sale regelui

Sinaia

Frate-meu Costăchel omorât torturi secret beciurile poliției locale. Familia orfană cerem liberarea cadavrului reclamând satisfacție la picioarele tronului. Trăiască Dinastia.

Iordăchel Gudurău mari ecțetera, ect.

*

Procuror trib. X...

Aci denunțare Costăchel Gudurău mort arest în urma torturilor. Vă facem răspunzător. Răspundeți la moment, dacă nu vreți să fiți telegrafic destituit.

Ministru Justiției

*

Ecs. Sale ministru Justiției

București

Costăchel Gudurău liberat az dimineață lipsă probe intenție asasinat. Împăcat cu directoru. Pupat toți piața endependenți. Mâne seară logodna Răul madam Atenaisa Perjoiu. Dânsa renunțat orice pretenție revandicare parafernă de la Albert Gudurău, dând înscris primit toată suma.

Adineaori ora două post meridiane avocatul statului Pamfil mort subit cafine central. Medic primar constatat caz apoclepsie cerebrală.

În considerația vechimii mele di magistrat procuror de aproape douăzeci și trii di ani, fiind înaintat în vrăstă și o familie numeroasă devenind misiunea de minister public pre gre pentru mini, vă rog respectuos a mi se acorda mie postul de avocat statului, pe care o voi îndeplini cu zel și activitate.

Binevoiți etc.

Vechiu procuror trib. X...

*

Domnului Președinte al Consiliului

București

Avocatul public Pamfil mort subit. Raportându-mă la depeșa confidențială de azi-noapte, cu respect stăruiesc a se numi în postul rămas vacant persoana știută, de care acuma garantez.

p. Prefectul de X...

Directorul Raoul Grégoraschco.

*

Domnului Costăchel Gudurău, avocat, fost deputat etc.

X...

În urma bunelor recomandării din localitate și în considerația titlurilor dv., dl. Ministru al Domenelor v-a numit avocat al statului în locul decedatului Antonache Pamfil. Cu poșta de mâne primiți decretul oficial.

Șeful de cabinet al Ministerului Domenelor

PROCES-VERBAL

ASTĂDI MIERCURI 27 OCT. anul una mie nouă sute orele 1 p.m.

Noi comisarul secției 55 după reclamația părților și anume domnișoara Matilda Popescu de profesiune particulară menajeră împreună cu mama sa d-na Ghioala Popescu idem, domnișoara Lucreția de profesiune rentieră împreună cu mătușa sa d-na Anica Ionescu de profesiune văduvă pensionară viageră și dl. Stavrache Stavrescu de profesiune proprietar, după ce l-am eliberat adi dimineată de la secție, deoarece la prima cercetare ce am făcut-o aseară la fața locului pentru scandalul provenit, s-a pronunțat cu vociferări la adresa guvernului, care este un obicei al său cunoscut de toți concetățenii din această suburbie și în contra noastră chiar în eserciciul funcțiunii, transportându-ne în strada Grațiilor No. 13 bis unde se află imobilul în cestiune al susmencionatului proprietar Stavrache Stavrescu, închiriat domnișoarei Matilda Popescu cu mama sa pe șase luni, de la sf. Dumitru corent până la sf. Gheorghe următor și pe care nu-i permite a intra în posesiune numai cu arvuna fără a completa chiria, iar domnișoara Lucreția Ionescu cu mătușa sa trebuie

să se mute și pretinde că nu vrea, deși proprietarul susține că i-a rămas pe trecut datorii 22 lei, lăsând și soba stricată, care domnia sa contestează și nu lasă nicio mobilă amanet, constatând următoarele:

Având în vedere că dl. Stavrache Stavrescu, proprietarul imobilului din strada Grațiilor No. 13 bis, lipit în dreapta cu imobilul aceluiași proprietar cu No. 13 simplu, iar în stânga un loc viran tot al aceluiași proprietar nengrădit depunându-se fel de fel de murdalăcuri de către vecini cum și de trecători, pentru care i s-a făcut în mai multe rânduri proces de contravențiune asupra salubrității publice, iar imobilul respectiv cu No. 13 fiind compus dintr-o cameră, o săliță și o bucătărie, toate din cărămidă și o magadie de scânduri de lemne de foc, pe care l-a închiriat cu contract în regulă încă de la sf. Gheorghe trecut domnișoarii Lucreția Ionescu pe un an, iar acum sub felurite pretexte refudă, nevoind să considere absolut nimic.

Considerând că domnișoara Lucreția Ionescu pretinde că este în dreptul său de oarece în virtutea contractului cu timbru în regulă, când se știa că are domiciliu, neașteptându-se nicidecum, căci nu a avut măcar cea mai mică somațiune iar biletul de închiriat a fost pus ilegal și de aceea nu i-a dat nicio importanță, credând că este numai o glumă fiindcă datoria de 22 de franci nu intră în socoteala chiriei pentru că este bani împrumutați din mână, fiind prin urmare altă chestiune, și soba nu se putea strica, fiindcă a fost vară, și astfel nu voiește a evacua, deși sus-disul proprietar i-a dat mobilele afară oprindu-i amanet un șifonel cu oglindă șlifuită în valoare de una sută douăzeci de lei și o lampă sistem cu două fitiluri de porțolan cu abajur pentru suma de 18 lei, contestând patru care pretinde proprietarul iar dânsul susține.

Având în vedere că d-șoara Matilda Popescu reclamă să intre imediat în casă neputând sta cu mobila d-sale expusă la intemperii, deoarece vremea amenință a se strica și începând să pice poate să i-o ude, și să păteadă fiind pluș de culoare delicată, și de oarece a părăsit orice alt domiciliu știind că a dat arvună de cincideci de lei și că poate conta cu siguranță iar proprietarul a încuiat imobilul și a luat cheia, prin urmare nu cedează să lase a intra măcar un lucru cât de mic până nu i se achită tot restul chiriei în valoare de alți 50 de lei în plus peste arvună, ca să nu mai pață și cu domnișoara Matilda Popescu, căci s-a săturat, iar aceasta promite pe onoare cel mult peste cinci zile, adică la

1 noiembrie.

Considerând că din cercetarea ce am făcut-o aseară, când am fi putut pentru ca să facem proces-verbal de ultragiu adus guvernului și nouă ca agenți ai forței publice de către sus-numitul proprietar, dar am crezut de cuviință a nu mai continua niciun scandal, deoarece ne-am mărginit a duce la secție pe provocator până i va trece momentele de primă furie fiindcă pretindea că până la sosirea noastră ambele chiriașe împreună cu mama și mătușa lor l-ar fi insultat și chiar l-ar fi lovit, încât de-abia a scăpat spre a veni să reclame, care noi n-am constatat fiind dus la o altă chestiune de aceeași natură în strada Pacienții.

Având în vedere că după cum redultă din declarațiile părților, aseară ar fi venit domnișoara Matilda Popescu în birjăsingură fără mobilă numai cu mama sa d-na Ghioala Popescu ca să vadă când începe să se mute domnișoara Lucreția Ionescu și cu mătușa sa d-na Anica Ionescu, iar acestea au început să râdă spunând că parol, dumneavoastră ați luat casa! iar la întrebarea domnișoarei Matildii Popescu că de ce râde, vechile chiriașe au răspuns că dânsule o au casa până la sf. Gheorghe, atunci au început nouele chiriașe să râdă, iar la întrebarea d-șoarei Lucreții Ionescu că de ce râde noile chiriașe au răspuns că dânsule au dat arvună în regulă, și atunci au început să caute pe proprietar căci era ascuns în casa de alături.

Considerând că la pretențiunile chiriașelor sus-numitul proprietar a amenințat cu dare afară din casă pe d-șoara Lucreția Ionescu și pe mătușa sa d-na Anica Ionescu, căci nu le mai dă casă, neplătind regulat chiria și având chiar pe trecut o datorie de 22 de lei și soba strică, d-na Anica Ionescu exasperată a strigat să-i crape ochii cui minte, dacă datoria e de la chirie și soba nu era așa, pe câtă vreme d-șoara Matilda Popescu a dis că dacă se știe cu casa încurcată pentru ce face escrocherie și o mai dă și la alții! Iar proprietarul i-a răspuns că cu dumneata nici nu vorbesc până nu văz toată chiria că n-am poftă și de alt bucluc, și atunci predinde dânsul că toate chiriașele au sărit asupra-i caudându-i lediuni.

Având în vedere că după intervenția noastră pentru a împăca pe părți, am luat în cercetare și actele constatând că în chitanța dată de sus-numitul proprietar că a primit arvuna de 50 de lei pentru imobilul

pe care l-a închiriat domnișoareii Matilda Popescu nu se specifică numărul 13 bis ci dice numai 13 simplu iar amândouă imobilele sunt la fel identice cu deosebire că amândouă au fața pusă altfel către răsărit și către apus lipite spate-n spate, pentru ocadie ca să poată sparge didul de la mijloc și să facă un singur corp dacă s-ar ivi un amator cu famelie pentru o încăpere mai mare.

Considerând că toate chiriașele promit ca în cel mai scurt termen să achite resturile de datorii, iar chiriașele vechi să plătească și chiria pe semestrul următor, care proprietarul se-nvoiește, iar d-șoara Matilda dice că sametegal³⁹ ori la No. 13 bis, ori la 13 simplu, căci a luat casă providoriu până la sf. Gheorghe, iar proprietarul care e becher poate să se multe în alt imobil mai mic pe care-l are în aceeași stradă la No. 12 vidavi, unde a rămas neînchiriat pretinzând amatorii că strada de curând construită nu are canal și tramvaiu.

Având în vedere că în fine s-a convins proprietarul că e mai bine cu o bună manieră pentru ca să rămâie prin urmare domnișoara Lucreția Ionescu cu mătușa sa d-na Aneta Ionescu la No. 13 bis, iar d-ra Matilda Popescu cu mama sa d-na Ghioala Popescu să se stabilede la No. 13 simplu, și nu rămâne nici cu imobilul de la No. 12 neînchiriat nemaiaivând speranță după sf. Dumitru, de oarece fiind pe sedon de iarnă lumea s-a grăbit și a rămas foarte multe imobile goale, care se vede în fiecare stradă chiar mai la centru peste tot de închiriat.

Drept aceea am încheiat pretendul proces-verbal spre a servi la trebuință părților.

Comisar secție 55

Mitică Pișculescu.

FIVE O'CLOCK

FIVE O'CLOCK pe englezește înseamnă *cinci ceasuri*. În lumea mare, fiecare damă-și hotărăște o zi pe săptămână (*jour fixe*), când primește, la ceasurile cinci după-amiază, vizite și face mosafirilor tratație cu ceai; de aceea se mai zice și *five o'clock tea*, adică pe românește *ceaiul de la cinci ceasuri*. În genere, damele din lumea mare

³⁹ „Ça m'est égal”: mi-e egal, mi-e tot una (fr.).

publică în carnetul lui Claymoor, spre știința numeroaselor lor cunoștințe, ziua lor de primire. De exemplu, citim în „L'Indépendance roumaine”:

„*Madame Esméralde Piscopesco, five o'clock tea tous les jeudis.*”⁴⁰

— Azi e joi. Haide, zic eu, la Madame Piscopesco.

Feciorul în frac și cu mânuși albe mă introduce în salonul splendid al somptuosului *hôtel Piscopesco*. Dar nu văz pe nimeni... A! în fund! auz, în salonașul intim de cel mai pur stil Louis XV, ciripind pe-ntrecute, ca doi scatii, două glasuri de coconițe. Merg acolo. Madam' Mândica Piscopesco cu surioara sa, Madam' Tincuța Popesco. Cocoana Mândica mă-ntâmpină cu grația-i obișnuită. Mărturisesc drept... Am mare slăbiciune de ceea ce francezul numește *la causerie*⁴¹ și de aceea frecventez bucuros cercurile *mondains*. Îmi place adică, pe românește, să stau de vorbă cu damele din lumea mare. Găsesc în conversația lor mult mai multă grație decât în conversația bărbaților. Femeile știu să spună o mie și o sută de nimicuri într-un mod mult mai interesant decât spun bărbații lucrurile cele mai serioase... O floare, o panglicuță, o deosebire d-abia simțită între două nuanțe, un nimic, distilate prin mintea subtilă a unei femei și exprimate prin acele dulci modulațiuni de voce și prin jocul acela încântător al luminilor ochilor, capătă, pentru mine cel puțin, un farmec indicibil⁴². Iată-mă dar în elementul meu... Aci desigur, am să petrec câteva momente delicioase.

Eu: Madam Piscopesco, dați-mi voie...

Mândica: Vii tocma' la pont...

Tincuța: Ai fost...?

Mândica: Tacii, tu!... Las' să-l întreb eu... Ai fost aseară la circ?

Eu: Am fost.

Tincuța: Cine mai...

Mândica: Tacii, soro! n-auzi? (*Către, mine*): Ai văzut pe Mița?

Eu: Pe sora matală?

⁴⁰ Doamna Esmeralde Piscopesco primește la ceai la ora cinci în fiecare joi (fr.).

⁴¹ Conversație (fr.).

⁴² De nespuns, care nu poate fi exprimat în cuvinte.

Măndica: Nu... Pe Mița, pe Potropopeasca a fi nără?

Eu: Da; era într-o lojă în fața mea...

Măndica (*Tincuții*): Ai văzut?

Tincuța (*mie*): Cu cin'...

Măndica: Tacii!... (*Mie*): Cu ce pălărie era?

Eu: (*încurcat*) Cu...

(*Tincuța vrea să mă-ntrerupă.*)

Măndica (*astupându-i gura cu mâna*): Cu o pălărie mare...

Eu (*răsuflând*): Da...

Măndica (*Tincuții*): Ai văzut? (*Mie*): *Bleu gendarme*⁴³

Eu: Da...

Măndica (*mie*): Cu panglici *vieux-rose*⁴⁴...

(*Eu dau din cap afirmativ.*)

Măndica (*Tincuții*): Te mai prinzi aldată?

Tincuța: Stăi, să vedem... (*Mie*): Era cu bărbatu-său?

Măndica (*Tincuții*): Tacii tu!

Tincuța: Apăi, lasă-mă și pe mine, soro!... Tot tu?

Măndica (*mie*): Era cu Protopopescu?

Eu (*încurcat*): Mi se pare că...

Măndica: Nu era cu Haralâmbina?

Eu (*și mai încurcat*): Cu care Haralâmbina...?

Tincuța: Cu mă-sa.

Eu: ...

Măndica: ... O bătrână mică, urâtă, parcă-i o smochină uscată, și gătită-gătită...

Eu (*răsuflând*): Da.

Tincuța: Cu părul roșu vopsit...

Eu: Da, da.

Tincuța (*Măndichii*): Ai văzut?

Măndica: Ce să văz?... parcă mă-sa nu știe! (*Mie*): A venit cineva în lojă la ele?

Eu: ...

Tincuța: Mitică...

⁴³ Albastru puternic (fr.).

⁴⁴ Trandafiriu închis (fr.).

Eu: Care Mitică?

Măndica: Ei! Care Mitică...

Tincuța: Lefterescu, locotenentul...

Eu: Să mă credeți, cuconițelor, pe onoarea mea vă spun, că nu pot să zic, pentru că eu...

Măndica: Pentru că dumneata ești cavaler și nu vrei să spui.

Tincuța: Da', pe Lefterescu l-ai văzut în circ?

Eu: Mi se pare că era într-un stal, drept în fața mea.

Măndica: Lângă loja ei!... *(Tincuții):* Ai văzut? Ai înțeles acum pontul?... Vezi, dacă ești proastă?

Tincuța: Peste poate!

Eu *(aruncând o privire pe fereastră și văzând o trăsură închisă, care a tras la scară:)* Vorbești de lup și madam' Potropopescu la ușă.

Tincuța: Ea!

Măndica: Vezi ce obraznică e!...

Eu *(având un presentiment și luându-mi pălăria):* Doamnelor, dați-mi voie să vă salut... Îmi pare bine că vă găsesc totdeauna vesele și grațioase... Eu trebuie să mă retrag.

Tincuța *(tăindu-mi calea):* Așa degrab'?

Eu: Vă asigur că... o afacere... urgentă...

Măndica *(acoperindu-mi ușa):* Fără să iei măcar un ceai?

Eu *(apăsând din ce în ce mai mult de vechiul meu presentiment):* Parol...

Măndica: Tocma acu'?

Tincuța *(smulgându-mi pălăria):* Peste poate!

Eu *(trebuind să cedez, cad zdrobit pe un puf.)*

Feciorul: Madam' Potropopescu.

(Măndica se face roșie, Tincuța vânăată, eu galben. Madam Mița Protopopescu apare, uimitoare de frumusețe și de toaletă ca totdeauna, purtând pălăria bleu gendarme. Cele trei dame se sărută foarte afectuos.)

Mița: E un ger afară, mașer, că nu-ți poți face o idee... Dacă o ținea așa toată noaptea, se duce dracului rapița!

Eu: Nu crez... Am vorbit cu arendași...

Mița: Aș! Nu mi-a scris azi Potropopescu al meu?!

Măndica *(Miții):* Ai fost aseară...

Tincuța (*Măndichii*): Taci tu! Las' să-ntreb eu. (*Miții*) Ai fost aseară la circ, Madam' Potropopesco?

Mița: Da.

Măndica: Sin...

Tincuța: Taci!... (*Miții*): Singură?

Mița: Nu; cu mama.

Tincuța: Cu mama?... Bravo!

Eu (*sculându-mă*): Doamnelor, eu...

Măndica (*împiedicându-mă să-mi iau pălăria, și încet*): Tocma' la pont? (*Merge să apese nasturele soneriei.*)

Tincuța: Și... era multă lume la circ?

Mița: Foarte multă.

Măndica (*sunând prelungit*): Ce slugi dobitoace!
(*Feciorul vine.*)

Măndica: Nu te-am chemat pe dumneata; treaba dumitale e să stai la ușă; unde e dobitoaca de Roza? Ce face cu ceaiul?

(*Feciorul iese.*)

Tincuța (*Miții*): Era cineva dintre cunoscuți?

Mița: Mai nimeni... Era Costandineasca, Dumitreasca, Vasileasca, Georgeasca, Ogretinencile...

(*Roza, subreta, apare.*)

Măndica: Ce faci cu ceaiul ăla?

Roza: E gata, conită.

Măndica: Apăi, de ce dracu' nu-l aduci odată?

Roza: E gata, în salon.

Măndica: Atunci, de ce nu spui, proasto!

(*Roza pleacă bombănind.*)

Măndica: Să nu bombănești, obraznico!

(*Toată vremea asta, Madam' Tincuța Popesco tace, bățându-se pe palma stângă cu un cuțit de sidef pentru tăiat corespondența; pe când Madam' Potropopesco se consideră în oglindă, drăcuindu-și un cârlionț rebel din frunte care nu vrea să stea cum trebuie. Madam' Piscopesco, cu un gest degajat, ne poartă în salonul cel mare, la ceai. Un samovar și un serviciu de argint cu coroană de conte d-asupra monogramei. E.P. – Esméralde Piscopesco – de toată frumusețea.*)

Tincuța (*Miții*): Apropo, nu mi-ai spus cine mai era la circ.

Mița: Ba, ți-am spus... Ogretinencile...

Tincuța: Nu... Dintre bărbați...

Mița: Dintre bărbați?

(Eu trec repede din salonaș și-mi iau pălăria.)

Măndica: Nu iei ceaiul?

Eu *(ținându-mi în sus și bine pălăria):* Ba da.

Tincuța: Mitică... nu era?

Mița: Mitică?... nu știu care Mitică...

Tincuța: Lefterescu!... Locotenentul!

Eu *(frigându-mă cu ceaiul, către Măndica):* Pardon, eu trebuie să...

Mița *(râzând foarte veselă, către Tincuța):* A! Lefterescu! Mitică al dumatăle...

Tincuța: Ba al dumatăle, obraznico!

Mița: Ba al tău, mojico!

(Eu, scăpând din mână paharul cu ceai, împing pe madam' Piscopesco cât colo, dau în lături pe fecior și într-o clipă sunt în curte. În poartă întâlnesc pe bravul Lefterescu).

Eu: Un'te duci?

Mitică: La *five o'clock*, la madam Piscopesco.

Eu: Fugi, nenorocitul!

HIGH-LIFE

TÂNĂRUL EDGAR BOSTANDAKI este suplinitor la catedrele de muzică, desen, gimnastică, scrimă și religie de la gimnaziul clasic înființat de curând în urbea sa natală. Gimnaziul are până acum numai clasa întâia și e întreținut de comună; se speră că la anul viitor se vor completa patru clase, trecând totul pe seama statului. Deși încărcat de predarea a cinci cursuri importante de gradul secundar, tânărul suplinitor găsește destulă vreme să frecventeze societatea înaltă din localitate, unde trece drept un perfect gentilom. În adevăr, Edgar este un tânăr care are multe succese în saloanele din Târgul Mare. Vorbește franțuzește de când era mic și se pricepe foarte bine la mode și confecțiuni, așa că nu o dată este consultat asupra acestui capitol. Profesia de cronicar *high-life* nu este ușoară, fiindcă trebuie să

scrii despre dame, și damele sunt dificile, pretențioase, caprițioase. Spui de una o vorbă bună, superi pe alta; spui rău de alta, atunci nu mai poți pretinde că ești un om galant; insiști cu deosebire asupra uneia, dai loc la bănuieli; neglijezi pe vreuna, îi inspiri o ură primejdioasă. Mai ales într-o societate foarte restrânsă și foarte aleasă ca societatea din Târgul Mare, un cronicar de salon trebuie să-și drămuiască atenția cu cea mai mare strictețe. Grea profesie, ce-i drept; însă tânărul Bostandaki, om de spirit și cu educațiune distinsă, a fost parcă născut a fi cronicar *high-life*. Cronicile lui, în formă de corespondență, le publică într-un ziar cotidian din cel mai apropiat oraș mare de provincie.

Dar, va zice cineva:

— Bine! Însă cronicarul este și el om, mai ales dacă e tânăr; trebuie să aibă și el simpatiile și preferințele, antipatiile și aversiunile sale. El stă într-un colț al salonului cu carnetul său în mână și privește la vârtejul valsului; în acest vârtej, ochii lui trebuie să deosebească între toate pe câteva, mai grațioase, și, între aceste câteva mai grațioase, pe una, ne-ntrecută, adorabilă.

— Ei, da – răspunz eu – înțeleg ce spuneți. Însă cronicarul de salon trebuie să-și calce pe inimă, să fie discret și imparțial. Și asta n-o poate oricine, cum o poate Turturel.

— Care Turturel?

— Edgar Bostandaki... Turturel este numele pe care i l-au dat în copilărie, alintându-l, papaia, mamaia și duduile, surorile mai mari... Turturel – așa-i că sună bine? – este pseudonimul destul de transparent cu care Edgar își semnează cronicile.

Ei! Și totuși, cât de corect și de discret, cât de galant și de imparțial, însuși Turturel a greșit o dată un *carnet mondain*⁴⁵.

Din inițiativa unui comitet compus de damele din înalta societate a Târgului Mare, reședința subprefecturii Plășii de Mijloc, s-a dat în saloanele oțelului Regal de acolo „Un mare bal filantropic, al cărui venit se va împărți giumatate în folosul umanității suferinde și giumatate pentru sporirea fondului de întreținere a gimnaziului clasic local, până la trecerea lui în bugetul statului”. Maiorul a oferit muzica

⁴⁵ Cronică mondenă.

militară, pe care a adus-o cu trenul de la reședința prefecturii.

A fost un bal cum nici într-o capitală de județ nu se poate mai splendid. Damele, pline de devotament pentru nobilul scop al petrecerii, s-au întrecut în toalete. Uniforma și fracul au fost minunat reprezentate, deși frac nu purtau decât subprefectul, primarul și Turturel; restul sexului urât purtau unii redingotă, alții jachetuță scurtă. Onorurile balului le-a făcut comitetul damelor, sub președinția tinerei doamne Athenaïs Grégoraschko, soția subprefectului. S-a petrecut până la șapte dimineața, când aurora cu degetele ei de roză a venit să bată la ușa orizontului și să stingă cu privirile ei lumina petroleului, amintind infatigabililor⁴⁶ dănuitori că trebuie, cu regret, să se despartă.

A doua zi, dl. Turturel pune la poștă pentru gazetă un *carton* *mondain*, cu notița: „Rog a se trimite, după obicei, 50 de exemplare pl adresa me”. Seara, cronicarul citea în fața comitetului damelor, al cărui secretar era, darea de seamă asupra rezultatului operei de binefacere. De prisos să reproducem textul întreg al acestei lucrări de caracter oficial. Ne mărginim a-i da concluziunile: „Venit brut, 575 lei; cheltuieli, 368 lei; beneficiu net, 207 lei; 103 l, 50 bani pentru sporirea fondului de întreținere a gimnaziului; 103 l, 50 b. pentru umanitatea suferindă”.

După ce au mulțumit comitetului de dame, dl. Edgarebostandaki în numele gimnaziului, iar dl. primar în numele umanității suferinde, ședința oficială s-a ridicat. Apoi s-a nvârtit un maus⁴⁷. Peste două zile, iată că mult-așteptatele exemplare din *Voacea Zimbrului* sosesc. Ele conțin cronica atât de dorită: „Cumsepitrecela noi”...

Extragem la întâmplare câteva rânduri:

„... Sâmbătă sara s-a ținut în fine la noi strălucitul bal filantropic sub presidenția grațioasei doamne Athenaïs Grégoraschko, născută Perjoiu...

...O enormă afluență de tot ce Târgul Mare are mai distins, fiecare ținând să mulțumească încântătoarei prezidente inițiatoare, preamabila doamnă Athenaïs Grégoraschko...

...În acordurile muzicii militare, care intonează cu destul *brio* un

⁴⁶ Neobosiților.

⁴⁷ Joc de cărți.

vals vaporos, perechi pornesc ca duse pe niște valuri, în care se pierde conștiința, iar timpul pare că s-a oprit pe loc ca să admire cum trec în vârtej fierbinte, uimitor, nebunesc, atâtea ș-atâtea flori, parcă smulse de vântul aprig al pasiunii... Doamna Athenaïs Grégoraschko, regina adorabilă a valsului adorat...

...Dar, la un semnal, ușile din fund se deschid... Supeul! Un moment de odihnă pentru această zvăpăiată tinerețe, un moment de odihnă și de reconfortare!... Doamna Athenaïs Grégoraschko face onorurile, luând loc în capul mesei, cu grația nespusă care o caracterizează...

...Dopurile pornesc, pare c-am fi la un atac de tiralliori, care nu sparie deloc pe bravii convivi... Șampania curge-n valuri. Doamna Athenaïs Grégoraschko dă semnalul și aci; ridicând în sus cupa plină de delicii ca divina Hebe⁴⁸, atinge de buzele răci buzele sale calde, cu acea delicateță poetică cu care fluturului atinge caliciul unei miosotis...

...Dar muzica ne cheamă. Trăiască valsul! Doamna Athenaïs Grégoraschko, infatigabilă silfidă⁴⁹...

Aci o îngrozitoare greșeală de tipar... A doua zi, duminică dimineată, la cafeneaua din centru, spiritualul cronicar *high-life* citea mai multor tineri din localitate *carnetul* lui: „Cum se pietrece la noi”. Tinerii îl ascultau cu multă admirație și poate cu mai multă invidie: e desigur fericit un tânăr care dispune, pe lângă talentul stilului, de o coloană de publicitate, ca să se facă, firește, atât de plăcut damelor! Pe când se comenta articolul și autorul căuta să explice amicilor săi ce înseamnă „divina Hebe” și „calici”, iată că deodată intră dl. subprefect Raoul Grégoraschko, soțul „infatigabilei silfide”. Dl. subprefect salută în dreapta și în stânga cu gravitate, apoi, drept în fața lui Edgar Bostandaki și cu un ton neobișnuit de aspru:

— Domnule Turturel! Uite-te la mine... Te opresc, măgariule, să faci de *mauvaises plaisanteries*⁵⁰ pl conta doamnei Grégoraschko, soția me!

⁴⁸ În mitologia greacă, Hebe era paharnica zeilor.

⁴⁹ Zeitate aeriană.

⁵⁰ Glume proaste (fr.).

Apoi face un ocol prin cafenea bufnind:

— **A-t-on jamais vu pareille insolence!**⁵¹

Edgar nu pricepe deloc. Însă Raoul se întoarce iar și, gesticulând cu cravașa, de care nu se desparte niciodată:

— Altă dată, dacă-ți mai permiți di aieste, îți rup urechile.

— Dar...

— Urechile! m-ai înțeles? espèce d'imbécile!⁵²

Și iese turbat, făcând să suiere aerul sub jocul cravașei. Toată lumea rămâne uimită. Din ce pricină?... Hebe?... Calici?...

— Nu înțeleg deloc, zice Turturel, dând din umeri cu totul nedumerit.

Pe când fiecare caută cu de-amănuntul să găsească în cronică motivul penibilei scene, iată că intră în cafenea dl. maior Edmond Buzdrogovici, grație amabilității căruia opera filantropică avusese concursul grațios al muzicei militare. Fără să salute și vădit foarte supărat, Edmond se apropie de Edgar, cu așa pas și aer strașnic, încât Edgar se ridică drept în picioare în fața lui Edmond.

— Domnule! zice Edmond, fierbând ca un samovar; dumneata ești cea care scrii porcăriile aieste?... Răspunde!

⁵¹ Nu s-a mai văzut așa obrăznicie! (fr.)

⁵² Imbecilule! (fr.)

Și-i vâă lui Edgar gazeta sub nas. Edgar, ferindu-se, răspunde hotărât:

— Da!

— N-o fost și madam Buzdrogovici, soția me, la bal?

— Ba da!

— Atunce, di madam' Buzdrogovici, soția me, pentru ci n-ai pornit nimic?... nici chiar numele!... Să fi fost fără compliment – nu pretinde!... dar nici măcar numele!?

— Domnule maior...

— Mișălule! strigă Edmond.

Și, scurt mișcarea! Până să-i zică unul dintre amici: „Ara! da' stăi, bri omule!” îi trage două palme vajnice și iese.

— Nu mai înțeleg nimic, pl onoarea mei zice Edgar și iese și el.

BÙBICO

NOUĂ CEASURI ȘI NOUĂ MINUTE... Peste șase minute pleacă trenul. Un minut încă și se-nchide casa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon... Trec de colo până colo prin coridor, să văz în care compartiment aș găsi un loc mai comod... Aci. O damă singură, și fumează, atât mai bine! Intru și salut, când auz o mârâitură și văz apărând dintr-un paneraș de lângă cocoana capul unui cățel lătos, plin de funde de panglici roșii și albastre, care-ncepe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea în iatacul stăpânii-și.

— Bùbico! zice cocoana... șezi mumos, mamă!

„Norocul meu – gândesc eu – să trăiesc bine!... Lua-te-ar dracul de javră!”

Bùbico se liniștește puțin; nu mai latră; își retrace capul în paneraș, unde i-l acopere iar cocoana cu un tărtănaș de lână roșie; dar tot mârâie înfundat... Eu, foarte plictisit, mă lungesc pe canapeaua din fața cocoanii și-nchiz ochii. Trenul a pornit... Prin coridor umblă pasajeri și vorbesc. Bùbico mârâie arțăgos.

— Biletele, domnilor! zice conductorul, intrând cu zgomot în compartimentul nostru.

Acum Bùbico scoate capul foarte sus și, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre și mai grozav ca adineaori. Eu întind biletul

meu conductorului, care mi-l perforează. Conductorul face un pas către cocoana, care-și caută biletul ei în săculețul de mână, pe când Bùbico latră și chelălăie disperat, smucindu-se să iasă din paner.

— Bùbico! zice cocoana, șezi mumos, mamițo!

Și-ntinde biletul. Când mâna conductorului s-a atins de mâna cocoanei, Bùbico parc-a-nnebunit. Dar conductorul și-a terminat treaba și iese. Cocoana își învelește favoritul mângâindu-l „mumos”; eu mă lungesc la loc închizând ochii, pe când Bùbico mârâie înfundat, ca tunetul care se tot depărtează după trecerea unei grozave furtuni. Acum nu se mai aude deloc. Dar auz hârșăitul unui chibrit: cocoana își aprinde o țigaretă... Încă nu mi-e somn. De ce n-aș aprinde și eu una? A! degrabă să nu pierz trenul, am uitat să-mi iau chibrituri. Dar nu face nimic... S-o rog pe mamița lui Bùbico... Scot o țigaretă, mă ridic și dau să m-apropii de cocoana. Dar n-apuc să fac bine o mișcare, și Bùbico scoate capul lătrându-mă mai furios decât pe conductor; latră și chelălăie și tușește și...

— Bùbico – zice cocoana – șezi mumos, mamițico!

„Lovi-te-ar jigodia, potaia dracului!” zic în gândul meu. N-am văzut de când sunt o javră mai antipatică și mai scârboasă... Dacă aș putea, i-aș rupe gâtul.

În zbieretele desperate ale lui Bùbico, mamița îmi dă s-aprind. Îi mulțumesc și m-așez în locul cel mai depărtat din compartiment, de teamă că n-am să mai pot rezista pornirii și am să-i trag la cap când și l-o mai scoate din paner.

— Frumușel cățel aveți, zic eu cocoanii, după câteva momente de tăcere; da' rău!

— Aș! nu e rău, zice cocoana; până se-nvață cu omul; dar nu știți ce cuminte și fidel este, și deștept! Ei bine! e ca un om, frate! doar că nu vorbește...

Apoi către paner, cu multă dragoste:

— Unde-i Bùbico?... Nu e Bùbico!...

Din paner se aude un miorlăit sentimental.

— Să-i dea mama băiețelului zăhărel?... Bùbico! Bùbi!!

Băiețelul scoate capul cu panglicuțe... Mamița-l degajează din toalele în care dospește-nfășurat și-l scoate afară. Bùbico se uită la mine și mârâie-n surdină. Eu, apucat de groază la ideea că nenorocitul

ar încerca să mă provoace, zic cocoanei:

— Madam'! pentru Dumnezeu, ți-neți-l să nu se dea la mine! Eu sunt nevrinos, și nu știu ce-aș fi în stare... de frică...

Dar cocoana, luând în brațe pe favorit și mângâindu-l cu toată duioșia:

— Vai de mine! cum crezi dumneata?... Noi suntem băieți cumiți și binecrescuți... Noi nu suntem mojici ca Bismarck...

— Ha? zic eu.

— Bismarck al ofițerului Papadopolinii.

Dându-mi această explicație, cocoana scoate din săculețul de mână o bucățică de zahăr:

— Cui îi place zăhărelul?...

Bùbico (*făcând pe bancă sluj frumos, cu toată cletinătura vagonului*): Ham!

— Să-i dea mamița băiatului zăhărel?

Bùbico: Ham! Ham!

Și apucă bucățica de zahăr și-ncepe s-o ronțăie... Cocoana scoate din alt săculeț o sticlă cu lapte, din care toarnă într-un pahar, apoi:

— Cui i place lăptic?

Bùbico (*lingându-se pe bot*): Ham!

— Să-i dea mamița lăptic băiatului?

Bùbico (*impacient*): Ham! Ham!

„Ah! Suspin eu adânc; lua-te-ar hengerul, Bùbico!”

Dar cocoana apropie paharul aplecat de botul favoritului, care-ncepe să lăpăie, și lăpăie, și lăpăie, până când un pasajer se arată la ușa compartimentului nostru, uitându-se năuntru. Bùbico se oprește din lăpăit și se pornește să latre ca o fiară, cu ochii holbați și mușcând în sec și clănțănind din dinți, și tușind și...

„Vedea-te-aș la Babeș, jigăraie îndrăcită!” gândesc eu, și prin mintea mea încep să treacă fel de fel de idei, care de care mai crudă și mai infamă.

Pasajerul s-a retras de la geam. Bùbico s-a potolit. Cocoana toarnă iar lapte-n pahar și bea și dumneaei. Eu

simț cum mă năvălesc, din ce în ce mai irezistibile, ideile negre.

— *À-propos* – zic eu – madam', vorbeați adineori de Bismarck...
al...

— Al ofițerului Papadopolinii...

— Ei! Ce e Bismarck?

— Un dulău de curte... Era să mi-l omoare pe Bùbico... Papadopolina are o cățelușă, Zambilica, foarte frumușică! Șade alături de mine; suntem prietene; și dumnealui (arată pe Bùbico) curte teribilă! (Către Bùbico): Craiule!... (Către mine): Mizerabila de servitoare, o dobitoacă! i-am spus, când l-a dus afară de dimineață – că nu știi ce curat e! – zic: „Bagă de seamă să nu scape, să se ducă iar la Papodopolina, că-l rupe Bismarck...” dulăul ofițerului, care șade cu chirie la ea. (Tușește cu mult înțeles.) Eu nu știu ce făceam pin casă, când auz afară chelălăituri și țipete... Strig: „Bùbico! Bùbico! Unde e băiatul?!” Alerg... Mi-l aducea dobitoaca pe brațe; d-abia-l scosese ea și Papodopolina și soldatul ofițerului din gura dulăului. Ce să-l vezi?... tăvălit, leșinat și moale ca o cârpă. Zic: „Vai de mine! moare băiatul!” Strobește-l cu apă! dă-i cu odicolon la nas!... Ce-am pățimit, numai eu știu... Două săptămâni a zăcut... Am adus și doftor. Da-n sfârșit, slava Domnului! a scăpat... (Către Bùbico): Mai merge la Zambilica băiatul?

Bùbico: Ham!

— Să te mănânce Bismarck... craiule!

— Ham! Ham!

Și sare de pe bancă jos în vagon și apucă spre mine.

— Cocoană! strig eu, ridicându-mi picioarele; eu sunt nevricos, să nu se dea la mine, că...

— Nu, frate! zice cocoana, nu vezică vrea să se-mprietenească? Așa e el: numaidecât simte pe cine-l iubește...

— A! zic eu, având o inspirație infernală; al simte pe cine-l iubește... vrea să ne-mprietenim?... Bravo!

Și pe când cățelul se apropie să mă miroasă, iau un pachetel de bomboane, pe care le duc în provincie la un prieten; îl deschid, scot un bombon și, întinzându-l în jos, cu multă blândețe:

— Cuțu, cuțu! Bùbico băiatul! Bùbi!

Bùbico, dând din coadă, se apropie mai întâi cu oarecare sfială și

îndoință, apoi, încurajat de blândețea mea, apucă frumos bombonul și-ncepe să-l clefăie.

— Vezi că v-ați împrietinit! zice cocoana cu multă satisfacție de această apropiere.

Apoi îmi spune genealogia favoritului... Bùbico este copilul lui Garson și al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, care va să zică, înseamnă că Zambilica este mătușa lui Bùbico după mamă... în timp ce cocoana-mi povestește, eu, înfrânându-mi aversiunea și dezgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuițez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele grații ale nepotului Zambilichii. Și-n adevăr, Bùbico se tot apropie de mine, până se lasă să-l iau în brațe. Simț că mi se bate inima de teamă ca nu cumva, printr-o mișcare, ori privire, să trădez un plan mare ce l-am croit în adâncul conștiinței mele. Cocoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bùbico, pe când eu cultiv cu stăruință această prietenie atât de scumpă mie, prin mângâieri și bomboane.

— Ei vezi! cum v-ați împrietenit... Ce e, Bùbico? cee, mamă? iubești pe domnul? da?

Și Bùbico răspunde, gudurându-se-n brațele mele:

— Ham!

— Așa? Ai trădat-o, care va să zică, pe mamițica?... craiule!

Bubico: Ham! Ham!

— Trebuie să fii om bun! Nu trage el la fitecine...

— Firește, coconiță; simte cânele; are instinct.

Când zic acestea, iată că trenul se oprește la Crivina. Pe peron se aud lătrături și ceartă de câini. Bùbico dă să se smucească din brațele mele; eu îl țin bine; el începe să latre îndârjit către fereastra vagonului. Trenul pornește iar, și Bùbico, întorcând capul către partea de unde s-aude depărtându-se cearta semenilor lui, latră mereu; eu îl mângâi, să-l potolesc; el, când nu se mai aude nimic, ridică botul spre tavan și începe, în brațele mele, să urle... în brațele mele!

„Ah Bùbico – zic eu în sine-mi, mângâindu-l frumos – de capu-ți... vedea-te-aș mănuși!”

Dar Bùbico urlă mereu.

— Doamnă – zic eu – rău faceți că-l țineți așa de aproape pe Bùbico și acoperit așa în căldură, poate să turbeze... Chiar așa, aici e

prea cald.

Și zicând acestea, mă scol cu Bùbico-n brațe și m-apropii de fereastra vagonului. Pun pe Bùbico binișor jos lângă mamița lui, și cobor geamul, aplecându-mă să respir. Afară, noapte neagră ca și ideile mele.

— Bine faci! Să mai iasă fumul de țigară, zice cocoana.

Intrăm pe podul Prahovii... Mă-ntorc, iau o bomboană, i-o arăt lui Bùbico, care s-apropie de mine bâțâind frumușel din coadă.

„Pe memoria lui Plutone și a fidelului său Cerber!⁵³ zic eu în gând; jur că au mințit acei cari au cântat instinctul câinilor! E o minciună! Nu există!”

Bùbico îmi ia bomboana; îl iau iar în brațe și mă dau lângă fereastră, ridicându-l în dreptul deschizăturii.

Aerul răcoros, trecându-i pe la bot, face mare plăcere lui Bùbico. Scoate limba și respiră din adânc.

— Să nu-l scapi pe fereastră!... pentru Dumn...

Dar n-apucă mamița să rostească-ntreg sfântul nume al creatorului, și Bùbico dispare ca un porumbel alb în neagra noapte, înapoi spre București, zburând – la Zambilica, probabil. Mă-ntorc cu fața spre cocoana și, prezentându-i mâinile goale, strig exasperat:

— Doamnă!

Un răcnet!... A-nnebunit cocoana!

— Repede, doamnă, semnalul de alarmă!

O duc la semnal și o-nvăț cum să-l tragă. Pierdută de durere, execută mișcarea cu o supremă energie. Trenul, stop! pe loc. Cletinătură colosală. Emoție generală-ntre pasageri.

— Cine? cine a dat alarma?

— Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cocoana leșinată.

Trenul se pune din nou în mișcare. La Ploiești, cocoana s-a deșteptat din leșin; zdrobită de nenorocire, trebuie să răspundă la procesul-verbal ce i se dresează pentru întrebuințarea semnalului. Pe

⁵³ În legendele mitologice, Cerber e ciinele cu 3 capete care păzește intrarea în infern.

când, în mijlocul pasagerilor grămădiți, cocoana se jelește, eu m-apropii de urechea ei și, c-un rânjet diabolic, îi șoptesc răspicat:

— Cocoană! eu l-am aruncat, mânca-i-ai coada!

Ea leșină iar... Eu trec ca un demon prin mulțime și dispar în noaptea neagră...

LA PELEȘ

— DOUĂSP'CE TRECUTE, MĂNDICO! Ce naiba faci, soro?

Așa striga cocoana Lucșița, foarte nervoasă, intrând în odaie unde-și face toaleta madam' Piscopesco.

Iar madam' Piscopesco, din fața oglinzii, răspunde și mai nervoasă:

— Uf! lasă-mă dracului și dumneata, mamițo! nu vezi cum m-a pocit dobitoaca? fir-ar afurisită să fie!

Dobitoaca este guvernantă la copii, și piaptănă și pe madam' Piscopesco; cocoana Lucșița este *mama* lui madam' Piscopesco, iar madam' Piscopesco este soția lui dl. Piscopesco, proprietarul uneia dintre cele mai elegante și mai Confortabile vile din Sinaia, vilă care poartă frumosul nume al fiicei cocoanei Lucșiții, vila „Esmeralda”.

De la șase ceasuri dimineața, pe când soarele nu s-a ridicat bine peste Piscul Cânelui, locuitorii vilei „Esmeralda” umblă de colo până colo, cuprinși toți ca de niște friguri.

Ce este? Ce s-a întâmplat în familia Piscopesco pentru ca toată lumea din vila „Esmeralda” să fie așa de emoționată și de nervoasă?

O bucată de bristol⁵⁴, care strălucește d-asupra cărților de vizită lăsate de amicii din lumea mare la vila „Esmeralda”, ne va răspunde la această întrebare. Să ne aruncăm ochii pe acea bucată de bristol și vom afla că din înaltul ordin al maiestăților lor, doamna și domnul Zefir Piscopesco sunt invitați pentru astăzi, la ora 1 d.a., a lua dejunul la castelul Peleş!

— Unde-i dobitoaca, mamițo? trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească! zice madam' Piscopesco ciufulindu-și tare necăjită cărlionții de la ceafă, care nu vor să stea cum vrea dumneaei.

⁵⁴ Carton.

— Lasă-mă, soro, să te potrivesc, îi zice coana Lucșița.

Și trage lângă fereastră-n lumină pe frumoasa ei fiică;

Ia fierul de frizat de d-asupra flăcării de spirt, îl apropie de buze, suflă-n el, și-l vâără apoi în cârlionții rebeli.

— Ești nebună, soro! țipă madam' Piscopesco, ce dracu'! chioară ești???... m-ai fript!

— Dacă te miști! dacă bâțâi mereu din picior! Fie, soro, la naiba! că prea ești nevriceasă!... A să văz.

Și coana Lucșița se uită-n ceafa grăsulie a lui madam' Piscopesco și o scupă, pe de-o parte să-i mai potolească ustureala, pe de alta să n-o deoache: în adevăr, are de ce să se mândrească o mamă.

Apoi, cu mai multă atenție, supune și aranjează cârlionții rebeli așa de frumos că madam' Piscopesco a și uitat de arsură.

— Doăsp'ce și un sfert, soro! ce dracu' faceți? tot nu te-ai mai isprăvit?... vrei să întârziem? nu face pentru ca să ne aștepte, mai ales întâia oară!

Dar madam' Piscopesco, fără s-asculte vorbele domnului Zefir Piscopesco, și încovoiindu-se de talia ei elegantă în fața oglinzii, așa ca să-și poată vedea turnura, întreabă:

— Sunt bine la spate, mamițo?

— Ești surdă, soro? zbiară cu severitate dl. Piscopesco; vrei să ne atârne lingurile de gât? nu face pentru ca să ne aștepte! Întâia oară, înțelege-mă!

— Uf! fir-ar a dracului și-afurisită de viață! zice madam' Piscopesco. Unde-mi sunt mănuișile?

Caută cocoanele-n sus... caută-n jos...

— Cheamă pe dobitoaca... Unde-i dobitoaca? fir-ar a dracului să fie, ea știe unde le-a pus.

— Uite-le! strigă coana Lucșița.

— Haide odată, soro! că te las și merg singur!

Sunt douăsprezece și jumătate.

Încă o privire-n oglindă.

În sfârșit, madam' Esmeralde Piscopesco suie în trăsură cu soțul său.

— La Peleş! și mai iute! zice către birjar dl. Piscopesco, după ce și-a încrucișat brațele și s-a așezat bine.

Birjarul mână.

— Mamițo! strigă madam' Piscopesco, uitându-se-napoi către coana Lucșița, care de pe verandă o scuipe, să n-o deoache; mamițo, bagă de seamă la cheile dulapului, că iar fură zahăr dobitoaca, fir-ar a dracului să fie!

ATMOSFERĂ ÎNCĂRCATĂ

E OZI POSOMORĂTĂ de primăvară; dar e zi de sărbătoare, mare repaus dominical... Ai observat și dumneata, cititorule, câte progrese a făcut opinia noastră publică de când avem legea repausului dominical?... E zi de sărbătoare. Pe stradele principale este o mișcare febrilă neobicinuită. Mulțimea circulă cu mare greutate; grupuri se aglomerează la răspântii, unde discută fierbinte; toată lumea e cuprinsă de nervozitate... Miroase în aer, nu, după expresia clasică, a iarbă de pușcă – din nenorocire, moravurile poporului nostru sunt mai blânde decât ale altor popoare, mai civilizate chiar – miroase a... ghiontuială. Dar ce e? De ce fierbe lumea? Se face o manifestație populară mostră în contra guvernului, care vrea să treacă prin *camera la vapeur*⁵⁵ legea pentru înființarea *Monopolului băuturilor spirtoase*! De când ne bucurăm de binefacerea regimului parlamentar, n-a trecut această țară printr-o agitație mai grozavă.

Drept să spun: să merg la manifestație, n-am curaj, fiindcă am aflat că guvernul este hotărât să reprime cu toată energia mișcarea populară, și n-am poftă să-mi stric vreun os pentru o simplă curiozitate de gură-cască. Pe stradă să mă plimb, e foarte frig; și afară de asta, te pomenești că mă încurc în vreo discuție și-mi capăt beleaua... Cine știe dacă nemeresc să mă adresez în mulțime cuiva de aceeași părere cu mine; și-n astfel de împrejurări, un om ca mine, care nu înțelege mândria eroismului civic, trebuie ori să discute cu oameni de aceeași părere, ori și mai bine, să n-aibă nicio părere.

⁵⁵ Sub presiune, în grabă (fr.).

Dar dacă n-ai nicio părere, în astfel de împrejurări, când mai toată lumea are o părere, ești în primejdie să superi pe oricine are una. E mai bine așadar să mă retrag discret într-un colț și să tac. Intru într-o berărie și aștept să pice din moment în moment ediția de seară a ziarelor politice... Sunt tare nerăbdător să aflu ce a fost la manifestație.

E lume destulă și-n berărie. Un cunoscut mi se așază alături.

— Ei! ce zici?

— Ce să zic? răspund eu... Bine!

— Cum bine? Asta e bine?

— De! zic; știi și eu?

— Cum, știi și eu? Dacă dumneata, cetățean care te pretinzi...

— Ba – zic – mă iartă, nu mă pretinz deloc.

— Nu e vorba că te pretinzi, dar ești; ești un om, care va să zică mai instruit, și ai datoria, mă-nțelegi; fiindcă, dacă unul ca dumneata stă indiferent și nu se interesează, atunci să-mi dai voie să-ți spui...

— Nene, zic eu...

— Ce, nene?... Aoleu! vai de biată țara asta! O să ajungă rău, domnule! o să ajungă rău!? fiindcă nu mai este patriotism și totul se vinde, și sunt oameni, mă-nțelegi, care ar merita...

Și omul meu ridică tonul așa de tare, încât toată lumea dimprejur își întoarce privirile către masa noastră... Eu aplec ochii și cu tonul foarte blajin:

— Să mă crezi că și pe mine...

El, ridicând tonul și mai sus:

— Ce, și pe dumneata?... Când vine, mă-nțelegi, un guvern ca bandiții, fiindcă n-are cine să-l oprească de a lovi în tot ce e mai scump, pentru care nu mai există nicio apărare, fiindcă tăcem toți, și eu și dumneata și dumnealor (arată pe cei de la mesele apropiate) ca niște lași, fără nimica sacru, mă-nțelegi! firește că are să-și bată joc de poporul întreg... A! doar nu mai merge! Poți dumneatale, mă-nțelegi, să zâmbești și să ridici din umeri, parc-ai fi străin, nu...

— Da' nu ridic din umeri, domnule! nu zâmbesc, domnule! mă iartă!

— Țal! strigă omul meu foarte supărat...

Chelnerul n-aude.

— Lasă – zic – plătesc eu...

— Mersi! Las' că avem și noi cu ce plăti atâta lucru!... Nu ne-a jupuit până acum de tot guvernul bandiților dv!

— Al meu! guvernul meu?...

— Las' că știm noi... Țal!!! surdule!

Plătește și pleacă foarte necăjit.

Nu mai vin gazetele... N-apuc să-mi aduc aminte de gazete, și iată o altă cunoștință se apropie și-mi cere să-i permit a sta lângă mine.

— Ei?

— Ei? repet eu.

— Îți place ce fac mizerabilii?

— Care mizerabili?

— Ei, care mizerabili! derbedeii! bandiții, care socotesc că, dacă se strâng două-trei sute, beți, gata de scandal... Oameni desperați, domnule, care pentru un pisoi omoară pe tat-său. Dar astă dată li s-a nfundat... Auzi dumneata!... În carne vie are să tragă, în carne vie!

— De, nene! zic eu...

— Dar adicăte, ce poftiți dv? adicăte, cum o ieși o ceată de delcauci⁵⁶, de haimanale de-ale dv. în uliță cu reteveiu, guvernul...

— Iartă-mă, zic; înțeleg să combați pe haimanale, dar să susții că sunt ale mele...

— Ce să te iert!... Dv., oameni inteligenți, sunteți de vină, fiindcă stați indeferenți. Ia să fi mers dumneata cu mine și cu dumnealor toți (arată pe cei de la celelalte mese dimprejur), să fi mers, ca niște cetățeni convinși, să facem și noi o manifestație... Dar nu! Noi stăm ca blegii în cafenele, și-n berării, și-n cluburi, și lăsăm pe toți apelpisiții, cari ard să puie iar mâna pe slujbușoare, ca să-și facă de cap și să răstoarne sub felurite pretexte...

— Nene – zic – te-i supăra, nu te-i supăra, eu în politică nu m-amestec, pentru că...

— Pentru că?

— Pentru că... mi-e frică...

— Frică?... bravo!

Și omul meu începe să râză:

— Atunci, dă-mi voie să-ți spun, adicăte, că ești o mangafa...

⁵⁶ Lingăi, haimanale.

— Sunt funcționar, domnule...

— Tocmai de-aia, trebuie să aperi guvernul...

— Da' ce zic eu, cam plictisit... guvernul n-are altă apărare decât pe un conțopist ca mine?

Omul meu îmi dă cu tifla, se scoală și pleacă grăbit, fără să-și plătească halbele, pe care le-a băut una după alta... Las' că i le plătesc eu! și nu-mi pare rău: mai puțin costă două halbe decât crudele-i lecțiuni de civism...

Dar iată sosește un băiat cu gazetele. Lumea i le smulge. Iau și eu două: una guvernamentală și una opozantă. Sunt om care iubesc adevărul și fiindcă-l iubesc, știu să-l caut. De mult mi-am făcut rețeta cu care, în materie politică, îl poți obține aproape exact. De exemplu, Gazeta opoziției zice:

„... la această întrunire a noastră, alergaseră peste 6.000 de cetățeni, tot ce are Capitala mai distins ca profesiuni libere, comercianți, proprietari ș. c. l...”

Gazeta guvernului zice:

„... la această întrunire a lor, d-abia se putuseră aduna în silă vreo 300 de destrăbălați, derbedei, haimanale...”

Atunci, zic eu, au fost la acea întrunire 3.000 și ceva de oameni, fel de fel, și mai așa și mai așa.

Pe când deschid gazeta guvernamentală, să mă uit la ultimele informații asupra scandalului, iată că, intrând pe ușa din dos, vine la masa mea un domn ca de vreo treizeci și cinci de ani și mai bine, cu o barbă neagră foarte bogată, însoțit de un tinerel ca de vreo paisprezece ani – probabil fiu-său. Amândoi, tatăl și fiul, se așază *sans facon*⁵⁷ la masa mea, și tatăl, foarte răgușit, îmi zice cu ton de aspră imputare:

— Ce citești porcăria aia, domnule?

— Pardon, zic eu...

— Dar până să-i mai zic ceva tatălui, fiul îmi smulge gazeta, o rupe și o azvârle sub picioare...

— Domnilor! vreau să zic eu...

— Ce domnilor? țipă băiatul... Credeți că n-aveți să plătiți infamia?...

⁵⁷ Aici: nepoftiți, fără să ceară voie (fr.).

— Ce infamie, domnule?
— O să vă arătăm noi dv. tuturor, care vă solidarizați cu regimul banditesc...

— Cu regimul monopolurilor! adaugă tatăl.

Înțelegând că un tată așa de răgușit n-ar putea fi niciodată pentru monopolurile băuturilor spirtoase, zic:

— Mă iertați, domnilor, dar... cu cine am, vă rog, onoarea?

— Cu studenți! strigă băiatul.

— Bine, dumneata se vede... dar tata dumitale...

— Care tată?

— Dumnealui!

Și arăt pe omul cu barbă.

— Nu-i sunt tată, domnule, strigă, omul răgușit...

—!?

— ... Suntem camarazi...

— Camarazi!! strig eu. Camarazi? și încep să râd...

— Domnule! strigă bărbosul, nu-ți permit să insulti tinerimea universitară!

Eu chem degrabă chelnerul, plătesc iute și plec, după ce salut frumos pe cei doi tineri camarazi.

TEMPORA...

ACUM CÂȚIVA ANI, unul dintre cei mai de seamă studenți ai Universității noastre era și tânărul Coriolan Drăgănescu. Avea inteligență vie, caracter de bronz, temperament de erou; pe lângă acestea, natura-l înzestrase cu un talent de orator de o putere irezistibilă. Se-nțelege că, posedând astfel de calități, Coriolan trebuia să ajungă în fruntea camarazilor lui. El conducea toate mișcările studențimii. De câte ori generoasa tinerime universitară, nemaiputând sta indiferentă față de împrejurările politice, se hotăra să-și spună și ea cuvântul ei, Coriolan îi strângea rândurile, o organiza, o îmbărbăta, o înflăcăra și o ducea – la statua lui Mihai Viteazul. Până aci, Coriolan era mare, era incomparabil; dar aci, la statua eroului de la Călugăreni, era prodigios. Cuvântarea lui era așa de zguduitoare, încât auzindu-l, te mirai de nepăsarea eroului de bronz: cum oare nu descalecă, precum

odinioară comandorul lui Don Juan⁵⁸, spre a face și el o demonstrație?

De câte ori auzeam pe Coriolan înflăcărând tinerețea generoasă – și l-am auzit de multe ori – mă gândeam că tânărul acesta și-a întârziat intrarea în lumea terestră cel puțin cu două-trei sute de ani. A! el trebuia să se nască pe vremea când tirania sugruma popoarele⁵⁹, când nu erau încă proclamate drepturile omului, când lumea gemea cu grumajii striviți sub călcâiul despotismului. Aș fi vrut să văz pe tirani față-n față cu Coriolan Drăgănescu! Desigur, proclamarea drepturilor omului n-ar fi întârziat atâta. Dar astăzi? astăzi când ne bucurăm de atâtea libertăți, când nu se mai pomenește măcar de tiranie, când opera progresului nu mai are nicio piedică... Și cu toate astea, chiar astăzi, sunt așa de dese împrejurările în care opinia publică ar fi tulburată fără amestecul tinereții generoase.

Spre a da o idee despre Coriolan Drăgănescu și despre activitatea lui de tribun al tinereții, nu voi face fraze pompoase; mă voi mărgini a reproduce câteva pasaje din „Amicul Poporului”, de pe vremea când acest tânăr mergea foarte des la statua lui Mihai... Să vedem.

«Tinerețea universitară, având ca totdeauna în fruntea ei pe distinsul student în drept, eminentul tânăr Coriolan Drăgănescu, a pornit din Cișmegiu în corp compact, voind să meargă la statua lui Mihai Bravul, unde dorea să aducă, în aceste momente de doliu pentru țară, pentru popor, pentru națiune, prinosul ei marelui erou la naționalității noastre.

Deși studenții înaintau în cea mai perfectă ordine, la colțul bulevardului au fost opriți de un cordon de sergenți, de agenți secreți și bătauși.

În zadar, tânărul Coriolan Drăgănescu, împreună cu toată tinerețea, a protestat în numele drepturilor înscrise în constituție. Mizerabilii polițiști nu i-au lăsat să treacă.

Atunci bravul tânăr Coriolan Drăgănescu a strigat: „Fraților! La Mihai Bravul! după mine, la Mihai Bravul!” și a voit să înainteze.

⁵⁸ Aluzie la legenda după care statuia comandurului ucis de Don Juan ar fi căpătat viață.

⁵⁹ Imitație ironică a vorbăriei demagogice și fățarnice a liberalilor.

Tinerimea entuziastă a voit să turneze pe bravul ei tribun. Atunci zbirii au început să lovească în dreapta și-n stânga cu ciomegele și cu tesacele...»

Apoi:

„Tânărul Coriolan Drăgănescu, bravul student, care se afla în fruntea tinerimii universitare aseară pe bulevard a fost arestat de către bandiții poliției. El se află ținut la secret, fără să poată comunica nici cu părinții. Se crede că a fost lovit grav și torturat în arest; pentru aceea, mizerabilul jude, rușinea magistraturii, al cărui nume ne facem o datorie de pudoare a nu-l mai pomeni în coloanele noastre, nu permite nimănui a da ochi cu tânăra victimă a acestui regim de teroare!”

Și alta:

«Guvernul a-nnebunit! Mizerabilii își fac de cap!

Aseară, pe când studențimea, adunată la statua lui Mihai Bravul, asculta cu inima încordată, cu sufletul transportat, patrioticul și magistralul discurs al tânărului și eminentului student Coriolan Drăgănescu, asupra dreptului ce-l are poporul de a protesta contra guvernului banditesc, poliția a dat năvală asupra acelor care vor fi mâine fala țării, și, lovind, zdrobind, zdrelind orbește, și-a făcut loc până la statua eroului de pe treapta căreia vorbea oratorul.

A fost o scenă de teroare de nedescris.

La vederea agenților avinați, care voiau să pună mâna pe el, tânărul Coriolan s-a suit repede pe statuă, și-ntr-o clipă a fost în picioare pe coapsa calului, de unde a strigat: „Fie toată lumea martoră la această nouă infamie a celui mai infam dintre regimuri!”

Dar bandiții l-au apucat de picioare. Atunci bravul tânăr a luat pe la spate în brațe trupul lui Mihai Bravul și s-a încleștat de el cu putere. Bandiții îl trăgeau de picioare așa de tare, încât, dacă tânărul nu ceda și nu lăsa pe Mihai Bravul din brațe, atunci ori ar fi frânt trupul de bronz al eroului, ori acele fiare sălbatice i-ar fi smuls picioarele din încheieturi.

Nu! Nu! Acest guvern a-nnebunit!...»

Acesta era Coriolan Drăgănescu... Și cu toată prodigioasă lui activitate de tribun politic, el nu și-a neglijat studiile decât foarte puțin. A frecventat regulat cursurile la Universitate șapte-opt ani, și nu cu

puțină bucurie, părinții, rudele și numeroșii săi amici au citit într-o zi în „Amicul Poporului” următoarea notiță la ultimele informațiuni:

«Aflăm cu deosebită plăcere că tânărul Coriolan Drăgănescu, eminentul student al Universității noastre, și-a susținut cu succes teza de licență în drept tratând cu talent despre „Ordinea publică în Statul modern”. Eminentul tânăr a fost viu felicitat de membrii comisiei. Din parte-ne, ne facem o datorie a-l felicita asemenea, dorindu-i strălucita carieră pe care desigur cu talentele sale o merită.»

Licenția în drept! Tânăr eminent! Iresistibil orator! Caracter mare! Idei generoase!... Desigur, mi-am zis eu, iată un cetățean de mare viitor. Frumoasă carieră!... Îl avusesem totdeauna în vedere pe eminentul tânăr. Isprăvile lui ca student erau așa de zgomotoase, încât mai în fiecare zi trebuia să auz, să citesc sau să pomenesc de acest frumos nume, Coriolan Drăgănescu! Parcă a fost un făcut... După ce am citit notița despre obținerea licenței lui în drept, încet-încet am început să uit de numele altă dată atât de celebru, și era firesc lucru: îl uitam fiindcă nu mai mă-mpiedicam de el la tot pasul. De mult acum îl uitasem de tot. Era vreme tulbure. Chestiuni politice acute; criză economică, agricolă, financiară; călcări mai mult sau mai puțin grave ale pactului fundamental – toate acestea iritaseră mult opinia publică. Studențimea era în fierbere și pusesese de gând să manifesteze. Ce s-o fi făcut astăzi la statua lui Mihai Viteazul? Ia să vedem! Am luat „Amicul Poporului” și am citit:

„Au trecut de culmea infamiei! Săriți, cetățeni! Regimul a turbat!

Fapta de azi a acestor tâlhari a întrecut tot ce se putea închipui din partea unor așa lăpădați de lege și de Dumnezeu!

Studenții au fost schingiuiți, zdrobiți, măcelăriți!

Bandiții regimului au avut ordin să tragă-n carne vie și au tras!

A fost ceva și oribil și murdar!

Sângele generoasei tinerimi române a roșit marmora albă pe care se ridică statua celui mai mare erou român!

Să nu creadă însă bandiții că nu va veni ceasul pedepsei!

Uciagașii tinerimii sunt notați și nu vor scăpa de răspundere măcar de s-ar ascunde în gaură de șarpe...

Îndeosebi, promitem nerușinatului inspector polițist, canaliei ordinare, mișelului fără rușine, sălbaticului zbir și călău antropofag,

care răspunde la dezgustătorul nume de Coriolan Drăg..."

PETIȚIUNE...

E ÎN TOIUL VERII, când serviciile publice încep dimineața la 7 și sfârșesc la 2 d.am. Toată noaptea a bătut căldură apăsătoare și acuma, pe un cer senin, a răsărit soarele, amenințând o groaznică dogoare. Ce are să fie peste zi?

Sunt 7 ceasuri fără 10 minute de dimineață. În biroul registraturii generale a unei mari administrațiuni, impiegatul își pregătește registrul, așteptând să bată ceasul, ca să ridice oblonul de la ferestruia pe unde i se-nmânează corespondența oficială și petițiile particulare. Pe când se șterge de sudoare, gândind la cine știe ce, aude ciocănituri la oblonul lăsat. Se uită la ceasul său, regulat adineaori după cel oficial: 7 fără 5 minute... Dă din umeri, se șterge iarăși și gândește mai departe... Ciocăniturile de afară au trecut; dar peste câteva momente iar încep cu mai multă tărie și insistență. Impiegatul dinăuntru se uită la ceas: 7 fără 2 minute. Dă din umeri, se șterge de sudoare și-și urmează gândurile intime... Ciocăniturile se îndoiesc cu violență... În sfârșit, cele două minute au trecut: ceasul arată 7 punct. Impiegatul trage zăvorul și ridică oblonul, lăsând ferestruia închisă numai cu geamul. Se uită afară. La geam, e un domn, care așteaptă; probabil acela ciocănea. Impiegatul ridică și geamul.

— Dv. ciocăneați așa?

— Da.

— Dv. nu știți că biroul se deschide la 7?

— Ba da.

Și zicând aceasta, domnul vâra adânc capul pe ferestruică înăuntru; impiegatul, surprins de această mișcare, se dă-napoi și lasă din mână geamul mobil, care pică peste gâtul domnului ca tăișul unei ghilotine. Domnul vrea să tragă afară capul, dar nu poate.

— Ridică! domnule! strigă domnul cu ochii mari.

Impiegatul ridică binișor ferestruica; domnul își retrage capul.

— Ce poftiți?

— Am o afacere de înregistrat...

Și domnul iar vrea să vâre capul. Dar impiegatul prinde veste,

lasă repede geamul, care atinge vârful nasului domnului.

— Poftiți pe ușă, înăuntru, dacă aveți vreo afacere! strigă impiegatul, făcând acelui domn semn cu mâna pe unde poate intra în birou.

Domnul ascultă, pleacă de la fereastră și-ndată apare în ușă. Este un om nici prea tânăr, nici prea bătrân; pare foarte ostenit, și un ochi deprins ar pricepe îndată, că domnul acesta n-a dormit noaptea. E asudat și prăfuit; mișcările îi sunt nesigure ca și articularea vorbelor. Apărând în pervazul ușii, ține într-o mână pălăria de paie, cam ghemuită; cu cealaltă mână se ține de nas.

— Era să-mi tai nasul!... Știi ce teribil m-ai lovit?

— Pardon!... dar nu stric eu... Dacă vârați așa capul...

— Nu face nimic... N-a veți urî scaun?

— Poftiți!

Domnul șade alături de birou...

— Teribil sunt de ostenit...

Zicând acestea, domnul se uită lung la un pahar ce stă pe masă aproape gol, și din care a băut impiegatul.

— Mă rog, dacă nu vă supărați, aveți apă?

— Da.

— E rece?

— Potrivită!

— Nu-i puneți gheață?

— Ba da

— Așa? îi puneți gheață?

— Firește!

— E flir... e firl...? ăsta...

— Da, avem filtru.

— Monșer! te superi dacă te-oi ruga pentru un pahar de apă?...

Teribil mi-e de sete!

Impiegatul sună; un aprod se prezintă.

— Un pahar cu apă...

Apoi, după o pauză, către domnul:

— Ați zis că aveți o afacere...

— Da, am o afacere.

— Aici la noi?

— Da, la dv... o afacere... Pesemne că acuma s-a dus s-o scoată din puț...

— Cum s-o scoată din puț?

— Apa... că văz că nu prea are amicul de gând să vie...

Aprodul intră. Domnul ia paharul și-l soarbe întreg pe nerăsuflăte, apoi, ridicând niște ochi foarte dulci și plini de mulțumire, către aprod:

— Mersi... Dacă nu te superi... mai îmi dai unul?

Aprodul pleacă. Domnul, după ce s-a căutat prin toate buzunarele, către impiegat:

— S-a dus dracului! am pierdut-o!

— Ce?

— Ce, nece... e vorba, am pierdut-o?

— A fost o petiție...

— Nu, frate, batista... Monșer, te superi dacă te-oi ruga să-mi dai batista dumatăle?... numai un moment.

Zicând acestea, ia de pe masă batista impiegatului și până când acesta să scoată măcar o exclamație, se șterge cu ea la gură de apă.

— Și dumneata nădușești ca mine.

Impiegatul dă să-și ia batista înapoi; domnul își trage mâna, se șterge de sudoare și pe urmă la nas; apoi înapoiază batista, punând-o iar la loc pe masă.

— Și eu nădușesc al dracului!

Impiegatul ia batista și o trânteste departe în partea cealaltă a mesei; apoi se așază, ia condeiul și-ncepe a trece hârtii la registru. Aprodul intră, aducând al doilea pahar. Domnul ia paharul și-l dă pe gât; pe urmă, cu tonul dulceag, făcând semn să-i treacă batista:

— Dacă nu te superi...

Impiegatul se face că n-aude. Domnul se scoală, trece pe dinaintea mesei în partea cealaltă, se apleacă peste ea și ia batista. Impiegatul vrea să i-o apuce; dar domnul s-a șters pe frunte și la nas; pe urmă, aruncând batista la loc:

— Mersi!

— Domnule – zice impiegatul – zici că ai venit cu o afacere... Mă rog... Noi n-avem timp aici să stăm de vorbă... Nouă ne plătește statul leafă, să lucrăm... Mă rog, ce afacere?

— Stăi că-ți spun... E cald al dracului!

Se duce la butonul soneriei, pe care-l apasă. Soneria zbârnâie prelung.

Impiegatul, impacientat:

— Destul, domnule! Ce poftești?

— Dacă nu te superi, încă un pahar... mi-e sete al dracului. Azi-noapteam umblat forfota cu niște prieteni... Nici n-am dormit... Știi...

După o pauză:

— Nu-i așa că se cunoaște că n-am dormit?

— Ba bine că nu!

— Pe unde n-am fost!

Aprodul vine. Domnul, cu multă politețe:

— Drăguță, dacă nu te superi, m-aș ruga... încă un pahar cu apă...

Aprodul iese. Domnul, către impiegat, cu delicatețe:

— Aveți mult de lucru?

Impiegatul:

— Nici prea-prea, nici foarte-foarte... potrivit.

Aprodul aduce paharul. Domnul îl bea pe nerăsuflăte; către aprod:

— Mersi!

Apoi către impiegat:

— Dacă nu te superi, te-aș ruga... batista...

— Domnule! strigă impiegatul; înțelege odată că nouă nu ne plătește statul aici ca să stăm de vorbă; avem treabă; n-avem vreme de conversație... Spune: ce poftești? Aici n-are voie să intre nimeni fără afaceri. Ce afacere ai?

— Ce afacere?

— Da! ce afacere?

— Am dat o petițiune... Vreau să știu ce s-a făcut. Să-mi dați un număr.

— Nu ți s-a dat număr când ai dat petiția?

— Nu.

— De ce n-ai cerut?

— N-am dat-o eu.

- Da' cine?
- Am trimis-o prin cineva.
- Când? În ce zi?
- Acu' vreo două luni...
- Nu știi cam când?
- Știu eu?
- Cum, nu știi? Cum te cheamă pe dumneata?
- Nae Ionescu.
- Ce cereai în petiție?
- Eu, nu ceream nimic.
- Cum?
- Nu era petiția mea.
- Da' a cui?
- A unui prieten.
- Care prieten?
- Unul Ghiță Vasilescu.
- Ce cerea în ea?
- El, nu cerea nimic.
- Cum, nu cerea nimic?
- Nu cerea nimic; nu era petiția lui.
- Da' a cui?
- A unei mătuși a lui... Știa că viu la București și mi-a dat-o să o

aduc eu.

- Cum o cheamă pe mătușa lui dl. Ghiță?
- Nu știu!
- Nu știi nici ce cerea...
- Ba, mi se pare că cerea...
- Ce?
- Pensie!

Impiegatul, ieșindu-și din caracter și zbierând:

— Domnule, aici este Regia monopolurilor! aici nu se primesc petiții pentru pensii! Du-te la pensii, acolo se primesc petiții pentru pensii!

— Așa? la pensii, care va să zică?

Merge la sonerie, apasă butonul; soneria zbârnâie foarte lung.

— Destul, domnule!

— Uite ce e; dacă nu te superi, te-aș mai ruga pentru un pahar cu apă.

Aprodul intră.

— Uite ce e, drăguță, dacă nu te superi, te-aș mai ruga pentru un pahar cu apă.

Aprodul iese.

Impiegatul bufnește și scrie cu ochii plecați în registru.

— Așa?... care va să zică, la pensii?

Aprodul vine. Domnul ia paharul.

Impiegatul, după ce l-a lăsat să bea în tică, către aprod:

— Dă-l afară!

Domnul, plecând, foarte politicos:

— Mersi... Mă duc... Așa? care va să zică, la pensii, care va să zică?!

CĂLDURĂ MARE

TERMOMETRUL SPUNE LA UMBRĂ 33° CELSIUS... Sub arșița soarelui, se oprește o birjă, în strada Pacienței, la numărul 11 bis, către orele trei după-amiază. Un domn se dă jos din trăsură și cu pas moleșit s-apropie de ușa marchizei, unde pune degetul pe butonul soneriei. Sună o dată... nimic; de două, de trei... iar nimic; se razimă în buton cu degetul, pe care nu-l mai ridică... În sfârșit, un fecior vine să deschidă.

În tot ce urmează, persoanele toate păstrează un calm imperturbabil, egal și plin de dignitate.

Domnul: Domnu-i acasă?

Feciorul: Da; dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la țară.

D: Dumneata spune-i c-am venit eu.

F: Nu pot, domnule.

D: De ce?

F: E încuiată odaia.

D: Bate-i, să deschidă.

F: Apoi, a luat cheia la dumnealui când a plecat.

D: Care va să zică, a plecat?

F: Nu, domnule, n-a plecat.

D: Amice, ești... idiot!

F: Ba nu, domnule!

D: Zici că nu-i acasă.

F: Ba-i acasă, domnule.

D: Apoi, nu ziseși c-a plecat?

F: Nu, domnule, n-a plecat.

D: Atunci e acasă.

F: Ba nu, da' n-a plecat la țară, a ieșit așa.

D: Unde?

F: În oraș.

D: Unde!?

F: În București.

D: Atunci să-i spui c-am venit eu.

F: Cum vă cheamă pe dv?

D: Ce-ți pasă?

F: Ca să-i spui.

D: Ce să-i spui? De unde știi ce să-i spui, dacă nu ți-am spus ce să-i spui? Stăi, întâi să-ți spui; nu te repezi... Să-i spui când s-o întoarce că l-a căutat...

F: Cine?

D: Eu.

F: Numele dv?...

D: Destul atâta! mă cunoaște dumnealui... suntem prieteni...

F: Bine, domnule.

D: Ai înțeles?

F: Am înțeles.

D: A!... Spune-i ca să ne-ntâlnim negreșit.

F: Unde?

D: Știe dumnealui... Da' să vie neapărat.

F: Când?

D: Când o putea.

F: Prea bine.

D: Ai înțeles?

F: Am înțeles.

D: A!... și dacă vede pe amicul nostru...

F: Care amic?

D: Știe dumnealui!... să-i spuie că nu s-a putut reuși cu afacerea știută nimic, fiindcă am vorbit cu persoana... Nu uita!

F: Se poate să uit?

D: ...și zice că acum e prea târziu, dacă n-a venit la vreme; căci dacă venea măcar cu câteva zile înainte, altă vorbă!... poate că s-ar fi putut... Ține minte!

F: Țiu, domnule...

D: ...deoarece, nu plecase încă mătușa persoanei care s-a dus pentru ca să dea arvună tutorelui minorilor, el nu aflase încă, deoarece nu-i spusese nepotul cocoanei, cu care era afacerea ca și terminată, dacă mai avea răbdare până luni seara, când trebuie neapărat să se întoarcă avocatul, fiindcă s-a dus cu o hotărnicie; dar acum, cu regret,

este imposibil din mai multe puncte de vedere, care le știe dumnealui...
Așa să-i spui...

F: Bine, domnule.

Domnul pleacă... Feciorul dă să închiză... Domnul se-ntoarce.

D: A!... știi ce? nu-i spune nimic, fiindcă poate nu ții minte exact persoanele. Trec eu mai bine deseară să-i spui... La câte vine dl. Costică seara la masă?

F: Care dl. Costică?

D: Stăpânu-tău.

F: Care stăpân, domnule?

D: Al tău... dl. Costică.

F: Pe stăpânu-meu nu-l cheamă dl. Costică; e propitar...

D: Ei! și dacă-i propitar?

F: Îl cheamă dl. Popescu.

D: Și mai cum?

F: Cum, mai cum?

D: Firește... Popescu, propitar, bine... și mai cum?

F: Nu pot să știu.

D: Nu-l cheamă Costică Popescu?

F: Nu.

D: Nu se poate.

F: Ba da, domnule.

D: Apoi vezi?

F: Ce să văz?

D: Îl cheamă Costică!

F: Ba, Mitică.

D: Mitică?... peste poate!... Ce stradă e aici?

F: Numărul 11 bis.

D: Nu e vorba de 11 bis.

F: A zis domnul că nu vrea să puie 13, că e fatal.

D: N-are a face 13... Eu te întreb de stradă. Ce stradă e asta?

F: Strada Pacienții...

D: Strada Pacienții?... imposibil!

F: Nu, domnule, e strada Pacienții.

D: Atunci, nu e asta.

F: Ba-i asta.

D: Nu.

F: Ba da.

D: Eu caut din contră strada Sapienții, 11 bis, strada Sapienții,
dl. Costică Popescu.

F: Așa?

D: Așa.

F: Atunci, nu e aici.

D: Foarte bine.

*Domnul pleacă și merge la birjă. Birjarul doarme pe capră. Caii
dorm la oiște.*

Domnul: Haide, birjar!

Birjarul: Nu slobod... este muștiriu, mo roc...

D: Care muștiriu?

B: Nu știi la mine, mo roc...

D: De unde l-ai luat?

B: Ghe acolò, mo roc.

D: Apoi, nu sunt eu?

B: Iè! la domnu', este, mo roc.

*Domnul suie... Birjarul trage bice... Caii se deșteaptă și pornesc.
Domnul se ridică-n picioare, la ceața birjarului.*

D: Ascultă-mă; știi dumneata unde e strada Pacienții?

B: Ăla nu știi, mo roc.

O babă trece. Domnul oprește birja.

Domnul: Mă rog, jupâneasă, știi dumneata unde e strada
Pacienții?

Baba: Asta e, măiculiță.

D: Ei, aș!... Teribil e de ramolită!... Mână-nainte, birjar!

*Birja pornește. Domnul face semn să oprească la o băcănioară în
colț, unde pe prag moțăie la umbră un băiat cu șorțul verde.*

Domnul: Tânărule, ce stradă e asta?

Băiatul: Strada Pacienții...

D: Ești un prost!... Înainte, birjar!

*Birja merge încă o bucată bună... Un sergent de stradă stă pe o
bancă la poarta unei curți mari. S-a descălțat de cizme să-și mai
răcorească picioarele. Domnul face semn: birja oprește.*

Domnul: Sergent!

Sergentul: Ordonăți.

D: Mă rog, nu știi dumneata unde e strada Pacienții?

S: Chiar asta e.

D: Imposibil.

S: Da, domnule, asta e.

D: ...la dl. Popescu, numărul 11 bis...

S: Ei, da, mai în sus, pe mâna stângă, niște case galbene-n curte, cu marchiză...

D: A!... Atunci feciorul e un stupid!... Mersi!... întoarce birjar!

DE ÎNCHIRIAT

O VORBĂ VECHE FRANȚUZEASCĂ ZICE că mai binele e adesea vrăjmașul binelui. Este foarte adevărat; însă omului nu-i trebuie binele, îi trebuie mai binele: aceasta e rațiunea întregului progres al omenirii. Priviți, la fiecare sf. Gheorghe și sf. Dumitru, ce goană după mai bine! Gândesc că nicăieri nu se mută mai mult și mai des lumea ca la București; e natural – Capitala trebuie și dea tonul progresului. Cu trei luni înainte de termenul mutării, mai în fiecare familie începe regulat o interesantă dezbatere, având un vădit caracter de urgență:

— Nu-mi mai, dă mina, cucoană! leafa scăzută; criză; nu mai pot! trebuie și căutăm una mai ieftină...

— Iar să ne mutăm?

— Dacă trebuie...

— Uf! când mă gândesc, să plec iar cu troacele, să le mai hodorogesc iar! să mai pat iar ca-n rândul trecut, când s-a răsturnat căruța cu mobila și era să mă calce tramvaiul! – că mă mir ș-acuma cum am scăpat! – uf! parcă mai bine să mor!

— N-am ce-ți face! De ce nu ți-au dat părinții o pereche de case de zestre? și mie mi-ar fi plăcut să nu mai umblu la fiecare șase luni din mahala în mahala... Dar de!... asta e soarta noastră a chiriașilor!

A treia zi de sf. Gheorghe:

— Umbrela mea! șoșon-galoșii mei! mi i-ați pierdut pe drum!...

Și ține-te, pe urmă, înjurături...

Sau:

— Ei! noi... ce facem?

— Cum, ce facem?

— Da, ce facem? rămânem tot aici, ori ne mutăm?

— De! zice bărbatul, știu și eu ce să facem? eu zic să rămânem...
Iar să ne mutăm?

— Dar dacă găsești una mai ieftină și mai bună? N-ai zis tot tu că aici ți-e departe de canțilerie?

— Da, decât... ce zor e să ne gândim de-acum? Mai avem încă trei luni în cap... Mai e vreme... Nici nu s-au pus biletele.

— Da! să facem ca în rândul trecut... să alergăm ca nebunii, cu două zile înainte de sf. Dumitru, pân' zloată și să luăm ce ne iese-nainte și să dăm cât ne cere... Nu-i mai bine să căutăm din vreme?

— Bine, să căutăm mai din vreme, zice omul cu glasul pe jumătate...

— Eu, să știi că de mâne pun samsar... Aicea n-o să fie de trăit la vară... o să ne coacem de soare...

— Bine, pune samsar... treaba dumitale! Eu nu m-amestec...

— Firește! Dumneata nu te amesteci... etc...

Și se isprăvește masa cu ceartă și cu lacrimi...

— Fir-ar a dracului ș-afurisită de viață! etc...

Aceeași damă, a treia zi de sf. Gheorghe, către Boris, servitoarea:

— Oglinda din salon! ce-ai făcut? trăsni-te-ar Dumnezeu să te trăsnească! lua-te-ar hengherul, șoangherița dracului! etc...

— Uf! mie-mi spui? așa e cu mutatul, soro! mie, țiganul, globul ăla de cleștar de la lampă!... Asta e soarta noastră a chiriașilor!

„Soarta numai a chiriașilor? zic eu în gândul meu. Aș!”

În toate părțile lumii se mută numai chiriașii; la București se mută și proprietarii. Dacă unui proprietar care are două perechi de case îi rămâne o pereche ne-nchiriate, desigur se mută din casa în care a șezut în casa goală...

— Probabil pentru ca să spargă ursuzlâcul, zici dumneata.

— Nu! răspund eu; pentru că omului îi trebuie mai binele. Era bine în casa unde sta până acuma; dar... în casa-n care se mută o să fie mai bine.

Ba, ceva mai mult... Cunosc proprietari cari au o singură pereche de case tocmai potrivite pe mijloacele și nevoile lor; le dă cu

chirie și ei se mută cu chirie în alte case. De la casele proprii ia chirie, să zicem, o mie de lei pe an; la casele în care se mută, plătește chirie o mie fără ceva, ori o mie și ceva.

Dar iată un caz și mai interesant.

Doi amici ai mei, dd. George Marinescu și Marin Georgescu, sunt proprietari fiecare a câte o pereche de case în aceeași stradă. Amândouă casele sunt absolut identice; același plan, aceleași încăperi zugrăvite la fel; în sfârșit, două case gemene, peste puțină de deosebit dacă una n-ar purta numărul 7 simplu și cealaltă 7-bis. Au fost începute și isprăvite de clădit totodată. După ce le-au adus în stare de locuit, amândoi proprietarii s-au mutat fiecare în proprietatea respectivă, și au stat, ca buni vecini, fiecare în sine șase luni, de la sf. Dumitru până la sf. Gheorghe. De la sf. Gheorghe, fiecare s-a hotărât să se mute și să-și dea casa cu chirie. De ce? De ce, de nece, nu știu; dar știu că au pus fiecare bilet de închiriat. Ca buni vecini și vechi prieteni, au făcut însă învoială, că n-au să scază din prețul hotărât pentru chirie – una mie două sute de lei anual. Astfel, orice concurență neleală era înlăturată și rămânea să joace rol numai norocul, după gustul mușteriiilor. Multă lume a venit rând pe rând să vază casele amândouă, și firește că, dacă chiar se învoiau din preț, fiecărui mușteriu i-ar fi venit foarte greu pe care din două să o prefere, pe 7, ori pe 7-bis, deoarece nu era altă deosebire între cele două acareturi decât că, dacă veneai dintr-o parte a străzii, 7 venea mai aproape, dar dacă veneai din partea cealaltă, atunci venea mai aproape 7-bis. În sfârșit, ce să mai lungim vorba degeaba! Casele plăceau la toată lumea, dar prețul nu convenea.

— Mai jos, nu putem! zicea dl. Georgescu; mai bine rămânem noi în ele. Dv. poftiți și la vecin, alături la dl. Marinescu; să vedeți...

— Am fost și la vecin...

— Și cât v-a cerut?

— Tot cât ceri și dumneata...

— Apoi vedeți...

Tot așa și iar așa, au rămas și casele lui dl. Georgescu și ale lui dl. Marinescu neînchiriate până alaltăieri, după sf. Gheorghe. Și madam' Marinescu și madam' Georgescu steteau la fereastră, ori în grădiniță, și se uitau cum trec pe dinaintea caselor dumnealor calabalâcuri peste

calabalâcuri, și auzeau cum drăcuiesc cucoanele mergând, care cu o lampă, care cu o colivie, care cu un cățeluș în brațe, pe urma calabalâcului ei fiecare, și atunci un fel de mahnire le cuprindea pe amândouă:

— Toți! toți se mută!

Iar seara, când veneau acasă dl. Georgescu și dl. Marinescu, găsea fiecare pe consoarta sa așa supărată, așa, cum să zic, fără chef, că nici bucățică nu punea femeia în gură. Amândoi bărbații au pătruns în taina sufletului consoartelor... Ce-i de făcut? Nimic mai lesne! S-au învoit să se mute dl. Georgescu de la 7 la 7-bis în casele lui dl. Marinescu, iar dl. Marinescu de la 7-bis în casele lui dl. Georgescu, la 7 simplu.

Și... bucuria cucoanelor! Și ridică, și asudă, și sparge, și ocărăște, și drăcuiește și blestemă-ți viața! Dar, în sfârșit, s-au mutat și dumnealor!

N-apuc să sfârșesc, și iacătă hamalii... Au sosit pentru mutat; adică, pentru mutat, vorba vine; căci, de data asta, nu știu cum făcărăm, n-am avut noroc să ne mutăm... Dar, în sfârșit, tot putem zice că e ca o jumătate de mutat, și poate chiar mai mult decât jumătate; fiindcă, după multe chibzuințe în familie, am văzut că nu eram destul de bine așezați și ne-am hotărât să ne așezăm mai bine; anume: în salon, odaie de dormit; în odaia de dormit, sufragerie; în birou, salonul; în sufragerie, odaia servitorilor; în odaia servitorilor, bucătărie, și-n bucătărie, biroul... Ei! Cum putem face această operație fără încurcătură?... Foarte ușor... Le scoatem toate din casă în curte, și pe urmă le băgăm din curte în casă, după pianul cel nou... Să-ncepem dar...

— Numai de-ar da Dumnezeu să nu ne-apuce vreo ploaie!...

— Încet! Încet, că spargeți!...

MITICĂ

— MITICĂ... și mai cum?

— E destul atâta: Mitică – de vreme ce și dumneata îl cunoști tot așa de bine ca și mine. Firește că trebuie să-l cunoaștem: îl întâlnim atât de des – în prăvălii, pe stradă, pe jos, în tramvai, în tramcar, pe

bicicletă, în vagon, în restaurant, la Gambrinus – în fine pretutindeni.

Mitică este bucureșteanul *par excellence*⁶⁰. Și fiindcă Bucureștii sunt un mic Paris, și Mitică, se-nțelege, este un mic parizian.

El nu e nici tânăr, nici bătrân, nici frumos, nici urât, nici prea-prea, nici foarte-foarte; e un băiat potrivit în toate; dar ceea ce-l distinge; ceea ce-l face să aibă un caracter marcat este spiritul lui original și inventiv.

Mitică este omul care pentru fiecare ocaziune a vieții găsește un cuvânt de spirit la moment, și pentru asta simpaticul parizian al Orientului este foarte căutat și plăcut în societate.

Mitică are o magazie, un arsenal, o comoară de vorbe, de întrebări, de răspunsuri, cari fac deliciile celor ce au fericirea să-l cunoască.

Mai cu seamă pe provinciali, micul nostru parizian îi *epatează* cu verva lui scânteietoare.

El, de exemplu, inventează pe negândite vorbe ca:

„Viața este un vis, moartea o deșteptare!”

ori:

„Ei! Madam' Popescu, nu există roză fără spini!”

Închipuiți-vă ce efect fac toate astea asupra spiritului doamnei Popescu!

⁶⁰ Prin excelență (fr.).

Dar toate astea sunt vorbe sentimentale, lirice, melancolice, și deși și-n genul acesta Mitică este destul de tare, e încă și mai tare în genul ușor, picant și ironic.

„În genul acesta, cel puțin, pot pentru ca să zic să n-am rival!” zice Mitică – și cu drept cuvânt.

Exemple...

*

Când n-are tutun, îți cere „o țigară... suvenir”.

*

Când merge să se-mprumute cu bani:

— Unde ai plecat, Mitică?

— La vânătoare de lei.

*

Îi zici:

— Mitică, faci cinste?

— Nu pot, monșer, că mă strânge un ciorap.

*

Până în anul 1900, când mă-ntâlnea la sf. Vasile, îmi zicea:

— De un an nu ne-am văzut!

Dar în anul acela l-am găsit în seara de 31 decembrie la Gambinus, tot acolo l-am întâlnit a doua seară, la 1 ianuarie.

L-am salutat; s-a făcut că nu mă cunoaște. După multă stăruință, și-a adus în fine aminte cine sunt:

— Scuză-mă, neică – a zis Mitică – te uitasem;

E un secol de când nu ne-am mai văzut!

*

Ceri într-o băcănie:

— Băiete, o țuică!

— Nu-i da, domnule, c-o bea! zice Mitică.

*

— Am deseară lojă la operă; mergi cu mine? zice Mitică.

— Merg... Ce se cântă?

— Relaș⁶¹, în cinci acte!

*

⁶¹ Corect: relache (fr.), pauză.

Intri la Gambrinus; te apropii de Mitică și-l saluți; el îți răspunde amabil:

— Adio!

Îl saluți la plecare; el îți răspunde:

— Să-mi scrii!!

*

— Ai parale, Mitică?

— Nu umblu cu metal; mi-e frică de trăsnet.

*

— Birjar, slobod? întreabă amicul nostru.

— Da, conașule!...

— Atunci, du-te-acasă.

*

— Dă-mi cusurul⁶², zic negustorului.

— Nu-i da, d-le, întrerupe Mitică; dumnealui n-are niciun cusur.

*

Un prieten ghindoc se-ntinde să-și ia pălăria dintr-un cuier prea-nalt. Mitică îi strigă:

— Pune o coală de hârtie sub picioare!

*

Mitică zice despre un prieten destituit:

— L-a-naintat...

— ...

— L-a făcut inginer de poduri...

Și când e în culmea vervei adaugă:

— ... detașat cu serviciul în Cișmegiu; dă muștele afară!

*

Te plângi lui Mitică de cine știe ce; el nu vrea să asculte, fiindcă „petiție fără timbru nu se orimește”.

*

La restaurant:

— Iaurt ai? întreabă el.

— Este...

⁶² Restul.

— Dă-mi vreo câțiva centimetri.

*

În loc de „usturoi” zice „vanilie sârbească”, în loc de „vin”, zice „flanelă de Drăgășani”, și-n loc de „bilet de bancă”, „poza lui Traian”.

*

Când pleacă pe jos, te invită:

— Hai, că te iau în dreapta.

*

Mitică se urcă pe platforma dinaintea tramvaiului electric; vagonul pornește; în culmea vitezei, deodată amicul nostru strigă manipulantului:

— Oprește! Ți-a căzut biciul!

*

Mitică stă cu mai mulți prieteni în colț la Continental, pe Piața Teatrului. Un prieten salută și sare pe platforma din urmă a tramvaiului, care merge către sf. Gheorghe.

— Arde-l, birjar! strigă Mitică.

*

În toiul alegerilor, unde-și pune Mitică al meu candidatura?

— La Bucureștii-Noi.

— La ce colegiu?

— La colegiul al patrulea⁶³.

*

Te doare măseaua. Ce doctorie îți recomandă Mitică?

— Rădăcină de clește.

*

Ai cerut o bere și o lași să-i treacă puțin spuma; Mitică zice:

— Bea-ți berea, că se răcește.

*

La Gambrinus:

Mitică, la plecare, către băiatul care a servit:

— Băiete, mi se pare că mi-a picat o bănuță; vezi, dacă o găsești, mi-o dai înapoi deseară; dacă nu, ia-o tu bacșiș.

*

⁶³ În „sistemul” electoral burghez nu erau decît trei colegii.

— Câte ceasuri sunt, Mitică?
— Câte au fost ieri pe vremea asta.

*

— Apropo – zice Mitică – de câți ani ești?
— De... atâția.
— Tocmai cât măgarul mitropolitului!

*

Ți-ai cumpărat o blană nouă. Te întâlnești cu Mitică.
În loc de „s-o porți sănătos” îți zice:
— Bravos! blană ai; acum, junghi îți mai trebuie!

*

— Ți-aș face curte, domnișoară – zice Mitică unei tinere telegrafiste – dar vai! n-am curaj; ah! știu cât ești de crudelă!
— Cum, domnule Mitică, de unde știi?
— Parcă eu n-am aflat cum bați depeșile!

*

Mitică te roagă să pui o vorbă bună la Ministerul de Război, dacă ai vreun prieten, ca s-o numească pe soacră-sa „moașă militară”.

*

Trenul de plăcere merge-ncet; Mitică zice:
— A ostenit caii.
Ori mai bine:
— A uitat să dea grăunțe la cai!
Trenul se oprește la o stație; Mitică:
— A oprit, să le dea apă.

*

E polei.
Cade un domn. Mitică strigă:
— Chegle-carambol!
Cade o doamnă:
— S-a rupt gazometrul!
S.c.l., s. c.l., ș.c.l.

Al dracului Mitică!

AMICUL X...

UN TIP EMINAMENTE SIMPATIC este amicul meu X... foarte binecunoscut de noi toți bucureștenii. Cum să nu-l cunoaștem? Îl întâlnim așa de adesea, pretutindeni: în somptuoasele saloane de elită, în sindrofiile modeste de mahala, la Capșa, la Gambrianus, la Zdrafcu, la Jockey și la cafeneaua Schreiber din Lipsani, în Orient-Express, în tramcar, în cupeu cu roate de cauciuc, pe jos în galoși – pretutindeni gata a te saluta cu toată afabilitatea și a-ți întinde cordial mâna lui, să fii mitropolit sau paracliser, general ori căprar, ministru ori comisionar de stradă, nobil, mojiu, **s. c.l.**

Din cauza acestei mulțimi imense de varii cunoștințe, pe care știe să le cultive cu o artă superioară, X... devine pentru fiecare din noi cel mai prețios prieten. Frecventând atâtea și-atâtea cercuri diverse, care-i sunt deopotrivă de familiare, se-nțelege câtă admirație trebuie să-mi inspire mie, care cunosc așa de puțină lume și care sunt așa de puțin introdus mai ales în cercuri de seamă, unde se-nvârtesc personaje ilustre.

El știe câtă admirație-mi inspiră, cât ascendent moral și intelectual exercită asupra-mi; de câte ori însă ne întâlnim amândoi, nu-mi arată niciun fel de mândrie care m-ar atinge; totdeauna modest, simplu și fără nicio pretenție, mă pune în curent cu tot ce se petrece în sferele înalte. Omul acesta pare că nu știe cât prețuiește pentru mine amiciția lui: nu-și face idee, desigur, ce fericit sunt eu când aflu de la dânsul importantele secrete ale zeilor.

Eu stau într-un local ieftin de consumație, într-o berărie populară, pierdut în mulțime, și mă gândesc: eu nu sunt un cine, eu sunt un ce; în masa omenirii, eu sunt un număr trecut la statistica populație, și poate chiar acolo trecut cu vederea, fiindcă, la ultimul recensământ al populației Capitalei, mai la toți din mahalaua noastră au mers agenții cu catastifele, la mine n-au venit. Nu sunt vreun ambițios; dar gândul acesta mă mâhnește... Să te vezi, să te înțelegi așa de mic, așa de neînsemnat! Sub povara acestei gândiri, oftez și-mi aplec în jos fruntea cu umilință. Dar simț îndată o mână pe umărul meu încovoiat; ridic ochii; al ce plăcere! este amicul meu X... Vine din cine

știe ce sfere înalte, să-mi facă onoarea a sta într-o berărie populară alături cu mine. O strângere de mână cordială. Această strângere de mână îmi ridică imediat moralul.

Îl cunosc bine pe X... știu că are să mă înnobileze, să mă facă să am o mai bună părere de mine, comunicându-mi lucruri ce nu le poate ști un om care nu frecventează decât lumea de jos; cum am zice, care nici la picioarele Olimpului nu poate s-ajungă vreodată. Cu respect și cu dragoste mă ridic și-i fac loc la masa mea, și nu mă așez pe scaun decât după ce el s-a așezat mai întâi. Amicul meu răsuflă, scoate batista și se șterge de sudoare; desigur, a venit pe jos. Fața-i e radioasă; clipește foarte semnificativ din ochi; de câte ori clipește așa, cu privirile parcă ar fi întoarse de-a-ndăratele către fundul magaziei cu gânduri și idei, sunt sigur că e plin de informațiuni de mare însemnătate, de o importanță capitală. Eu încep să palpit de nerăbdare: vreau cât mai iute să-l pornesc a da drumul neprețuitului izvor.

— Uf! zice amicul meu; grozavă căldură azi!

— Grozavă! zic eu.

— Ce mai e nou?

— Ce să fie? zic... Știu eu?... De unde să știu eu?... Eu să te-ntreb pe dumneata, nu dumneata pe mine.

Amicul meu zâmbeste cu acea satisfacție pe care o simte orice om când i se face dreptate.

— De unde vii? întreb eu.

— De la Take...

Cititorul nu știe, firește, de la care Take vine amicul meu X... Eu însă știu. Amicul meu X... care este în termeni familiari cu toată lumea, firește că nu va zice ca mine și ca dumneata, când am venit de la acel Take, că vine de la dl. Take Ionescu, ci zice pur și simplu:

— De la Take.

— Ei?...

— Nu vrea să intre în combinație... Hotărât!... Cât n-am stat de capul lui!... Nu vrea și pace!...

—!...

— ... Când intram la el, ieșea șeful...

Noi, eu și dumneata, zicem dl. Petre Carp, sau dl. Carp, când ne e

mai degrabă; amicul meu X... zice și mai simplu: șeful.

— Ei?

— Șeful era bine dispus... zice: „Mergi la Take?” zic „Da!” zice: „Mai caută de-l convinge și tu, că pe mine m-a obosit!” și a plecat râzând. Nu-l știi pe șeful?...

— Nu! zic eu.

— ... Zeflemist. Am râs alaltăieri cu el la Continental!...

—!...

— Era și Barbu...

— Dl. Delavrancea?

— Da... și Nicu...

— Dl. Filipescu?

— Ei da! și Costică...

— ...

— Costică Arion... Costică ar fi vrut mai bine Justiția; dar nu-l știi pe șeful? cu șeful nu se discută.

O pauză, în timp ce nu știu cum să admir mai mult pe acest om, care, stând la mijloc, pe când de o parte îi stau atâtea personaje strălucite, de altă parte îmi permite să stau eu. Iată cum te ridică prietenia unui așa bărbat!... Rup tăcerea, și, timid:

— Frate, e adevărat că or să scază lefurile?

— Nu se știe nimic pozitiv până acuma. Tocmai de asta vorbeam ieri cu Alexandru...

Amicul meu vede că-l privesc cu ochii unui om care nu-nțelege și:

— Cu Alexandru... cu Marghiloman. El nu e de părere să se întindă prea mult coarda economiilor; el crede că trebuie studiate mijloacele de a crea izvoare de producție. *Du reste*⁶⁴ asta este și părerea șefului și a lui Nicu, în fine a tuturor.

O trăsură trece pe dinaintea berăriei, unde ne aflăm la masă. În trăsură este un om cu barbete... Parcă l-aș cunoaște... L-am văzut tot în trăsură, mi se pare, la o paradă, când s-au deschis Camerele... Amicul meu salută foarte familiar pe domnul din trăsură, care, uitându-se în altă parte, nu bagă de seamă și nu răspunde la salut.

⁶⁴ Dealtfel (fr.).

— Aha! zice amicul meu. A venit și el... Azi, mâne, se isprăvește cu formarea cabinetului.

— Care el?

— Nu l-ai văzut când l-am salutat?... Costică.

— A! ăsta e Costică Arion? zic eu; îl credeam mai tânăr.

Amicul meu râde cum se râde de un ignorant.

— Nu Costică Arion... Costică Ollănescu.

— A!... Ei, cum s-aude că o să se combine, dacă nu intră și dl.

Take Ionescu?

— Apoi, dragă, dacă până la urmă nu l-om putea convinge pe Tăkiță, lucrul este hotărât așa: Șeful, prezidenția și Finanțele; Maiorescu, Justiția; Alexandru, Externele; Costică, Instrucția.

— Care Costică?

— Arion... Costică, Internele.

— Ălălalt...

— Ollănescu... Nicu, Domenele, și Ionaș, Lucrările publice.

— La Război, cine?

— Jac. Jac și Ionaș rămân... Câte ceasuri sunt?...

— Cinci și zece.

— *Sapristi!*⁶⁵ zice amicul meu, sărind din loc. E târziu, te las.

Am promis lui Nicu să merg cu el la Sinaia. Acceleratul pleacă la 5 și 40. Mai am numai o jumătate de ceas, și trebuie să trec și pe la Barbu, să-i spui să nu uite de ce-a vorbit cu Nababul. Am două halbe și un corn... plătește tu... Mă grăbesc... La revedere!

A doua zi, duminică, la șase dimineața, mă sui într-un vagon de clasa a treia, în trenul de plăcere pentru Sinaia. Pe cine găsesc în vagon? Pe amicul X... vorbind politică cu mai mulți negustori, care îi sorb cu mult nesațiu vorbele prețioase. Cum mă vede:

— M-am încurcat aseară la vorbă cu Barbu și am scăpat trenul.

Apoi, urmând vorba începută, către negustori:

— Eu i-am spus: ghenerale, nu te grăbi...

INFAMIE...

⁶⁵ La dracu'!

MI S-A ÎNTÂMPLAT să pierz un amic, un bun amic, și nu mă pot căi îndestul de această nereparabilă pierdere; de aceea trebuie să spun, oricui vrea să m-asculte, trista mea întâmplare. Iată.

Știam că amicul meu, bunul meu amic, are multă influență asupra unei persoane, de care atârnau la un moment niște interese ale mele de extremă importanță. Am alergat la el.

— Amice, bunul meu amic – zic eu – te rog, nu mă lăsa! Contez pe tine să mă salți în această ocazie; o vorbă bună din partea ta către persoana, pe care o știi, poate să-mi facă norocul... Dă-mi o scrisoare călduroasă de recomandatie... te rog!... faci un mare bine pentru mine și pentru familia mea... copiii mei...

— Vai de mine! zice bunul meu amic, jenat de tonul meu din cale-afară milos... Ce trebuie atâta insistență?...

Și, după ce-i explic de ce e vorba, se așază la biroul său și începe să scrie.

După ce termină, se ridică și, cu scrisoarea în mână, îmi zice:

— Iată ce am scris.

Apoi citește scrisoarea lui:

„Iubite amice.

Amicul meu, aducătorul acesteia, vine la dumneata să-ți ceară un serviciu și mă roagă să pun o vorbă bună în favoarea lui. Nu știu cu cât mai multă căldură să ți-l recomand. Contez pe amicitia dumitale, că ai să-l tratezi ca pe mine însumi, pe amicul meu, pe bunul meu amic. Aș fi fericit să aflu că acest om, pe care-l iubesc ca pe un frate, cunoscându-l ce om de treabă și capabil este, a obținut de la dumneata ce a dorit și ce, desigur, merită.

Mulțumiri anticipate etc”.

Pe când eu nu știu cum să mai mulțumesc bunului meu amic pentru atâta bunăvoință, el pune scrisoarea-n plic, lipește plicul și scrie adresa; apoi îmi dă plicul...

Iau plicul și încântat plec, după ce îmbrățișez cu multă efuziune pe bunul meu amic.

Mă duc degrab' la locuința persoanei în chestiune. Pentru moment omul meu nu e acasă; dar după-amiază, îl găsesc negreșit – așa

a lăsat vorbă feciorului.

Sunt unsprezece ore înainte de amiazi... Ce să fac până la două, când pot vedea pe omul de la care atârnă viitorul meu și al copiilor mei?

Întru într-un birt modest să gust ceva și, așteptând pe băiat să mă servească, privesc cu ochii plini de speranță plicul ce mi l-a dat bunul meu amic și clădesc mii de castele strălucite...

A! Ce afacere!... ce caldă recomandăție!... ce amic! ce bun amic!

Pun plicul, pe care nu mă pot satura să-l privesc, alături de farfuria mea și mă uit la el ca la o lumină conducătoare în calea vieții mele.

Pe masă, în fața mea, stă într-un peș⁶⁶ un serviciu șchiop de salată.

Băiatul mi-aduce un borș... Nenorocitul! Vrea să-mi toarne borșul din ceașcă în farfurie și, stângaci, face o mișcare cu cotul și răstoarnă peste plicul meu serviciul cel șchiop.

Piază rea! zic eu în gândul meu... S-a vărsat undelemnul!

Dar n-apuc să gândesc bine, și prostul de băiat, întorcându-se brusc să vadă ce a răsturnat, apleacă ceașca și varsă și ciorba pe masă.

Plicul! Plicul meu!

Îl iau repede și-l șterg...

Din nenorocire, hârtia plicului a înghițit destul undelemn și destulă zeamă caldă...

Ce e de făcut? să-l mai șterg! Tot ștergându-l în amândouă palmele cu șervetul... altă nenorocire!... plicul se dezlipește!

E peste puțină să duc persoaneii o scrisoare în așa hal.

Să alerg la amicul meu, să-l rog a-mi da o a doua ediție, revăzută poate și considerabil augmentată.

Maltratez încă o dată pe secătura de chelner și plec furios, cu plicul în mână, pe bulevard.

Pe drum, dracul – că nu pot zice altfel – n-are de lucru? Ce-mi șoptește? Plicul e dezlipit... Ia să mai citesc o dată călduroasa scrisoare a bunului meu amic.

O scot frumușel din plicul soios... Undelemnul și grăsimea

⁶⁶ Într-o rînă.

borșului au pătruns până la hârtia dinăuntru, pe care au făcut-o transparentă; pe dos, într-o parte, se pot citi câteva vorbe de-a-ndăratele... Mă uit d-aproape, și văz bine literele... *ragăm nu*. Citite pe dos, cum este scris pe față, aceste litere fac vorbele *un măgar*...

Un măgar!... zic eu fără să-nțeleg... Ce caută vorbele astea aci?... *Un măgar!*... Mi-a citit amicul meu adineaori scrisoarea: n-am auzit așa vorbe... Și-apoi, ce noimă? cum s-ar putea potrivi?... Ce-i asta?

Aiurit, dezdoiesc scrisoarea, și cu ochii mei citesc:

„Stimate amice.

Moftangiul, care-ți aduce această scrisoare, mă roagă cu insistență să ți-l recomand: e vorba de o afacere, pretinde el, de la care ar atârna viitorul lui și al copiilor lui, o afacere cu tine. Îmi fac o datorie amicală să-ți atrag atenția asupra acestui caraghios, și de aceea m-am și grăbit a-ți scrie, nu cumva să alerge la altă intervenție pe lângă tine și să te încurce.

Ia seama, nu-i acorda niciun crezământ. E un măgar și jumătate. Atât, în privința caracterului. Cât despre inteligență, poate că ar avea câteodată ceva spirit, dar foarte superficial și cu deosebire zezec.

Primește-l dar, pe acest stimabil amic, în consecință.

Al tău etc”.

Mă șterg bine de sudoare pe frunte și m-arunc într-o birjă. Când să intru în strada unde locuiește amicul meu, iată-l, îmi iese în față. Opresc birja și sar jos vesel.

— Ei! mă întreabă amicul meu. Ai fost? L-ai găsit pe omul dumitale?

— Da, zic eu, râzând.

— Ei! ai reușit? ce ți-a zis?

— Ce să-mi zică? că sunt un moftangiu, un caraghios, cu care nu vrea să se-ncurce... că sunt un măgar... și jumătate... Atât, în privința caracterului... Cât despre inteligență, a zis că am câteodată ceva spirit, dar superficial... că adică sunt un zezec...

— De unde știe astea?

— Din scrisoarea dumitale.

- Ți-a spus el că din scrisoarea mea?
- Nu! știu eu că din scrisoarea dumatăle.
- Cum?
- Am deschis-o.
- A! domnule, strigă indignat amicul... Ai deschis scrisoarea!...

Asta e o infamie!

Eu, drept orice răspuns, îi trag două perechi de palme, mă sui și... mână birjar!

Se-nțelege că după infamia ce am comis, orice legătură între mine și amicul meu a trebuit să se rupă.

Ah! Cât de rău îmi pare! Am pierdut un atât de bun amic!...

AMICI

Domnul Mache șade la o masă în berărie și așteaptă să pice vreun amic; e vesel și are poftă de conversație. N-așteaptă mult. Peste câteva momente, iată că-i sosește unul dintre cei mai buni amici, dl. Lache. Dl. Lache e fără chef. S-apropie și șade și el la masă. Cititorul mă va ierta că nu dau nici indicație de ton, de acțiune și de gamă temperamentală în tot decursul dialogului – indicație atât de necesară pentru citire caldă – și va suplini însuși cu imaginația această lipsă.

Lache: Bonsoar, Mache.

Mache: Bonsoar, Lache.

L: Ai venit demult?

M: Nu... De vreo zece minute... Iei o bere?

L: Iau.

M: Băiete! două mari... (*Către Lache:*) Da' ... ce ai? Te văz cam...

L: Nu prea am chef... Sunt obosit... Am stat azi-noapte târziu la Cosman, până la ziuă.

M: Cu cine?

L: Cu niște amici... Am vorbit foarte mult de tine.

M: Da? ... Ce?

L: E!... Mai nimic... fleacuri! Nu ști cum sunt oamenii noștri?

M: Adică... cum? mă vorbea de rău... mă-njura...

L: Uite, vezi! ăsta e cusurul tău – exagerezi.

M: N-ai spus tu?

L: Ce-am spus eu? nu ți-am spus nimica... Ți-am spus că așa sunt

oamenii... Tu vrei numaidecât să te laude toată lumea, și să nu-ndrăznească nimeni să-ți facă o critică, fie cât de mică. Vezi, ăsta e cusurul tău – prea te crezi.

M: Ba nu mă crez deloc, să mă ierți; da mă mir că nu găsiți alt subiect de conversație decât pe mine...

L: Dacă a venit vorba... Mai la urmă, nu te-a vorbit nimeni de rău pe față... firește că n-ar fi îndrăznit: știe ce buni amici suntem... Da' știi, așa, ciupeli.

M: Cam ce?

L: Secături... Mai ales unul dintre ei nu te poate suferi, și ți-e amic.

M: Cine-i ăla?

L: Ei! asta el... Ce-ți pasă?

M: Aș vrea să-l știu.

L: Nu se poate.

M: Parolă de onoare că nu-i cer nicio socoteală; n-am să-l fac niciodată să-nțeleagă că am aflat ce-a spus...

L: Mai întâi, nici nu știi ce-a spus...

M: Ce-a spus?...

L: Uite, ăsta e cusurul tău – ești curios.

M: Bine, frate, firește că sunt curios să aflu ce se spune pe socoteala mea, mai ales de amici, ca să știu cui să mă încrez, cum să mă apăr.

L: Mai luăm câte una mică?

M: Da.

L: Băiete, două mici...

(Pauză. Chelnerul aduce paharele cu bere.)

M: Ei?

L: Ei!...

M: Ei! ce spunea amicul?

L: Nu te poate suferi... Nu știu cum venise vorba de oameni deștepți, și zic eu: „Uite, Mache e băiat deștept” ... că tu știi că eu te-am considerat totdeauna ca foarte deștept, nu că mi-ești amic, fiindcă mai la urmă, să-mi dai voie să-ți spun, n-am niciun interes să-ți fac curte... Acu', ce să mai vorbim?... te cunosc și mă cunoști, slavă domnului! toate defectele le pot avea; dar trebuie să mărturisiți toți că am și eu o

calitate – sinceritatea; și-ți spun sincer că mi-ar părea foarte rău să vie tocmai amici și să zică, mă-nțelegi...

M: Bine, monser, cine zice?

L: Tu.

M: Eu?

L: Văz că te uiți la mine așa, cu un aer care de! parcă vrei să-mi zici că nu crezi.

M: Da' mai întâi ce să crez? că nu mi-ai spus nimic. Mi-ai spus că unul dintre amicii cu care erai aseară nu mă poate suferi, și că tu ai susținut că eu sunt deștept.

L: Am susținut, firește.

M: Dar amicul meu, care nu mă poate suferi?

L: Apoi tocmai la asta vream s-ajung; dar dacă mă întrerupi mereu! Uite, vezi! ăsta e cusurul tău – întrerupi!

M: Ei! iaca nu mai întrerup; spune, ascult.

L: Când am zis eu că ești deștept, întâi a zâmbit așa, adică: „Prost ești!” mie, și pe urmă zice: „O fi deștept, nu zic; dar e cam... zevzec”.

M: Zevzec!

L: Zevzec.

M: Ei! După ce mă judecă dumnealui pe mine că sunt zevzec?

L: După multe, cari le spunea el...

M: Cam ce?

L: Că ți-ai neglijat totdeauna slujba...

M: Nu-i adevărat!

L: Că era să te dea afară până acum de vreo trei ori...

M: Minte!

L: Că joci cărți, și râd toți de tine ca de o mazetă⁶⁷.

M: Eu, mazetă!

L: Că bei...

M: Ce beau?... două-trei pahare de bere pe zi.

L: Că te-ai însurat fără zestre.

M: Treaba mea!... Ce măgar!... Mă rog ție, cine e măgarul ăsta, aş vrea să-l ştiu...

L: Ți-am zis de la început că nu ți-l spui.

⁶⁷ Naiv, neștiutor.

M: De ce să nu mi-l spui, dacă zici că mi-ești amic sincer.

L: Ca să mă pui de față?... N-am poftă.

M: Pe onoarea mea că nu... Îți jur pe ce am mai scump că nici n-am să-i pomenesc vreodată. Vreau să-l știu numai, ca să mă feresc de el și să-l disprețuiesc.

L: Nu se poate, Mache.

M: Pe onoarea mea! Mă rog ție, spune-mi-l!

L: Uite, vezi, ăsta e cusurul tău – ești indiscret, înțelege românește că nu ți-l spui. Eu am toate defectele, câte poțezi; dar trebuie să mărturisiți toți că am și eu o calitate – eu sunt discret... nu-mi place să umblu cu plosca.

M: Atunci, dă-mi voie să-ți spun că nu-mi ești amic, cum te credeam...

L: Eu! nu-ți sunt amic ție? eu? Bravo! Mersi...

M: În sfârșit, un amic...

L: Dacă sunt eu prost... și-ți spun... Da' iacă tac... și aldată să-mi dai cu tifla dacă ți-oi mai spune ceva... (*Către chelner*): Băiete, încă două mici...

M: Și... numa' atât a zis amicul de mine?

L: A zis mai multe... Da-n sfârșit, ce-ți pasă?

M: Nu-mi pasă nimic... dar sunt curios să văd până unde merge mișelia omului... Zici că mi-e amic.

L: Bun.

M: Amic de-aproape?

L: Da.

M: Și ce mai zicea?

L: Nu-ți mai spui, că te superi... Că ăsta trebuie să mărturisești și tu că e cusurul tău – te superi.

M: Pe onoarea mea, nu mă supăr...

L: Zicea de nevastă-ta... că...

M: Că ce?

L: Că... în fine, prostii! ce să-ți mai spui?... Da! Dar i-am tăiat nasul. „Nu-ți permit, zic, să te atingi, mă-nțelegi, de onoarea femeii amicului meu!”

M: Cum! de onoarea nevestei mele?

L: Că e prea frumoșică și prea tânără pe lângă tine; că te-a luat

fiindcă era săracă, dar...

M: Dar ce?

L: Că la teatru mereu... Zic: „Are lojă gratis!” „Da’, zice el, la șosea cu bicicleta de două ori pe zi, dimineața și seara?” „Tot gratis!” zic eu. „Da’ vara la Sinaia, tot gratis? zice el; de unde atâta lux?”

M: Mare canalie!

L: Și pe urmă a făcut aluzie aproape pe față la un alt amic...

M: La cine?

L: Nu-ți spun...

M: Ascultă-mă, Lache! să știi că mă supăr serios!... Trebuie numaidecât să-mi spui...

L: Dacă nu vreau.

M: Trebuie să vrei! auzi! fiindcă-ți trag palme, mă-nțelegi!

L: Ei, uite, vezi? Asta e cusurul tău – ești violent.

M: Cusur necusur, numaidecât să-mi spui la cine a făcut aluzie?

L: Vrei numaidecât să știi?

M: Da!

L: La Fănică.

M: La bărbatul sorii nevesti-mii! la cumnatu-meu?

L: La Fănică, la cumnatu-tău.

M: Mizerabilul! canalia! Cine e? trebuie să-mi spui numele lui!

L: Uite, vezi? ăsta e...

M: Nu vreau să știu nimic!... Trebuie să mi-l spui!...

L: Nu-ți spun!...

M: Îți trag palme, mă-nțelegi!

L: Ia poftim!... Ei! apoi nu mă lua așa repede, că... Auzi dumneata! Dar nu strici tu; eu stric... Viu și-ți dau de știre să te păzești de amici, să nu te-ncrezi în oricine ca un zezec, și-ți atrag atenția asupra ce spune lumea despre onoarea ta și a nevestei, și tu, în loc să-mi mulțumești, te răfoiești la mine... O să mă faci să te evit altă dată...

M: Care va să zică, nu vrei să-mi spui?

L: Nu.

M: Mersi.

(Cheamă pe chelner și plătește. Pauză lungă, în timp ce Mache bate toba cu degetele pe masă, având aerul că plănuiește ceva adânc. Un

mușteriu nou-venit, anume Tache, se apropie de masa celor doi amici.)

Tache: Bună seara.

Lache și Mache: Bună seara.

Tache: Mare secătură ești, amice Lache... Mă faci să-mi pierz noaptea până despre ziuă, să te aștept ca un caraghios la Cosman.

Lache: Mă rog ție, scuză-mă... Eram zdrobit de oboseală; nu mai puteam; am stat să mă odihnesc și eu o noapte ca oamenii; m-am culcat de la opt seară.

Mache (*drept în picioare, izbucnind furtunos*): A! care va să zică te-ai culcat devreme! n-ai fost az-noapte la Cosman?... Acu' știu cine e amicul!... Poftim (*Două palme strașnice și pleacă*).

Lache: Uite, vezi! ăsta e cusurul lui – e măgar!... și violent!... și n-are manieră!

DOUĂ LOTURI

— ASTA E CULMEA!... culmea!... strigă dl. Lefter, ștergându-și fruntea de sudoare, pe când madam' Popescu, consoarta sa, caută fără preget în toate părțile... Nu e și nu e!...

— Femeie, trebuie să fie-n casă... Dracu' n-a venit să le ia!...

Dar ce au pierdut? Ce caută?

Caută două bilete de lotărie, cu care dl. Lefter Popescu a câștigat.

Însă oricine mă poate întreba:

Bine, dacă a pierdut biletele, de unde știe dl. Lefter de câștig?

E lucru simplu. Biletele le-a fost cumpărat cu bani împrumutați, ca de cabulă⁶⁸, de dl. căpitan Pandele, fiindcă-i spusese rău mulți, când se tot plângea că n-are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mpumut... Și a făcut învoială, pe onoare, față cu martori, să dea din câștig, dacă s-o-ntâmpla, zece la sută căpitanului.

Când a cumpărat biletele, dl. Lefter a râs pesimist:

— Ți-ai găsit! Eu și noroc!

Dar dl. căpitan Pandele, mai optimist:

— De unde știi dumneata norocul meu?

⁶⁸ Superstiție de jucător.

Ș-a pus pe dl. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.

A trecut mult de la aceasta. Lotăriile, amânate de atâtea ori, s-au tras în sfârșit amândouă în aceeași zi. La prima (Lotăria „Societății pentru fundarea unei universități Române în Dobrogea, la Constanța”) lotul cel mare de 50.000 lei l-a câștigat numărul 076.384; iar la a doua (Lotăria „Asociațiunii pentru fundarea și înzestrarea unui Observatoriu Astronomic la București”) lotul cel mare tot de 50.000 lei l-a câștigat numărul 109.520.

Dl. Lefter, până adineaori, habar n-avea că se trăseseră ieri amândouă loteriile. Era seară; omul ședea la masă cu consoarta sa în sălița de intrare, vorbind în tihnă despre cum se scumpește viața din zi în zi, când, aude o birje oprindu-se-n poartă, apoi pași apăsați în curticică și pe urmă bătând cineva tare grăbit la giumlâcul d-afară. Dl. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „Hait, iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (turbatul e șeful), să ne canonească până la miezul nopții, ca să se recomande ministrului că e grozav!” – iar madam Popescu se repede în odaie, fiindcă era în *négligé*. Dl. căpitan Pandele intră ca o furtună și, vorbind din ce în ce mai tare, ca și cum dl. Lefter ar fi surd:

— Bine, nene, păcatele mele! de ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii așa de indiferent? te caut ca un nebun de atâtea ceasuri!

— Ne-a ținut până adineaori turbatul la canțilerie... De ce?

— Leftere!... nu știi nimica?

— Ce?

— Ieri s-a tras lotăriile noastre!

— Ei?

— Am câștigat!

— Nu mă-nnebuni!... Cât?

— La amândouă am câștigat loturile mari! Ale mari de tot!

Și căpitanul pune pe masă listele oficiale și alături carnetul său.

În adevăr, carnetul sună tocmai ca-n liste: 076.384 *Universitatea-Constanța*, 109.520 *București Astronomie*.

Cititorul a înțeles acuma ce caută de trei zile pe brânci soții Popescu.

Dl. Lefter a trimis turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, un concediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc

bine. Așa și e; e bolnav.

După o muncă zadarnică de atâta vreme, după ce toată casa a fost răsturnată de zece ori, când așa, când altminterea, dl. Lefter a căzut pe o canapea sfărâmat de oboseală; a simțit că i se taie încheieturile și așa, un fel de slăbiciune la lingurea, parcă-l lua o apă; a moțait de câteva ori ș-a adormit. Femeia a șezut și ea pe un scaun, că nu mai putea de picioare și de mijloc – se-nțelege, de atâta alergătură și de-atâtea ridicături. Să fi ațipit dl. Lefter ca vreun sfert de ceas și, deodată, se scoală drept, cu fața luminată de raza adevărului...

— Știu unde sunt! acum știu!... Uf!... le-am găsit!

— Unde?

— În jacheta mea a cenușie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Țiu minte bine; le-am pus în buzunarul de la piept înăuntru... Acolo sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!

Pe cât își aducea mai limpede aminte domnul Lefter, pe atât madam Popescu se tulbura, se roșea, se-ngălbenea...

— Care jachetă? întreabă ea aiurită, ca de pe altă lume.

— A cenușie.

— Leftere! zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav.

— Ce?

— Am... dat-o.

— Ce ai dat?

— Jacheta!

— Care jachetă?

— A cenușie!

— Cui?

— N-ai spus tu că n-o mai porți?

— Cui? cui ai dat-o, nenorocito!

— La o chivuță.

— Pentru ce?

— Pe farfurii.

— Când?

— Alaltăieri...

— Alaltăieri... fără s-o cauți pân' buzunare?

— Am căutat-o, răspunde femeia îngrozită de vina ei; nu era

nimic.

— Taci! strigă crunt dl. Lefter... Pe câte farfurii ai dat-o?

— Pe zece... Destul m-am tocmit: n-a vrut să-mi dea o duzină întreagă, răspunde ea fără să mai știe ce spune.

— Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile! poruncește strașnic dl. Lefter.

Consoarta sa, fără să mai zică o vorbă, se supune: i le aduce și le pune pe masă. Frumoase farfurii! Cu chenar dublu, unul conabiu⁶⁹ lat pe muchie, și altul pembè îngust pe buză. Domnul Lefter ia una ș-o sună – portălan.

— Bravo! bun gust ai! zice rânjind sardonice.

Și, pac! trăneste una jos... țândări! și pe urmă paf! Alta asemenea.

— Leftere!

— Așa sunt eu, galant, cocoană! când am chef, sparg; sparg, cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă-nțelegi, sparg al dracului!

Și iar pac! paf! până la a din urmă, pe când cocoana se scutură la fiecare, parcă ar arde-o cu un bici de foc. După ce le isprăvește pe toate, dl. Popescu își scoate batista, își șterge sudoarea frunții și se așază grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului ne-nduplecat către criminalul care-i stă de față-n picioare:

— La care chivuță? O știi?

— La Țâca, aia tânără frumoasă, care vine totdeauna pe aici, răspunde vinovata, plângând cu inima frântă de târzie căință.

— Știi unde se află această chivuță?

— Zice că stă tocmai la margine, în mahalaua Farfurigiilor.

— Destul, nenorocito!

Peste un ceas, pe-nserate, o birjă trece în goana mare prin strada Emancipării din Farfurigii: pe capră, alături cu birjarul, un sergent; în fund, dl. Lefter și dl. căpitan Pandele; iar, dinainte, încă un sergent și dl. comisar al secției respective, Turtureanu, deja cointerestat cu cinci la sută asupra câștigului – se-nțelege, câștig, dacă se vor găsi cele două bilete. Comisarul știe unde stă chivuță Țâca.

⁶⁹ Vișiniu.

Birja, trecând din greu prin noroi, se oprește în sfârșit în apropierea unei cocioabe de pământ, care șade singuratică într-un peș pe un maidan. Comisarul postează pe sergenți, pitulați, în dosul cocioabei, după regula strategică consacrată la călcări de vizuini; le face semnul clasic al lui Harpocrates⁷⁰, și-apoi trece urmat de dl. căpitan și de dl. Popescu, să bată la ușă... O fetică zdrențuită vine să deschiză. În sălița luminată de pâlpâiala a câțiva tăciuni de pe vatră, miroase strașnic a carne cu prune: o ȱigancă bătrână pregătește de cină. Toți trei vizitatorii se dau înapoi pe prispă punându-și mâna la nas.

— Unde-i mă-ta, fa? întreabă dl. comisar.

— Trebuie să vie acuma, zice copila uitându-se sperios cu ochii ei mari la cei trei domni.

— Aprinde-un muc de lumânare și hai de ne du în odaie, s-o așteptăm.

Fata stă la-ndoială.

— Haide! Se răstește dl. Turtureanu... și toți trei intră, împingând pe fată-nainte.

— Da' ce e? întreabă bătrâna, ridicându-se de la vatră, unde sta stârcită.

— Avem treabă cu fie-ta, cu ȱâca...

— Lipsește ceva dintr-o casă... știe ea ce lipsește, adaugă dl. Lefter.

— Vai de mine! boiarule, zice bătrâna... N-are ȱâca obiceiul... La toate casele boierești o cunoaște pe ȱâca... la toate cocoanele mari o știe pe ȱâca...

— Haide! nu mai lungi vorba, comandă dl. căpitan Pandele, și-aprinde! cât vrei să mă ȱii în picioare?

— Iac-aprinz... Da' nu se poate, ȱâca, boiarule! să ferească Dumnezeu! eu, pentru ȱâca, poci să-mi pui mâna-n foc pentru ȱâca... Poate, altă chivuță...

Și zicând acestea, baba a aprins o lumânare de seu și-a trecut în odaie, urmată de boieri. Odaia are două paturi, o masă, o laviță, un scaun și o sobiță de tuci. Pe amândouă paturile, stau grămezi de haine,

⁷⁰ Zeul tăcerii, în mitologia greacă.

încălțăminte, pălării, șaluri purtate, pe sub paturi și pe laviță fel de fel de mărfuri de farfurărie și sticlărie...

La vederea mormanelor de vechituri, dl. Lefter tresare; se repede și-ncepe să scotocească, luând și examinând pe rând bucățiță cu bucățiță, fir cu fir. Câte reflexiuni ironice, picante, sentimentale, se pot face asupra unei așa grămezi pestrițe de vechituri, cu privire la zădărnicia lumii trecătoare prin care au trecut și ele o clipă, nouă, neveștejite! Dar dl. Lefter n-are vreme să filosofeze... el caută... caută mereu... Fatalitate! Jacheta cenușie nu se află. Când gânduri peste gânduri îi clocotesc în cap, iacătă și Țăca, d-abia ducându-și coșul plin de vechituri nouă, foarte obosită de alergătura zilii-ntregi și flămândă: de departe i s-au umflat nările ca răspuns la chemarea generosului miros de pe vatră.

Cum intră, o înconjură toți trei musafirii; dl. Lefter o ia de piept:

— Unde mi-e jacheta?

— Care jaghetă?

— Jacheta a cenușie...

— Care jaghetă cenușie?

— Jacheta cu biletele...

— Care belete, boiarule?

— Te faci că nu știi, gașperiță!

— Să mă trăsnească Dumnezeu! să hie al dracului!

— Mai bine, spune drept, zice dl. Turtureanu.

— Dacă spui, ai bacșiș bun, adaugă dl. căpitan Pandele.

— Ce să spuie, boiarule! zice bătrâna apilpăsită⁷¹; ce să spuie? vai de păcatele noastre, dacă nu știe... auzi colo! ce să spuie?

— Taci tu! zbiară dl. Turtureanu și-i dă brânci babei cât colo în săliță.

Baba își face cruce, iar copila tremură ca varga lângă vatră, unde prunele sfârâie tare-n cratiță.

— Să n-aibă parte! dă să zică Țăca.

— N-ai fost tu – o-ntre rupe dl. Lefter – în strada Pacienții numărul 13, la madam' Popescu, madam' Lefter Popescu, o damă naltă, subțirică, frumoasă, oacheșă, casele ale verzi cu geamlâc, care are o

⁷¹ Desperată.

aluniță cu păr dasupra sprâncenei din stânga și se poartă legată la cap cu roșu?

— Ba, am fost.

— Atunci, de ce minți?

— Ba, nu minț, boiarule; am fost. Ei?

— Nu ți-a dat pe zece farfurii, că n-ai vrut să dai o duzină-ntreagă, cu chenar conabiu lat pe muchie și altul pembè îngust pe buză, o jachetă cenușie?

— Ba, mi-a dat.

— Atunci, de ce minți?

— Nu minte, boiarule! zice bătrâna din săliță.

— Taci tu!... Unde e jacheta?

— E pa mine... o port pa dedesubt.

— Ca să nu te prinzi!

— Ba, să hie al dracului care n-o poartă de frig... Sunt borțoasă, boiarule... alerg toată ziua pân' zloată – bogdaproste, îmi ține cald la pânțele și la șale.

— Dezbracă-te! poruncește dl. Lefter.

— Iaca...

Și Țâca începe a-și lăpăda țoalele de pe ea. Tocmai dedesubt de tot, peste cămașă, se vede jacheta cenușie. Dl. Lefter repede o caută-n buzunarul de la piept; chivuța se strâmbă, că se gădilă la sân. În buzunar, nimic; dar în fund are o descusătură... desigur o fi căzut în căptușeală. Țâca scoate jacheta și o dă domnului Lefter, care o descoase cu briceagul din toate tighelurile... În căptușeală, nimic și iar nimic.

— Ce mi-ai făcut biletele? răcnește îngrozitor cu pumnii-nclęstați dl. Lefter, pe când ceilalți doi o strâng de-aproape într-un colț.

— Care belete? zbiară și chivuța ca o nebună ș-apoi, schimbând tonul, strigă tare către baba din săliță în țigănește: „Săi, că se sfarojesc prunele de tot!”

— Ce ai spus pe țigănește? urlă dl. Lefter.

— Haoleu! încep să se bocească baba și copila, ce năpaste a fost să cază pe noi!

— Să-mi scoți biletele! scrâșnește dl. Lefter; să-mi scoți biletele,

hoațo! că te omor, mă-nțelegi! te omor!

Și-i trage Țăchii o palmă, s-o năucească. Atunci, toate trei femeile se pornesc pe răgete, să crezi că s-a aprins o cușcă cu pantere.

Dl. Turtureanu dă-ntr-o parte pe dl. Lefter și cu gravitate:

— Las-o, mă rog... Las' că spun dumnealor la secție.

Apoi iese-n ușă, dă un țignal; sergenții răsar ca din pământ, și haide! le-au pornit pe nemâncate...

Toată arta domnului Turtureanu a rămas infructuoasă... Femeile nu știau nimic despre bilete... Cu tot zelul său, nu putuse depăși limitele prudenței; de aceea, el spunea seara la berărie domnului Lefter și căpitanului:

— Cu baba și cu fata, de! Merge să le mursici mai zdravăn; dar cu Țica, nu prea, fiindcă e, pardon, în poziție: dacă se-ntâmplă la secret vreun avort... Nu ști dumneata? Astăzi nu mai poți conta pe inferiori... și nici pe superiori! S-aude... Gazetele atât așteaptă ca să ne persecute... Dar îți spun eu că nu e... Biletele n-au fost în jachetă; pot face prinsoare pe ce poțtești... Să vezi, când ți-o mai trece nițel asta... cum să zic? amorul propriu – așa e tot omul la-nceput când îi vine o surpriză de așa un câștig – să vezi, ai să dai peste ele acasă.

Dl. Lefter susține că Țăca i-a furat biletele.

— Ia, dă-mi-le, mă-nțelegi, la discreție, să stau eu cu dumnealor în *tête-à-tête* la secret... Să vezi cum scot biletele...

Și zicând aceasta, se uită cruciș fioros și scrâșnește din dinți.

Dl. Turtureanu răspunde făcând teorii asupra instrucțiunii criminale pe temeiul îndelungei d-sale experiențe în serviciul siguranței publice.

De aceea, le slăbise pe chivuțe, lăsându-le însă tot la secret nemâncate, să se mai gândească – poate!... dar nu-i vine să creadă.

Pe când vorbește dl. Turtureanu, dl. căpitan Pandele citește gazeta de seară, iar dl. Lefter ascultă dus pe gânduri. La un moment dl. Popescu se face palid: un domn a intrat în berărie și trece pe lângă masa lor către fund. Este șeful său de la minister, un tip foarte posomorât și din cale-afară aspru. Dl. Lefter se scoală și salută; șeful d-abia moțăie din cap și se așază la o masă puțin mai departe.

— Uite, zice dl. căpitan și arată celorlalți gazeta, care scrie:

„Precum se știe, cele două mari lotării s-au tras zilele trecute. Numerele cari au câștigat loturile cele mari, de câte 50.000 lei sunt: la Constanța-universitate, 076.384; – la București-Astronomie, 109.520.

Un lucru curios însă: pân' acum fericii posesori ai numerelor câștigătoare nu s-au prezentat să-și reclame dreptul. Pentru numeroșii noștri cititori și gentilele noastre cititoare, în rândurile cărora am dori din suflet să se afle câștigătorii, amintim că, după șase luni de la trageri, nu se mai poate sub niciun cuvânt reclama vreun câștig. Sumele nereclamate până la termenul fatal trec de drept la fondurile societăților respective”.

Cu tot respectul ce i-l insufla domnului Lefter șeful său, care-l ochea pa sub sprâncene din când în când cu privirea plină de mustrare – adică: „Dumneata ne tragi pe sfoară; scrii că ești bolnav, ca să-mi lipsești de la datorie, și pe urmă-mi bați berăriile... Bravo!” – cu tot respectul acela foarte legitim, dl. Popescu nu se poate stăpâni la propoziția finală din notița gazetei, și izbucni într-un hohot de râs, un râs vânat:

— Hahaha! să știi, nene Turturene, că le găsim tocma' a doua zi după termen... Îmi cunosc eu norocul!... Hahaha!

Râsul și vorbele acestea au făcut pe dl. căpitan Pandele să sară din loc. El, care până aci păstrase o atitudine calmă, mai presus de orice laudă, a trebuit în sfârșit și el să izbucnească... Imputări amare de neglijență, de indiferență, de imprudență! Când are cineva hârtii de valoare așa de mare, nu le lasă să se târâie astfel de colo până colo... Trebuie să fie cineva prea sec! Așa trebuie să păți când faci afaceri de o sută de mii de franci cu un zezec! ș. c. l... Și asupra acestora, dl. căpitan pleacă, spumând și înjurând ca un grad inferior. Dl. Lefter parcă n-a auzit nimic; bate toba încetinel cu deștele pe marmura mesii.

Peste câteva momente, domnul șef, care a plătit paharul său de bere, se scoală și, trecând spre ușă pe lângă masă, zice:

— Domnule Popescu, dacă dumneata nu mai vrei să vii la serviciu, atunci, te rog, cel puțin trimite mâne cheia sertarului, unde ai acte publice în întârziere.

— Am fost bolnav, domnule șef.

— Mofturi!...

— Parol, domnule șef; mâne viu negreșit.

— Te rog! zice scurt și apăsător șeful și pleacă fără să salute.

Dl. Turtureanu se uită la ceas... Târziu! Trebuie să meargă la serviciul de noapte: peste un ceas trece inspectorul pe la secție. Pleacă; dl. Lefter pleacă după el. Se aruncă-ntr-o birjă; dl. Lefter se aruncă după el.

— Merg și eu la secție, nene Turturene, s-o mai văz pe hoața!

Dl. Turtureanu se-nvoiește după ce amicului își dă cuvântul solemn de onoare că n-are să mai fie violent, n-are să mai facă nimica femeilor arestate. Pe drum, dl. Popescu promite amicului său să-i ridice partea din câștig de la cinci la zece la sută, dacă se găsesc biletele.

— Pe viitorul și pe onoarea mea, nene Turturene!

Au sosit... Nenorocire!... Inspectorul trecuse pe la secție adineaori; cercetase la secret, notase ceva, foarte supărat, în portofel, și liberase pe cele trei femei, îmbunându-le cu vorbe blânde.

— De mare belea mi se pare că m-ai dat, nene Popescule, cu ipohondriile dumitale! a zis dl. comisar.

Dl. Lefter atunci a-nceput să se vaite:

— Prin urmare, care va să zică, dacă nici dv., poliția, nu ne protejați contra bandiților, atunci, mă rog, ce mai rămâne? Am înțeles, care va să zică, cum merge chestia! Nu vă săturați nici cu zece la sută? Cât vreți, cât poftiți, domnule? șaptezeci? nouăzeci? sută la sută?

Și apoi o cascadă, un torent de invective la adresa autorității, care e compusă din pungași, din zbiri complici cu briganzii, exemplu: dl. inspector, care s-a nvoit cu țigancele...

— Frumos! Sublim! Adaugă, după o pauză de răsuflet, dl. Popescu, cu un ton de acută ironie.

Ș-apoi, schimbând tonul, cu glasul tunător:

— Rușine pentru acest început de secol! de trei ori rușine!

Prudența și amicația au oprit pe dl. Turtureanu să nu-i dresese cuvenitul proces-verbal pentru insultă adusă autorității în exercițiul funcțiunii, și poate că tot i l-ar fi dresat, dacă, asupra ultimelor cuvinte, dl. Lefter n-ar fi ieșit în fuga mare ca nebun, strigând că se duce să reclame la parchet.

Era cam pe la rândul al treilea al salpigiilor⁷²; mijea bine de ziuă, când dl. Lefter, după ce rătăcise atâta vreme prin mahalale ajunsese în sfârșit în maidanul din strada Emancipării, în fața cocioabei, de unde ridicaseră aseară pe cele trei chivuțe...

Poate... poate că rugămintea să biruie ce n-a putut birui violența... și dl. Popescu bate cu sfială la ușa sârmanei locuințe... Niciun răspuns... Mai bate o dată, tot așa de discret... Același rezultat... Să bată mai cu inimă!... Dar mai multă inimă n-are... Se apropie în vârful galoșilor de ferestruică și ascultă ce să fie înăuntru... În tăcerea dimineții umede și neguroase, se aud bine horcăieli... Femeile, zdrobite de împrejurările prin care trecuseră, dormeau duse.

Dl. Lefter șezu pe marginea de lemn a prispiei și aprinse o țigaretă... Șezu cât șezu așa, meditând un discurs bine simțit pentru a convinge pe chivuțe că niște femei muncitoare pot câștiga o avere într-un chip onorabil, fără să caute a ruina pe un om, de la casa căruia au câștigat totdeauna o bucătică de pâine... Ar fi păcat! Și mai la urmă, el a dat de știre: biletele sunt anulate; dar zece, cincisprezece la sută, da! o avere necalculabilă, care le pică din cer: bogate, independente și... oneste, ș. c. l...

Deodată, se aude zgomot ușor în casă... În sfârșit, s-au deșteptat... Musafirul se scoală-n picioare, tușește și pune mâna pe borul pălăriei. În același moment, ușa se deschide și se arată-n prag chipul nețăsălat al fetii:

— Haoleu, mamă! săriți! c-a venit hăla iar!

Femeile sar degrab':

— Iar ai venit, nebunule! ți-pă Țâca.

— Ai venit iar la belete, ai? urlă bătrâna.

Și, până să n-apuce dl. Popescu să salute măcar, se pomeniște fleac! drept în ochi, cu o strachină cu prune sleite:

— Na belete!

— Să pui să ne omoare, nevinovate, la poliție, ai? oțule!

Și după ce i-au luat văzul, trage-i, pumni, palme, și pe urmă care cu ce apucă, baba cu o cratiță, fata cu o scurtătură de lemn și femeia cu un târn, și dă-l tava pân' noroi:

⁷² Vinzători de salep (băutură preparată din unele plante, miere și apă).

— Na belete! na belete!! na belete!!!

Când au ostenit bine chivuțele, a plecat și dl. Lefter, destul de ostenit și dumnealui, dar repede, și cu capul gol, de degrab' ce-i era – și chivuțele după el:

— Ho! Ho! nu mai vrei belete? să mai vii la belete! ha! oarrba!!

Pe la șapte și jumătate dl. Popescu era acasă. Consoarta sa nu dormise toată noaptea de grijă. Cocoana, văzând halul omului, s-a pornit pe plâns... De cu seara, venise un prieten de la minister și lăsase o scrisoare.

O citește:

„Dragă Leftere.

Astăzi, când am plecat de la canțilerie, dl. Georgescu, șeful, mi-a zis să te anunț că, dacă mâne nu vii la serviciu, poți să nu mai vii deloc, căci face raport de destituire și pune să spargă broasca sertarului tău, unde ai încuiat dosarul cu afacerea Goldstein. Au venit astăzi trei deputați și au, făcut gură că se târăgănează lucrările. De mâne, începem, pe cât o ține Camera, canțileria la 8 dim. Te rog, în interesul tău, vino negreșit. Șeful e turbat rău

Al tău fidel amic.

MITICĂ”.

La opt și cinci, dl. Lefter, spălat și premenit, suie treptele ministerului. Întreabă pe aprod:

— Șeful a venit?

— Acușica, răspunde aprodul. A ordonat să mergeți imediat la dumnealui.

Dl. Popescu grăbește și intră foarte umilit. Șeful, care se plimbă de colo până colo, cu mâinile în buzunar, cum îl vede, se oprește:

— Ai venit, domnule?

— Da, domnule Georgescu...

— Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul șef... Să-mi aduci la moment dosarul afacerii Goldstein... și aldată, să știi că te dau afară! Statul nu plătește impiegații, ca să facă beții noaptea și ziua să zacă – uite ce prăpădit ești! – în loc să vie la datorie... M-ai auzit?... Mergi de-mi adu dosarul!

Impiegatul iese împleticindu-se. Se duce la masa lui de lucru, descuie sertarul și apucă nervos un vraf de hârtii. Când dă să pună vraful pe masă, scapă pântră dește jos o hârtiuță mică, îndoită. S-apleacă – o ridică – o privește lung – dă un țipăt...

Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el!... Sunt aci!... aci, biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbește pe-ntunec!

Dl. Lefter e liniștit – acea liniște a mării, care, înțelenită în fine, vrea să se odihnească după zbuciumul unui năprasnic uragan: fața ei este senină fără creț, pe când în fundu-i zac atâtea sfărâmături de corăbii înghițite pe de-a pururi înainte de a fi putut ajunge la liman!

El ascunde-n sân, între flanelă și piele, într-un plic de pânză, cele două bucățele de hârtie tipărite conabiu, ca muchia unor farfurii pierdute pe veci. Surâzând de această reminiscență vizuală, se încheie la jiletcă fără pripă, se așază bine în jețul său de mușama și așterne cu mâna sigură, pe o coală ministerială, următoarea compoziție, care, sub forma-i laconică, ascunde atâta bogată ironie:

„Domnule Ministru.

Sănătatea mea prea delicată nu-mi permite să mai suport asprimile de tot felul ale serviciului.

Vă rog dar respectuos să binevoiți a-mi primi demisia din postul ce ocup la acest onor. minister.

Binevoiți etc.

Eleutheriu Popescu”.

Ia apoi dosarul și demisia și intră hotărât la șeful, care lucrează cu nasul vârât în hârtii:

— Domnule șef, iată dosarul Goldstein.

— Bine, răspunde superiorul fără să ridice capul. Lasă-l aici.

— Și mai iată, „domnule Georgescu”, vă rog foarte mult, și demisia mea.

— Bine... Las-o aici.

— Vă salut.

— Bine... Du-te.

După zece minute, omul care a scuturat în fine jugul nesuferitei

robii intră la bancherul unde au fost depuse biletele *en gros*.

— Mă rog, undese-ncașază câștigurile de la lotăriile cari s-au tras alaltăieri?

— Fondul e depus la Casa de depuneri, dar poate cineva să le-ncașeze și prin noi. Aveți vreun bilet câștigător?

— Am... două câștigătoare, răspunde fără afectare dl. Popescu și arată de departe biletele, ținându-le grațios între două degete.

— Sunt câștiguri mari?

— Măricele... Am amândouă câștigurile mari!

Bancherul deschide niște ochi plini de admirație și zice, dând să ia biletele:

— Dați-mi voie, vă rog.

Dar dl. Lefter retrage încetinel mâna, dezdoiește biletele și întreabă:

— N-aveți listele oficiale?

— Ba da. Iată-le.

— Mă rog – zice dl. Lefter cu vorbă răspicată – avem o dată: zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-suteopt-zeci-și-patru –
Universitate-Constanța.

— Nu, răspunde bancherul:
una-sută-și-nouă-miicinci-sute-douăzeci.

— Dă-mi voie, nu mă-ncurca:
una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-douăzeci – București-Astronomie.

— Ba, pardon, zice bancherul... București-Astronomie –
zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patru.

Dl. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală și cade, alb ca portălanul, pe un scaun lângă cantor⁷³, întinzând machinal mâna cu biletele. Bancherul le ia, se uită bine la liste, la posesorul lor, și, zâmbind și el fără afectare, zice domnului Lefter, care ascultă stupid:

— Uite ce e, stimabile: v-ați înșelat... și iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s-a întâmplat!... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câștigat la cealaltă și...

⁷³ Casă (de plată).

— Și... ce?

— ... și viceversa.

Cum aude cuvântul viceversa, dl. Lefter se face vânăt ca ficatul și se ridică izbucnind cu o volubilitate supremă:

— Viceversa! Nu se poate, domnule! peste poate! Viceversa! Asta-i șarlatanie, mă-nțelegi! Vă-nvăț eu minte pe dv. să umblați d-acu-ncolo cu infamii, și să vă bateți joc de oameni, fiindcă este o exploatare și nu vă mai săturați ca vampirii, pierzând toată sudoarea fiecare om onest, deoarece se-ncrede orbește-n mofturile dv. și cu tripotajuri⁷⁴ de bursă, care suntem noi proști și nu ne-nvățăm odată minte ca să venim, mă-nțelegi, și să ne revoltăm!... da! să ne revoltăm! Așa să știți: proști! proști! proști!

Ș-a-nceput să se jelească, să se bată cu palmele peste ochi și cu pumnii în cap și să tropăie din picioare, făcând așa un tărăboi, încât a trebuit bancherul să ceară ajutorul forței publice ca să scape de dl. Lefter...

*

Dacă aș fi unul dintre acei autori care se respectă și sunt foarte respectați, aș încheia povestirea mea astfel...

...Au trecut mulți ani la mijloc.

Într-un târziu, cine vizita mănăstirea Țigănești putea vedea acolo o maică bătrână, oacheșă, înaltă și uscată ca o sfântă, cu o aluniță mare păroasă dasupra sprâncenei din stânga și cu privirea extatică. Ea nu scotea un cuvânt, nu voia să răspundă la nicio întrebare; nu făcea niciun rău, era dimpotrivă foarte blândă. O singură apucătură denunța oarecum că, sub fruntea ei senină, clipea o minte cu reazimul dezrădăcinat: toată ziua, maica Elefteria culegea, te miri pe unde le mai găsea, cioburi de străchini, pe care le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliuță.

Tot într-un timp, colo departe, în haosul zgomotos al Bucureștilor, trecătorii puteau vedea un moșneag micuț, intrat la apă și scofâlcit, plimbându-se liniștit, cu acea liniște a mării, care, potolită în

⁷⁴ Afaceri necinstite.

sfârșit, vrea să se odihnească după zbuciumul unui năprasnic uragan. Bătrânelul se plimba, regulat – dimineața, de colo până colo pe dinaintea Universității – seara, cum răsăreau aștrii, de jur-împrejurul Observatorului pompierilor de la bifurcarea bulevardului Pake – șoptind mereu, cu un glas blajin, același cuvânt: „Viceversa!... da, viceversa!...” – cuvânt vag ca și vagul vastei mări, care, sub fața-i fără creț, ascunde-n tainicele-i adâncuri stâncoase cine știe câte corăbii, zdrobite înainte de a fi ajuns la liman, de-a pururi pierdute!

Dar... fiindcă nu sunt dintre acei autori, prefer să vă spun drept: după scandalul de la bancher, nu știu ce s-a mai întâmplat cu eroul meu și cu madam' Popescu.

CĂNUȚĂ, OM SUCIT

A FOST ODATA UN OM care toată viața lui nu s-a putut potrivi cu lumea – un om sucit.

Mă-sii i-a abătut să-l nască tocmai despre ziuă la lăsata secului de postul mare, când se pornise o zloată grozavă. Paștele în anul acela cădea în iarnă de tot. Tată-său a alergat cu brișca la moașa satului tocmai în margine. Moașa dormea; d-abia se-ntorsese acasă de la arendașul moșiei, unde fusese chef. A trebuit vreme până s-o deștepte, până să se-mbrace femeia, până să se urce-n brișcă. Copilul a așteptat cât a așteptat și, până să-și piarză răbdarea mă-sa, care se văita cumplit, și-a pierdut-o el p-a lui și s-a repezit așa fără socoteală în lume, tocmai când s-auzeau clopoței de la brișcă lui tată-său la scară.

Peste vreo patru săptămâni, a venit vremea să-l boteze: Radu, Răducanu, Cănuță – fără praznic la călindar. După ce s-a lăpădat de trei ori de satana nașu-său pentru el, popa satului a luat copilul în mână și l-a vârât o dată-n cristelniță. „... În numele Tatălui!...” copilul a răbdat; pe urmă înc-o dată: „... ș-al Fiului!...” copilul a-nceput să urle de apă rece parcă-l băga în foc; iar când l-a vârât a treia oară: „... ș-al Sfântului Duh!...”, copilul s-a smucit dintre degetele popii ca o zvârlugă, și a scăpat în fundul cristelniței. Popa a scos mâinile goale din apă, iar nașa a început să țipe:

— Se-neacă, părinte, copilul!... Ce faci?

Popa și-a sumes iute mânicile și l-a scos cât a putut mai degrab'

la aer. Mititelul era vânăt ca un ficat de bivol bătrân; nici mi-au nu mai zicea; clipea numai din ochişorii lui cârpiţi ca un broscoi în pierzare.

L-au luat de picioare, l-au învărtit, l-au scuturat, l-au frecat, până i-a venit iar sufletul la loc.

— Măă! zice popa; mulţi copii am botezat de când sunt preot... să vă trăiască! Dar aşa copil sucit n-am mai văzut!

Cănuţă a rămas sărman de părinţi tocmai când se făcuse copil de-nvăţătură... De una, mai bine pentru ei: mare bucurie n-aveau să capete după urmările lui.

Bunică-sa despre tată l-a luat pe copil la oraş şi l-a dat la şcoală. A-nvăţat Cănuţă cât a-nvăţat, până a ajuns cu chiu cu vai în clasa a patra. Într-o zi, dascălul, un om foarte serios, a venit supărat. Cum a intrat în clasă, s-a aşezat pe catedră încruntat, a strigat catalogul şi pe urmă;

— Cănuţă!

— Prezent!

— Câţi domni a avut Ţara Românească?

— Mulţi, domnule.

— Mulţi, mulţi! da' câţi?... neghiobule!

— ... Câţi, domnule?

— Dar tu mă-ntrebi pe mine? ori eu pe tine, prostule?

— Să-i numărăm, domnule...

— Da pân-acu' ce-ai făcut, neghiobule?

— Am învăţat la ar'metică, domnule.

— Mergi la loc, nătărăule! Aldată să-i numeri.

S-a dus Cănuţă la loc şi s-a apucat să numere şi iar să numere.

A doua zi a venit dascălul şi mai supărat:

— Cănuţă!

— Aici.

— Câte feluri de numere complexe avem?

— Multe, domnule.

— Câte, dobitocule?

— Câte, domnule?

— Răspunde tu, boule!

— Să le numărăm, domnule!

- Acu' să le numeri? până acum ce-ai numărat, măgarule?
- Am numărat domnii, domnule!
- Mergi la loc, vită! altă dată să le numeri.

Iar s-a dus la loc și s-a apucat să numere câte feluri de numere complexe avem.

A treia zi, dascălul intră turbat:

- Cănuță!
- Prezent!... Numerele complexe...
- Nu te-ntreb de numerele complexe...
- ... Domnii Țării Românești...
- Stăi, întâi să te-ntreb, loază... Câte râuri are Europa?
- Mă duc să le număr, domnule...

Și a plecat Cănuță. S-a dus la bunică-sa acasă și i-a spus că nu mai merge la școală măcar să-l taie. Bunică-sa a alergat la dascăl, și dascălul i-a spus:

— Babo, dă-l la meșteșug. Poate meșteșugul să-i dea de căpătâi, că nu-i de școală, e copil sucit, una-l întrebi, și alta răspunde.

S-a mâhnit bătrâna, dar s-a gândit: „De unde știi? Nu e toată lumea făcută să se procopsească-n școală... să-l dau la stăpân; poate acolo să-i fie norocul lui”.

L-a dat pe Cănuță la un băcan. A slujit băiatul cât a slujit, când mai bine, când mai rău. Într-o seară, băcanul a încărcat un coș mare cu fel de fel de mezeluri și cu vreo douăzeci de sticle de vin, să le trimească la un mușteriu. Afară era polei grozav. Cănuță s-a aplecat și d-abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie.

— N-o să aluneci cu el, mă? a-ntrebat jupânul.

— De! jupâne; știu eu?

— O să-l poți duce?

— E greu...

— Haide! s-a răstit jupânul. Dar să dormi și să mănânci, știi? leneșule!

Cănuță a dat să ridice coșul și n-a putut. Jupânul ca să-l îmbărbăteze i-a dat un pumn în ceafă; pe urmă, jupânul și încă un băiat au ridicat greutatea și i-au pus-o lui Cănuță în cârcă. Copăcel-copăcel, băiatul a mers câțiva pași până la colțul stradei pe unde presăraseră

negustorii cenușă pe dinaintea prăvăliilor; dar când să apuce pe o ulicioară mai neumblată, ca să mai scurteze din drum, tocmai venea o birjă cu caii răscăcârați de teama lunecușului. Băiatul s-a ferit repede-n lături și odată, bândâbâc! și zdrong! Cănuța într-o parte cât colo și sarcina din spinare într-alta. Băiatul s-a lovit la cot de i-a secat sufletul; dar s-a ridicat degrab' să vadă ce s-a făcut coșul. L-a apucat vârtos de toartă și l-a smucit cu putere. Ciudat lucru! Coșul era acum mai ușor. Când l-a ridicat de la pământ, a-nceput să curgă din fundul coșului ca dintr-o stropitoare ciuruită: se spărseseră sticlele și acum se scurgea rămășița vinului. Ce să facă? La mușteriu, cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă? Unde să se ducă?... Să se-ntoarcă la prăvălie!... N-are să-l omoare doar.

De omorât nu l-a omorât jupânul, că jupânul nu era om așa de rău... Dar...

— Unde ai căzut, ticălosule?

— În colț la ulicioară.

— Pentru ce ai apucat pân' ulicioară, afurisitule? Nu puteai merge pe Podul Mogoșoaii, pe unde e măturat și cu cenușă pe jos? Ai?

— Ca să nu mai ocolesc, jupâne!

— Ca să nu mai ocolești?... Ți-e lene să umbli, mișelule!... Patruzeci de franci!... Face pielea ta câtă pagubă mi-ai făcut tu mie?

Și trage-i, și trage-i... I-a tras atâtea, încât bietul Cănuța, după ce s-a-nchis prăvălia, nici n-a mai mâncat. S-a culcat îmbrăcat pe mindir și a adormit tun până la ziuă, parcă făcuse un ziafet⁷⁵.

A treia seară îl trimite iar cu marfă la alt mușteriu. Acuma era coșul foarte ușurel.

— Măă! să vii degrabă.

— Viu, jupâne.

— Bagă de seamă să mai spargi ceva iar!...

Peste câteva minute vine-n prăvălie o damă și târguiește fel de fel de trebuincioase pentru casă.

— Să-mi dai un băiat să mi le ducă numaidecât cu mine și cu contul, să-l plătesc acasă.

— Care dintre băieții ăi mici e aicea? întreabă jupânul.

⁷⁵ Petrecere.

— Niciunul! răspunde tejghetarul. Sunt toți duși.

— Dar Cănuță?

— N-a venit încă.

— Veni-i-ar numele...

Dama-și pierde răbdarea; se uită la ceas:

— Atunci – zice – iau o birjă, că m-așteaptă la masă; am musafiri; și trimite dumneata pe băiat mâne, ori poimâine cu contul.

Jupânul, negustor vechi, care cunoaște cât se-ntinde poimânele cocoanei, zice dulceag:

— Dar... știți că... mai este un contișor...

— Ce contișor? zice dama. Orice-o fi, plătește bărbatu-meu când o trece pe aici.

— E cam de mult, zice jupânul zaharisind și mai tare tonul. De! cu vremea asta, și la noi, negustorii, nu prea merge!... Eu zic, conîță, mai bine să așteptăm băiatul... zău! mai bine să așteptăm băiatul.

— Care va să zică nu am atâta credit la dumneata?

— Mă iertați, sărut mâna, răspunde cu glasul ca miambalul⁷⁶ jupânul, frecându-și mâinile.

Apoi schimbând deodată tonul, aspru către tejghetar, pe când intră mai mulți mușterii:

— Băietule! Vezi ce-a poftitără domnii.

— Mersi, zice dama foarte înțepată și iese trântind ușa.

Orișicât, să lași să plece așa un mușteriu supărat, o damă, nu face pentru un negustor... Tocmai când se gândea jupânul la asta cu părere de rău că s-a întâmplat, iacă și Cănuță, alb de mazărice.

— Unde ai stat până acum, nemernicule? zbiară jupânul.

— Am fost la dl. Popescu.

— La dl. Popescu?... un ceas pentru o palmă de loc?

— Am dat pe Podul Mogoșoaii, jupâne; pân' ulicioară alunecă.

— Pe Podul Mogoșoaii?... ca să caști gura la prăvălii!

Și șart! part! O pereche de palme fierbinți peste urechile degerate:

Desigur numai din pricina firii lui pe dos, i s-a părut lui Cănuță

⁷⁶ Suc dulce ca mierea.

două palme mult mai dureroase decât bătaia de deunăzi. Deunăzi, după atâta pisăgeală, se culcase fără să se plângă de șale și dormise ca o buturugă; acum n-a putut s-adoarmă de usturimea urechilor. A plâns înfundat toată noaptea pe mindirul lui până despre ziuă.

Se împlinea acu, peste o minută, a treisprezecea învârteală a pământului împrejurul soarelui de când tânărul Cănuță se grăbise a ieși să se bucure de razele acestuia. Un neastâmpăr nesuferit ridică pe băiat de pe mindir. Cănuță oftă adânc ca și cum ar fi răsuflat întâia dată, își șterse repede ochii, ca și cum ar fi văzut întâia oară lumina. În perete ardea o lămpșoară afumată. Toți băieții ceilalți dormeau adânc. Își luă într-o basma lucrușoarele lui, mai nimic, și ieși.

Mijea de ziuă când, rupt de oboseala trupului și mai ales de a sufletului, înghețat de atâta umblet pe frig, bătea în geam la cocioaba bunică-sii, în fundul unei mahalale de la marginea orașului. Baba se deșteptase, își aprinsese candela la icoane și se-nchina.

— Cine e?

— Eu, bunico.

I-a deschis.

— Ei! Ce cauți tu până-n ziuă?

— Am fugit de la jupânul.

— De ce? a-ntrebat bunica încruntată de cine știe ce urât gând i-o fi fulgerat prin mintea ei veche.

— ... Pentru că... nu mai vreau să stau.

— Nu-ți dă de mâncare?

— Ba da.

— Muncești prea mult?

— Mult... dar... nu mult.

— Te bate?

Băiatul dete din cap și-ncepu să plângă. A vrut bunica să-l mustre, să-l îndemne la supunere – ba, că – așa bate stăpânul, să-nvețe băieții minte; ba, că trebuie să aibă copilul răbdare dacă e la stăpân; că dacă n-a vrut să-nvețe carte și nici la stăpânul nu vrea să stea, atunci ce-o să se facă el? s-ajungă vagabond, ori pungaș, ori să se prăpădească pe drumuri; că de! e băiat mare, acum, de treisprezece ani... de treisprezece ani!... Și și-a adus aminte baba că adineaori, acu', a împlinit copilul copilului ei d-abia atâta, și că e destul de mâhnit el și

de bătut la ziua lui, când alți copii cine știe ce bunătăți și ce mângâieri au la ziua lor; ce să-l mai mustre și ea?... și tot uitându-se la el cum plângea ca un prost, șezând pe marginea lăzii, cu legătura-ntr-o mână, și se ștergea cu căciula la ochi, a-nceput și baba să plângă ca o proastă...

Când răsărea soarele mare pe un cer limpede ca sticla, Cănuță dormea la căldură în patul bunică-sii. Tot fire sucită! omul când doarme fără grijă, doarme pe-o ureche, nu pe brânci; nici pe una nici pe cealaltă nu voise să doarmă, fiindcă-i erau prea simțitoare de cu seară.

Tot așa și iar așa, pentru nimicuri, a schimbat Cănuță mulți stăpâni. Istoria lui se poate asemana cu istoria unui pahar care rabdă să-l umpli cu litra și pentru o picătură se supără și dă pe-afară. Și lumea vede măcar ce se petrece cu paharul: dar putea lumea-nțelege ce se petrecea în sufletul lui Cănuță? Paharul stă de față; sufletul lui Cănuță sta ascuns și pesemne era prea mic, prea strâmt – dedea repede pe dinafară.

Multe și de toate a-ncercat el în viața lui, ca să și-o poată cârpi de azi pe mâine. A făcut, fiindcă și el era român, a făcut și politică: a părăsit totdeauna opoziția, din cauza nemărginitei și injustei ei violențe, în ajunul venirii ei la putere, și s-a alipit totdeauna de guvern, care-n definitiv nu era așa de vinovat, cu câteva zile înainte de trecerea acestuia în opoziție. Și pe urmă iar așa și tot așa.

Ducând viață destul de grea, i-a venit și lui ceasul, și s-a însurat ca toată lumea. L-a înșelat la început soacră-sa, nu i-a dat zestrea făgăduită – el a zis și n-a prea zis ceva. L-a înșelat nevasta întâia oară – el a zis prea puține. A doua oară – n-a zis nimic. Dar odată, la blagoviștenii, a făcut ce-a făcut și din toată sărăcia a cumpărat un crap mare și borșos, ceva rar: patru chile și plin cu icre. L-a dus acasă și a rugat pe nevastă și pe soacră să i-l facă umplut la cuptor cu stafide și coconari⁷⁷. Femeile, din una-ntr-alta, mai cu treabă, mai cu vorba, au uitat să scoată peștele la vreme. Când l-a dat la masă – sfarog⁷⁸.

⁷⁷ Semințe comestibile cu gust de alune.

⁷⁸ Lucru uscat.

Cănuță și-a ieșit din pepene. Fără nicio vorbă și-a lăsat nevasta și a pornit divorț a doua zi cu probe de altă dată; ar fi pornit numaidecât, dar nu se putea, era sărbătoare, mâncare de pește, nu se ținea tribunal.

Femeia era însărcinată... A-nceput să plângă, că ce o să se facă ea fără Cănuță. El n-a vrut s-asculte. De necaz, de mâhnire, femeia a lăpădat la mă-sa și cât pe-acı să piară de boală și de mizerie. A alergat soacră-sa la el:

— Cănuță maică, fie-ți milă! e nevastă-ta, iart-o! se prăpădește fata, moare! ce Dumnezeu! Cănuță maică, pentru un crap!

Aș! Cănuță, bărbat strașnic, o ținea întruna:

— Crap necrap, nu se poate, cocoană! am pornit hârtie, s-a isprăvit.

În sfârșit, a scăpat femeia după o îndelungată suferință.

Într-o dimineață, când plecase după daraveri, Cănuță se-ntâlnește cu nevastă-sa, slabă, legată pe sub fâlci: se plimba în Piața Teatrului de colo până colo ca o desperată. O dureau îngrozitor o măsea de sus. Fusesse la dentist, dânsul dormea. Îl aștepta să se deștepte; dar nu putuse sta locului; ieșise să se plimbe; stând în salonul de așteptare, i-era frică să nu-nnebunească de durere.

Pe când vorbeau amândoi – c-altminteri nu erau supărați – iată că vine în fuga mare feciorul de la dentist și-i spune să poftească. Femeia pornește hotărâtă; dar după un pas se oprește și, întorcându-se către bărbatu-său:

— Ai și tu cu mine, Cănuță; mi-e frică.

Omul merge după ea. Ajung în salonul de așteptare. Femeia cade zdrobită pe un jeț, legănându-și capul strâmbat și aiurit de suferință.

— Poftiți, zice doctorul deschizând o ușă.

Femeia se scoală și ia de mână, dărdâind ca de friguri, pe Cănuță; amândoi intră după doctor. Ea, albă ca hârtia, se așază pe scaunul de operație. El se face că fluieră ca pentru el singur, ținând mâinile la spate și uitându-se la o cadră din perete. Dar n-are răbdare, vrea să se-ntoarcă... Atunci un țipăt... Gata!

— Ha – ha! zice doctorul. Bine-ai făcut c-ai venit! aveai un abces care se putea sui la ochi, și pe urmă...

— Ei, domnule doctor! zice femeia cu tonul blând al celei mai hotărâte scârbe de viață, după ce se clăti bine în gură... Câte supărări

am eu, mă mir cum nu mi-a copt până acu' și inima!

Cănuță nu mai fluiera. A plătit vizita doctorului. A plecat cu nevastă-sa. A tratat-o cu cafea cu lapte la Fialcowsky, că nu pusese femeia nimic în gură de trei zile. Pe urmă s-au suit amândoi într-o birjă; au mers acasă, s-au împăcat și au trăit încă destulă vreme împreună.

Ar mai fi trăit încă bine, dacă nu i se-ntâmpla lui Cănuță să moară. Într-o zi, dintr-un nimic, iarăși pentru un moft – ceruse împrumut o mică sumă unui prieten pe care l-a fost îndatorat pe vremuri cu mult mai mult, și acesta îl refuzase – s-a iritat așa de grozav din ceartă încât i-a venit un fel de necăciune... Rău... rău... până seara a murit... L-au îngropat a doua zi ca pe toți morții.

La șapte ani, i-au făcut după obicei parastas, ca să-i scoată oasele și să i le spele. Erau de față la slujbă nevasta și câteva rude. Când au dat groparii de coșciugul lui și i-au ridicat binișor capacul putred, ce să vezi! În loc să stea oasele lui Cănuță de-a lungul și cu fața-n sus, hârca sta-n sus cu ceafa și țurloaiile erau pornite către grătarul coastelor.

— Ăsta n-a fost mort bine când l-au îngropat, a zis popa.

— Aș! a răspuns femeia. M-aș fi mirat, Dumnezeu să-l ierte, să-l gălesc la loc... Sfinția-ta nu l-ai cunoscut pe răposatul Cănuță... om sucit!

ARENDAȘUL ROMÂN

— ȘI ZICI CĂ TE-AM ÎNCĂRCAT cu zece zile de prașilă, măi Ioane, așa?

— Păi?... eu știu că le-am făcut.

— În doi ani de când sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, așa?

— Păi, cocoane, am casă grea...

— Apoi eu n-am casă grea, măi Ioane? Vezi bine, patru copii aci, două fete la oraș la pension...

— Aoleu, ai și la oraș!!

— Doi băieți la Paris...

- Săracii de noi!!
- Vezi că și eu am greutate, mă Ioane.
- Da, cocoane, însă eu zic că fiecare să-și crească copiii.
- Apăi eu ți-i dau ție să-i crești, mă Ioane?
- Nu, cocoane, dar cu prașila, drept și drept.
- Stăi să-ți dau eu drept, mă Ioane.

Se apropie de țăran și începe să-i care la pumni în cap.

Țăranul iese năucit și se duce la primărie să se jeluiască.

După un ceas se ivește primarul cu căciula în mână la poarta boierului.

— Dar ce-a făcut blestematul ăla de Ion, cocoane?

— Nu-i treaba ta, primarule; ia vezi să am mâne oameni la muncă, și nu uita de datoria aia, știi, c-apoi...

— Bine, cocoane, sărut mâna.

A doua zi Ion se duce cu o petiție la subprefect; acesta pune rezoluție, recomandând petiția primarului.

Primarul, văzând pecetea *tactului*⁷⁹, zice țăranului:

— Ce mi-o dai mie? Arat-o boierului.

— Ce, să mă bată iar? arată-i-o dumneata.

— Ba eu nu mă duc la el, că m-apucă de datorie.

Țăranul se duce la târg cu chirie și dă o hârtie prefectului, jeluindu-se de încărcarea la datorie din partea arendașului și de bătaie.

Prefectul nu-și mai vede capul de treburi, căci e aproape să se declare o dizidență în partidul local guvernamental, și dacă guvernul pierde câțiva partizani, pierde și el funcția și... are familie grea.

Deci, recomandă subprefectului plângerea țăranului. Și subprefectul, având de regulat oarecare interese private cu arendașul, trimite pe țăran acasă, spunându-i că-l ajunge pe drum.

Și-l ajunge în adevăr și-l și lasă.

Sosind în comună, trage firește la arendaș.

Mănâncă, bea bine, doarme un ceas, două, vine la primărie la braț cu arendașul și cheamă pe țăranul cu hârtia la cercetare.

Îndată ce țăranul se ivește, arendașul, roșu de furie, începe să-i strige:

⁷⁹ Reședință, sediu al subprefecturii.

— Opincarule, mămăligarule, țopârlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?!...

Se apropie încet de el și începe să-i care la pumni în cap.

Subprefectul zice cu blândețe:

— Cocoane Arghir, cocoane Arghir...

Însă arendașul e prea mânios ca să-l audă. Dă înainte și, tocmai după ce se obosește, iese pe ușă răcnind:

— Să te sature de cercetare!

Când țăranul își mai vine puțin în fire, subprefectul îl întreabă:

— Ei, ia spune, cum a fost...

— Păi dumneata nu văzuși?

— Lasă asta, ailaltă.

— Ailaltă întocmai ca și asta, încă una și zac toată vara și la iarnă mor de foame. Mai bine îi fac acele zece zile și Dumnezeu o ști...

— Ei, uite așa mai vii d-acasă; măi omule, când țăranii și arendașii trăiesc bine, le merge cu spor la toți; înțelegerea, dragostea între săteni și arendași este mana lui Dumnezeu pentru unii și pentru alții... că, nu-nțelegi tu?... omul cu bine și cu pace, mă-nțelegi, devine că poate pentru ca să mă-nțelegi, să... cum să zic?... să... în sfârșit, să fie toate cu bine și cu pace.

Și tot așa, un ceas întreg, subprefectul îi dă sfaturi, neuitând a vorbi de grija guvernului pentru țărani, de legile ce face guvernul pentru apărarea țăranilor, ș.c.l., ș.c.l.

Apoi face un raport prefectului, răspunzând la rezoluție, că părțile s-au împăcat.

1907

DIN PRIMĂVARĂ PÂNĂ-N TOAMNĂ

— *Fragmente* —

I

...

ȚARA ROMÂNEASCĂ este o țară aproape absolut agricolă; câteva începuturi de industrie, protejate într-un mod scandalos de către stat și chiar începuturile de exploatare a petrolului, stau, ca producție de avuție națională, într-o proporție infimă, aproape neglijabilă față cu producția agricolă. Pământul țării este stăpânit:

1. de *proprietarii mari*; între aceștia cel mai mare e statul; apoi Coroana, cu domeniile de apanaj; fundațiile de binefacere, ca Eforia Spitalelor; cele culturale, ca Academia etc.; și marii proprietari particulari;

2. de *proprietarii mijlocii* și

3. de *proprietarii mici*, masa enormă a țăranilor, împroprietăriți de

la „64 și de la „88.

Toți țăranii sunt plugari; ei cultivă micile lor proprietăți și proprietățile mari și mijlocii. Acestor proprietari mici (aproape 5 milioane suflete la o populație totală de vreo 6 milioane), nu le poate ajunge producția proprietăților lor; căci, pe de o parte, nevoile traiului și dările au sporit și sporesc mereu; iar pe de alta, pământurile lor s-au micșorat și se micșorează neconținut, trecând în fragmente la copii prin moștenire după dreptul comun – alienarea⁸⁰ fiind proibită prin lege și fiind permis numai schimbul prin compensare de la țăran la țăran – și se fragmentează în porțiuni așa de mici până în fine, încât ar mai putea servi doar la o rafinată cultură intensivă – un fel de muncă imposibilă aci din cauza deprinderilor străvechi, lipsei de inteligență specială și de răbdare, ignoranței metodelor pentru așa cultură savantă, și din cauza lipsei de capital și de credit.

Pe de altă parte, proprietatea mare și cea mijlocie nu au forțe pentru cultura lor extensivă decât brațele țăranilor. Aceștia solicită porțiuni de pământ pentru a munci și produce cât mai mult, după putere. Ei plătesc pentru porțiunile arendate, ori în bani și-n muncă, ca în Moldova, după obiceiul locului, ori în natură, ca în Muntenia. În cazul acesta, țăranul muncește pământul, iar produsul îl împarte cu proprietarul mare, după cum s-a prevăzut în anume învoială, întărită prin autoritatea comunală. Țăranul mai este silit la această învoială și prin faptul că proprietatea mică nu are deloc pășune pentru vitele lui; pășunea o stăpânește exclusiv proprietarul mare. Învoielile agricole, deși sunt obligațiuni de natură civilă, sunt executate, la nevoie, de către autorități, manu militari, ca și așa-numita în dreptul penal „muncă silnică”.

...Cu oarecare capital dar și cu potrivit credit, oricine poate concura la acapararea moșiilor mari și mijlocii. În Moldova trebuie mai mult, deoarece, după obiceiul locului, pământurile se subarendează la țărani pe bani și muncă, și arendașul mare are nevoie de vite, care, mașini etc.; în Muntenia, trebuie mult mai puțin: aici ai luat moșia, plătești o rată de arendă, ai câțiva bani pentru sămânță și pentru avansuri ca împrumut țăranilor nevoiași; după aceea, rearendezi

⁸⁰ Înstrăinarea.

aproape tot în porțiuni la țărani. Aceștia lucrează din primăvară până în toamnă, potrivit învoielii, țăranul îi cară întâi arendașului partea acestuia la hambar sau la gară, și numai în urmă are voie să-și ridice și el partea ce i se mai cuvine și lui.

Să nu uităm a spune că țăranii nevoiași, peste iarnă, când nu au de lucru și nu pot produce în genere nimica, având nevoie de bani, fac împrumuturi, cu camătă, mai mult sau mai puțin infamă, tot de la arendași, rămânând a se răfui la socoteala din toamna viitoare. Adesea țăranii, după o muncă de peste opt luni, se văd rămași datori pe anul următor. Și iar vine o iarnă aspră peste tristele și umilele lor vetre, și iar rugăminți cu căciula-n mână pentru un nou împrumut... Și așa mai departe...

...Pe deasupra acestei realități, ia să vedem acum ce politică, ce administrație, ce cultură intelectuală se fac în acest stat.

...Cele două așa-numite partide istorice care alternează la putere, nu sunt, în realitate, decât două mari fracțiuni, având fiecare, nu partizani, ci clientelă. Capii fracțiunilor sunt mai mult sau mai puțin ambițioși politicieni. Firește că nu punem la îndoială nici patriotismul, nici curatele lor intențiuni: „toți, toți, cum zice Antoniu, sunt bărbați onorabili!” Iar clientela este plebea incapabilă de muncă și neavând ce munci, negustorași și precupeți de mahalale scăpătați, mici primejdioși agitatori ai satelor și împrejurimilor orașelor, agenți electorali bățăuși; apoi produsul ibrid al școlilor de toate gradele, intelectualii semiculți, avocați și avocăței, profesori, dascăli și dascălași, popi liber-cugetători și răspopiți, învățători analfabeți – toți teoreticieni de berărie; după aceștia, mari funcționari și impiegați mititei.

...Administrația e compusă din două mari armate. Una stă la putere și se hrănește; alta așteaptă flămânzind în opoziție. Când cei hrăniți au devenit impotenți prin nutriție excesivă, iar cei flămânzi au ajuns la completă famină, încep tulburările de stradă... Plebea, clienții, cu studenții universitari și școlarii din licee, conduși uneori de profesori universitari, cer numaidecât răsturnarea guvernului. Fracțiunea de la putere, supranutrită, este incapabilă a mai ține piept torentului popular, adică fracțiunii răzbite de foame; iar regele, gelos de reputația europeană de liniște și ordine a statului său, este silit să concedieze, *avec force compliments*, cabinetul, care avea aproape

unanimități în Parlament, pentru a însărcina pe capul opoziției cu formarea unui nou cabinet, cu dizolvarea parlamentului și a tuturor consiliilor județene, urbane și rurale, cu convocarea colegiilor electorale pentru constituirea unui nou parlament și unor noi consilii – care toate, după bunurile obiceiuri consacrate, sunt firește aproape unanime partizane ale noului guvern.

...Justiția?... Judecătorii de pace și membrii tribunalelor de prima instanță, afară de prezenți, sunt amovibili, ca și agenții și funcționarii ordinari. În justiție, poporul n-are încredere; ea are, astfel, autoritate, dar nu și prestigiu; și între această justiție fără prestigiu și poporul sceptic, se răsfață formidabila și excesiv numeroasa clasă a avocaților – cea mai prosperă în România după a arendașilor mari. Avocații constituie grosul intelectualilor; clasa lor este pepiniera cea mai mare a bărbaților de stat.

Să vedem acum cum se fac în statul român educația și cultura publică, în ce scop se face și ce rezultate dau.

Toate școlile, de la cele populare până la universități – școli primare, secundare, profesionale, agricole, comerciale, de popi, de moașe, de muzică, de alte arte, facultăți de toate ramurile culturii înalte – toate dau mai mult sau mai puțin *d’emblée* absolvenților lor drepturi la dignități și funcțiuni publice. Astfel școala română, în loc de a fi un mijloc de educație și cultură a poporului și a claselor dirigente, devine un canal de scurgere a poftelor de întâietate între cetățeni, de ieftină parvenire, de scutire de îndatoriri, de sporire de drepturi și privilegii. Și din ce în ce, din gradul cel mai de jos până la cel mai de sus, școlile sunt niște fabrici de funcționari, de salariați publici și de avocați – o pletoră de semidocti, fără caractere, fără omenie, adevărați cavaleri de industrie intelectuală, cărora le trebuie numaidecât onoruri cât de multe fără niciun merit și câștig cât de mare fără multă osteneală.

II

...

Cum au izbucnit primele flăcări, guvernul conservator (sub barba căruia, pe-ndelete, încă din vara anului trecut 1906, pe vremea

Expoziției jubiliare, se organizase mișcarea maselor țărănești) s-a declarat cu toată candoarea incapabil să țină piept elementului dezlănțuit. Regele, firește, adânc îngrijat și bănuind, cu drept cuvânt, el care-și cunoaște bine oamenii, că liberalii nu erau atât de ignoranți în privința evenimentelor, a făcut apel la patriotismul șefului lor. Acesta a primit zdrobitoarea sarcină a puterii numai cu condiția ca facțiunea conservatoare și majoritățile ei să-i promită concursul fără nicio rezervă; iar conservatorii, rușinați și îngroziți de moștenirea ce lăsau, s-au plecat învoielii.

Au urmat, în Camere, duioase scene teatrale... În publicitatea românească, foarte înclinată, la ocaziuni mari, către nota sentimentală, astfel de exhibiții se numesc „scene înălțătoare”. Toată lumea a plâns, miniștri de azi, miniștri de ieri, deputați, senatori, publiciști, reporteri și tribune publice; și-n fața lumii acesteia atât de emoționate, doi mari între mari fruntași, un conservator și un liberal, s-au strâns în brațe cu efuziune și s-au sărutat solemn, spălând cu lacrimi fierbinți tot trecutul – care, ce-i drept, cam avea nevoie de spălat: în căldura luptelor de până ieri a celor două acțiuni, primul nu numea pe al doilea decât „trădător de neam”, iar acesta pe acela „fiul lui Belzebut”. Răscoalele făceau deci o minune: trădătorul de neam de până ieri se preschimba în salvator al patriei; iar fiului lui Belzebut îi crescuseră peste noapte aripi de cheruvim. În fața primejdiei, pentru amândouă egal de amenințătoare, facțiunile de guvernământ dușmane își dau mâna spre restabilirea ordinii. Care va să zică, un guvern incapabil, deși dispune de majorități formidabile, cade; vine altul la putere declarându-se și el dintru început incapabil dacă incapabilul căzut nu-i dă, fără nicio rezervă, concursul – tocmai după principiul gramatical că două negațiuni fac o afirmațiune: două incapacități mărturisite dau o capacitate netăgăduită.

Între masa poporului și clasele stăpânitoare este (cine ar putea tăgădui?) o prăpastie de interese și de sentimente pe care aceste clase n-au știut-o umple încetul cu încetul, ba chiar și-au dat toată osteneala s-o sape cât mai adânc. Solidarizarea celor două facțiuni, adverse la cuțite până ieri – cu uitarea oricărei vechi dușmăanii, cu călcarea peste toate scrupulele personale, cu excentrica paradă teatrală – trebuia firește să fie considerată de poporul întreg ca o ultimă opinteală a

politicienilor pentru păstrarea privilegiilor oligarhiei... Așadar, nu ne aflăm în fața unor dezordini pe care un guvern fusese incapabil să le astâmpere, iar altul, cu mai multă autoritate și cu mai mult spirit politic, se biziua să le înăbușe; ne aflăm în fața războiului civil al claselor producătoare – sătule de prea îndelungata nesocotire a lor în cârmuirea intereselor publice – contra oligarhiei uzurpatoare – prea numeroasă și prea scumpă pentru a mai putea fi întreținută, prea cinică pentru a mai putea fi suferită...

III

...

Oricâte reforme s-ar face în această direcție, unele mai ingenioase sau mai simpliste, mai mult sau mai puțin originale, decât altele – toate vor fi doar niște paleative. Răul de care suferă țara va rămâne, cum am mai spus, și va coace cu cât mai acoperit cu atât mai adânc. Țara are nevoie de o fundamentală reformă politică. Ba, ceva mai mult: cu cât pentru moment starea intereselor materiale i se va îmbunătăți, cu cât echilibrul acestora se va repeta provizoriu, cu cât nevoile mentale și morale vor deveni mai imperioase și deci mai violent strigătoare; fiindcă tot răul vine numai și numai de la falsa alcătuire politică, ce nu mai poate ține astăzi în picioare – de la deplorabila noastră sistemă oligarhică, fără restrângere de număr, fără limite de ranguri, fără rațiune istorică, fără tradiție și fără posibilitatea de a și le crea măcar cu timpul; având pentru viața publică, pentru interesele generale ale statului, toate păcatele oligarhiilor senile și putrede și neavând vreunul dintre meritele oligarhiilor voinice și sănătoase.

I-or fi trebuind, firește, țării multe reforme economice; dar pe acestea nu oligarhia noastră, cum o cunoaștem, ar avea interesul, și mai puțin capacitatea și autoritatea, să le facă dintr-odată; numai țara însăși și le-ar putea face încet-încet potrivit trebuințelor și intereselor ei. Pentru aceasta, ea are acum nevoie de o singură reformă – și precum zice un înțelept istoric, „când a ajuns neapărat o reformă, și i-a sosit ceasul îndeplinirii, nimic n-o mai împiedică; ba, totul o ajută” – o singură reformă:

Abolirea alcătuirii politice de uzurpare, desființarea celei mai odioase sisteme boierești și intrarea întregii țări în stăpânirea dreptului ei întreg de a hotărî asupra avutului și onoarei ei, asupra sortii și destinelor ei.

ION...

PE UN ZĂDUF DE NĂMIEZ, la un han, cum erau în vremuri hanurile, a poposit un flăcău, drumeț sărac, ostenit și prăfuit. Cum a sosit, răsuflând greu de oboseală, a dat bună vremea la toată lumea și s-a așezat cuviincios pe o laviță, la un colț de masă subț umbrar, unde ospătau călători mulți, care treceau unii la deal și alții la vale; și au cerut hangiului să-i dea și lui un sfert de pâine, brânză și o bărdacă de vin mai ieftior.

Stând așa la un loc cu atâția inși, l-au întrebat unul și altul: cum îl cheamă, dincotro vine, încotro se duce, cu ce rost și daraveri, dacă are părinți și rude; în sfârșit, cum fac toți drumeții când se întâlnesc care de pe unde.

El le-a răspuns bucuros...

Că pe el îl cheamă Ion;

Că mai are o soră geamănă, cu care de mititel nu s-a putut împăca; iar părinții, văzându-i că neconținut se ceartă, și, cu cât cresc, din ce în ce mai rău se ocărăsc și se bat pân' la sânge, i-au gonit pe amândoi de-acasă, să se ducă-n lume, unu-ncoace, altu-ncolo, încotro i-o lumina Dumnezeu;

Că soră-sa a avut noroc, iar el, ba; ea ajuns procopsită, doamnă mare, primită pe la curți împărătești; iar el, umblând de colo până colo, slujind, când la un stăpân, când la altul, este, precum se arată, un... neprocopsit.

Și a oftat adânc de nedreptatea norocului.

— De, mă băiete – zice un bătrân – poate că și tu ai fi vinovat! Ai fi având și tu cine știe ce cusur or slăbiciune, de schimbi mereu la stăpâni, și nu te poți tu, băiat voinic, sălta din nevoie.

— Poate oi fi având și vreun cusur, ce să zic?... dar despre slăbiciune, alta nu mă știu să am decât că nu pot suferi pe soră-mea... Și nu fac pas, să nu dau de ea, tot de ea și iar de ea. Și, cum o-ntâlnesc,

nu mă pot stăpâni... mă reped și-o apuc de piept... Chiar aseară am avut o întâmplare cu dumneei... M-au bătut ei, prietenii dumneei, strașnic, nu-i vorbă... halal să le fie!... așa mângâietură, n-am ce zice, de mult n-am mai căpătat; dar... nu-mi pare rău; încai mi-am sărat sufletul – i-am dat eu dumneei ce i se cuvenea...

Pe urmă, după ce soarbe din bărdacă, povestește, cui are vreme să-l asculte, întâmplarea.

Ieri, plimbându-se pân' cetatea de scaun, a auzit sunând trâmbițe; a alergat să vadă ce e... La o răspântie, unde se strânsese multă gură-cască, un pristav⁸¹, cu o chivără mare de hârtie, striga din fundul bojocilor că „să vie diseară oricine poștește în grădina împărătească, s-auză acolo fără plată cum cântă un vestit măgar de prăsilă, sosit de curând de la-nvățătură, pe care împăratul, ținând la el foarte mult, l-a fost trimis cu cheltuială, în străinătăți, să se desăvârșească-n școlile înalte la meșterul cântării frumoase”. Ion a-nceput să râză de mofturile caraghiozului; dar, pe urmă neavând altă treabă, s-a dus și el la grădina împărătească, foarte curios să auză cum o fi cântând un măgar învățat...

— ... că eu – a zis Ion către ascultătorii de la masă – eu știu ce glas are măgarul, și știu asemenea că orice școală, cât de înaltă, nu poate da ce n-au vrut să dea nașterea... Așadar, m-am dus... am intrat fără supărare și am găsit multă lume adunată, și din boierime, și din tagme și prostime – destulă. Grădina era luminată cu multe lumini în bășici de hârtie văpsită. În fundul grădinii, era o moviliță cu flori pe de margini, și acolo, sus, de jur-împrejur, lăsând un loc gol la mijloc, ședeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată curtea, și-n tre cei dintâi ai curții, tocmai în față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca-mpărăteasa; îi sclipeau capul, pieptul și mâinile de diamanticele. Am așteptat cât am așteptat, înghesuit în fund, și-n sfârșit am auzit: A/ A/ Și bătai în palme din toate părțile. Se arătase sus pe movilă vestitul cântăreț, gătit cu un valdrap⁸² de mătase cusut numa-n fireturi, și decorații atârinate de gât, și fel de fel de zorzoane, și-n frunte, la coamă și la coadă, funde de panglici în trei fețe. S-a făcut tăcere mare...

⁸¹ Vestitor, crainic, herald.

⁸² Pătură împodobită.

A-nceput măgarul săcânte... ce credeți?... *Carnavalul de Venezia!*... din ce?... din gură!... cum? Cu variațiuni!

Aici, s-a oprit Ion și s-au uitat râzând ca un prost la ascultători. Dar, de unde să știe ascultătorii aceia din lumea de rând ce înseamnă *Carnavalul de Venezia* și „variațiuni”!... și unul întreabă:

— Ei! și pe urmă?

— Pe urmă, după ce a zbierat măgarul aproape un ceas, surioara mea (că la ea mă uitam mereu) s-a ridicat în picioare, a-nceput să bată din palme, s-a repezit la el, l-a luat de gât și l-a pupat și p-o falcă și pe cealaltă și, scoțându-și de la mână o brățară, care scânteia de departe, i-a petrecut-o pe dup-o ureche. Atunci, lumea toată de la mare pâ’n’ la mic a pornit să răpăie din palme și să țipe ca nebunii: „*bravo! bravo! bis! bis!...*”

Cântărețul a mulțumit foarte mândru, moțâind când în dreapta, când în stânga, și iar s-a pus pe zbierete. Iar surioara mea, la fiecare zbieret al lui, da din cap încântată, aruncându-i câte un trandafir, și se uita galeș când lampăratul și lampărăteasa, când la boieri și la prostime...

N-am mai putut suferi... Când s-a opintit odată dumnealui să ridice glasul sus de tot, am pus și cu două degete-n gură și-am început să fluier din răsputeri.

S-au ridicat toți în picioare...

— Cine?... cine a-ndrăznit?

Și-n tulburarea aceea, am auzit glasul sori-mi:

— Obraznicul ăsta trebuie să fie ticălosul de frate-meu!

Numaidecât, care cum m-a ajuns, m-a luat în palme, în ghionturi, în picioare; m-au scuipat și după ce s-au săturat, m-au aruncat ca pe o strachină spartă afară din grădină... Am stat puțin așa, până să-mi mai vie sufletul la loc; m-am sculat și am plecat șchiopătând... și până foarte departe, auzeam zbieretele măgarului și bătăile-n palme ale celorlalți, și *bravo! Și bis!...*

...Ei! vă place?...

Când să isprăvească Ion povestea, iată că sosește dinaintea hanului o caleașcă mare cu falaitar⁸³ și cu o ceată de curteni călări.

⁸³ Cal înaintaș (germ.: *Vorreiter*).

Opresc să răsufle caii; descalecă boierii, și coboară din calească o mândrețe de curteană.

— Uite-o, strigă Ion, ridicându-se de pe laviță... Uitați-vă, asta e procopsită de soră-meal!

Dar ea:

— Nici aici nu scap de tine, neprocopsitul?

— Nici aici! răspunde fratele râzând. Unde te-i duce, tot de mine ai să dai. Om fi umblând, tu iute, că zbori pe sus cu falaitar, și eu încet, că mă târâsc pe jos; dar tot trebuie să ne-ntâlnim! N-am să te las! Am să-ți dau mereu peste bot și la cap! Să vedem: care pe care?...

— Ia-ți seama la gură, nebunule! a strigat un curtean strălucit, dându-i o palmă să-i strămute căpriorii.

— Poți să dai palme cât poțești – a zis Ion – sunt deprins cu așa mângâieri... Deocamdată, lasă-mă numa' să-ntreb pe surioara mea iubită: când vă mai cântă, soro, măgarul?

— Ce-ți pasă, ție?

— Cum să nu-mi pese, dragă?... Vreau să știu... să viu să-l mai ascult... că-mi place, de mă-nnebunesc, mai mult ca la toată lumea...

— Să știi tu că place la toată lumea!... Vedeți-l, oameni buni, pe nenorocitul ăsta!... Tuturor nouă, și împăratului și-mpărătesei, la toți boierii, la tot norodul, mie și dv., ne place la toți; numai dumnealui nu-i place! Toți, și eu și dumneavoastră suntem niște proști; numai dumnealui, pricopsitul! mai cu moț!... Vine să strice petrecerea și mulțumirea și cheful la o lume-ntreagă... Apoi de!

— Ia ascultă, mă băiete – a zis unul de la masă – are dreptate dumneei: dacă place la toată lumea, ce te amesteci tu?... ce-ți pasă ție?

— Cum o să placă, nene, săracul de mine?... măgar! din gură!
Carnavalul de Venezia!! cu variațiuni!!!

— Dacă le place, mă! n-auzi?

— Ia m-ascultă și pe mine, flăcăule – zice altul mai dârz, pierzându-și răbdarea – de ce ești căpățânos și nu vrei să-nțelegești?... Dacă ne-o plăcea și nouă, ăstora de aici?

— Cum să vă placă, omule?

— Ei! uite așa: să ne placă!... Ce!... nu cumva o să cerem voie la tine să ne placă?... Uite, mă... Cine ești tu?

— Nu-i vorbă de cine sunt eu! strigă Ion aprins: e vorba: se

poate să placă?... măgar – din gură *Carnavalul de Venezia* – cu variațiuni?... Ai?...

— Nu zbiera așa la mine, că eu te plesnesc!... Uite-așa! o să ne placă!

— Lăsați-l, mă – zice altul – asta e părerea lui...

— Părerea lui s-o ție pentru tat-său și pentru mă-sa! să nu ne-o vâre nouă cu de-a sila pe gât!

Și-ncep să vorbească tare toți deodată, unul așa, altul altminterea... Sora face haz... iar Ion strigă mai tare ca toți:

— Nu trebuie să vă placă!

— De ce, mă, pârlitule?

— Că nu e de plăcut!

— Că nu vrei tu, ai? Ei! iaca, la toți ne place, să crăpi!

— Atunci dacă la toți vă place – a strigat și mai tare Ion – să mă iertați, dar sunteți toți niște...

— Niște ce, mă?

— Niște urecheați mai mari ca el!

Maica ta, Christoase! Ce foc pe Ionică!... L-au luat în palme, în ghionturi, în picioare... și trage-i, care mai de care, și tăvălește-l prin umbrar, unu-l lăsa de ostenit, ș-altu-l lua de odihnit... Au spart cu el toate borcanele și bărdacele hangului – pe când surioara se suia în ea leașcă și pornea cântând, urmată de droaia curtenilor călări... Dar flăcăul nu se lăsa... când pe mese, când pe subt mese, întruna ția: „urecheați” și iar „urecheați”.

L-au lăsat măr, și s-a dus fiecare la treaba sa.

S-a sculat Ion, mulțumit de atâta-nvârtitură, și-a căutat căciula, a scuturat-o frumos și, cum parcă nu i s-ar fi întâmplat nimica, zice liniștit hangului, care se uită cu milă la cioburile risipite pe jos:

— Nu se poate, mă omule, măgar, fie cât de-mpărătesc și de-nvățat, să cânte din gură... ce? *Carnavalul de Venezia* și încă cu variațiuni – gândește și dumneata...

— Ei! du-te la dracul cu prostiile tale! a zis hangiu plictisit. Nu vezi ce tărăboi și ce pagubă mi-ai făcut?

Și s-a dus Ion cu pas potrivit – dracul știe-ncotro... să caute una mai bună.

ABU-HASAN

ERA ODATA LA BAGDAD, sub domnia strălucitului calif Harun-al-Rașid, un neguțător bogat, care avea o nevastă bătrână și un fecior, Abu Hasan, crescut până la vreo treizeci de ani strâns de aproape în toate privințele. Neguțătorul a murit, și Abu-Hasan a intrat în stăpânirea avuției pe care o grămădise tată-său o viață întreagă. Fiul a făcut altfel de cum făcuse tatăl, în tinerețe nu căpătase niciodată o para mai mult decât îi trebuia ca să-și ducă viața; acum a pus de gând să cheltuiască potrivit cu mijloacele pe care i le adusese soarta. Astfel, și-a împărțit averea în două părți: cu o parte a cumpărat acareturi, care-i aduceau destul venit ca să poată trăi cum se cuvine, fără să s-atingă de capete⁸⁴; iar cu cealaltă jumătate, în bani sunători, a hotărât să se pună pe petreceri, încaile să-și destoaie răbdările suferite sub strășnicia în care-l ținuse tată-său până la așa vârstă coaptă; dar s-a jurat că n-are să mai cheltuiască apoi nimica peste această sumă, după ce și-o face toate chefurile. În acest scop, Abu-Hasan a strâns împrejurul o ceată de tineri de vârsta și de teapa lui, și de acolo s-a gândit numai cum să-i facă a-și petrece vremea în chipul cel mai plăcut. Așadar nu s-a mărginit la prânzuri și ziafeturi⁸⁵ cu mâncări și băuturi care de care mai rare și mai scumpe; a mai adus și tarafuri de lăutari și cântăreții cei mai vestiți; și pe urmă, dănțuitoarele și dănțuitorii cei mai aleși din orașul Bagdad.

Toate chefurile astea, din zi în zi mai costisitoare, l-au aruncat pe Abu-Hasan în cheltuieli atât de nemăsurate, încât n-a putut-o duce așa mai mult de un an.

Cum n-a mai întins masă mare, prietenii s-au făcut nevăzuți; ba nici nu-i mai întâlnea oriunde i-ar fi căutat, fiindcă fugeau de el îndată ce-l zăreau, și dacă din întâmplare da piept în piept cu vreunul și vrea să-l oprească să-i spună ceva, acela își cerea iertăciune, că-i e degrabă și n-are vreme de vorbă, și pleca repede p-aci încolo.

Pe Abu-Hasan mai mult l-a mâhnit părăsirea din partea

⁸⁴ Capital.

⁸⁵ Petreceri.

prietenilor, decât îl încântase mai înainte semnele lor de dragoste. Odată, mâhnit, dus pe gânduri, cu capul plecat a intrat în odaia mă-sii și s-a așezat pe marginea divanului departe de ea.

— Ce ai, fiule? A-ntrebat bătrâna. De ce ești așa de pocălit⁸⁶ și n-ai chef deloc? Să fi pierdut tot ce ai pe lume și tot n-ai fi așa de opărit... Știu că, după câte cheltuieli nebunești ce ai făcut, nu-ți mai rămân mulți bani sunători. Erai stăpân pe avutul tău, și eu n-am vrut să mă-mpotrivesc purtărilor tale nesocotite, mai ales știind că ți-ai păstrat cuminte jumătate din avere... Și d-aia nu văd ce te poate adânci acuma în așa de neagră mâhnire.

Pe Abu-Hasan, la vorbele bătrânei, l-au podidit lacrimile, și a zis:

— Mamă, știi în ce chip m-am purtat un an de zile. Am strâns atâția prieteni împrejurul meu, i-am îndopat cu câte bunătați mi-a dat prin gând, până n-am mai putut, și acuma, când nu mai am ce le da, văd că toți mă părăsesc. Când zic că n-am cu ce-i mai îndopa, mă gândesc la banii pe care-i hotărâsem pentru asta; că despre venitul meu, slavă Domnului, mi l-am păstrat, și acuma știu cum să-ntrebuințez ce din fericire mi-a rămas. Vreau numai să încerc până unde pot merge prietenii mei cu nerecunoștința. O să mă rog de ei să pună fiecare de la mână la mână, să m-ajute a mă sălta din starea nenorocită în care am căzut. Dar asta, precum ți-am spus-o, o fac numai ca să văz dacă voi găsi la dânșii vreo recunoștință.

— Băiete – i-a răspuns mama – nu vreau să te opresc de la ce ai pus de gând; dar îți pot mai dinainte spune că degeaba tragi nădejde. Tu încă nu cunoști ce va să zică prietenii de petrecere; dar o să-i cunoști...

— Mamă – a zis Abu-Hasan – eu înțeleg și cred ce-mi spui; dar tot vreau să mă luminez singur despre mișelia și neomenia lor.

Abu-Hasan a și plecat; a făcut ce-a făcut și a găsit pe toți prietenii. Le-a arătat în ce mare strâmtorare se afla și i-a rugat să-și dezlege pungile ca să-l ajute. N-a uitat chiar să le spună că în mare parte a scăpătat din pricina cheltuielilor nemăsurate cu atâtea petreceri și ziafeturi, că doar de i-o atinge la omenie. Niciunul dintre prieteni nu s-a lăsat înduioșat de vorbele lui frumoase, ba, unii chiar,

l-au dat afară. S-a întors acasă, amărât până în fundul sufletului, și i-a zis bătrânei:

— A, mamă, bine mi-ai spus tu: în loc de prieteni am găsit niște ticăloși nerecunoscători. S-a isprăvit; să nu-i mai văz în ochi!

Abu-Hasan s-a hotărât dar să se ferească de acu-ncolo de orice galantomie. După ce și-a socotit venitul bine, și l-a împărțit astfel încât să-i ajungă de cheltuială în fiecare zi regulat, dându-i mâna să poftască în toate serile la masă câte un singur musafir, pe care să-l ospăteze cumpătat, dar cuviincios. Pe urmă s-a jurat că acel musafir să nu fie localnic din Bagdad, ci un străin care ar fi picat chiar în ziua aceea, și pe care să-l poată trimite pe-aci încolo după ce l-a găzduit frumos o noapte.

După cum pusese la cale, Abu-Hasan își îngrijea de dimineață să cumpere toate trebuincioasele pentru cină, și pe seară mergea să se așeze lângă podul Bagdadului; cum vedea un străin, al dintâi care-i ieșea înainte, măcar de orice teapă ar fi fost, îl poftea politicos să-i facă cinste a veni să cineze și să petreacă noaptea aceea acasă la dânsul.

Cina lui Abu-Hasan nu era foarte bogată, însă bună și curată, așa ca să poată mulțumi destul pe un oaspete drumeț. Mai ales nu lipsea de la masă vin bun și veselie, căci în loc să vorbească cu oaspetele său despre politică ori despre daraveri negustorești, îi plăcea mai bine să povestească despre lucruri plăcute și hazlii. De felul lui era om vioi și bun de petrecere, și știa să-nveselească pe un tovarăș oricât de posomorât. A doua zi dimineața Abu-Hasan îi zicea musafirului:

— Când te-am poftit aseară să cinezi la mine, ți-am spus obiceiul meu: să nu te superi că acuma te poftesc să pleci; am eu cuvinte să mă port așa. Mergi de-ți vezi și de treburile dumitale... Umblă cu Dumnezeu!

Într-o seară, când ședea după regula lui la capătul podului, iată că trece califul Harun-al-Rașid, îmbrăcat tiptil⁸⁷, așa casă nu-l cunoască nimeni. Stăpânitorul acesta, deși avea destui slujitori foarte pricepuți și strașnici, tot voia să cunoască el singur cum merg lucrurile în împărăția lui; și pentru acest scop umbla adesea tiptil în felurite chipuri prin orașul Bagdad. În seara aceea, era îmbrăcat ca un negustor

⁸⁷ Travestit.

de la Musul, care s-ar fi dat chiar atunci jos de pe corabie în partea dimpotrivă a podului, și în urma lui mergea un rob mare și voinic, o namilă de om.

Califul, sub îmbrăcămintea lui, se vedea a fi un bărbat de seamă, vrednic de toată cinstea. Abu-Hasan s-a ridicat de unde ședea jos și, după ce i-a făcut o termene până la pământ, i-a zis politicoș de tot:

— Preacinstite domnule, bine-ai venit sănătos la noi la Bagdad; te rog preaplecă să-mi faci cinstea să poștești la cină cu mine și să-ți petreci noaptea asta în casa mea, ca să te odihnești bine de oboseala călătoriei.

Și, ca să-l îndatoreze și mai mult a pofti la el, i-a spus în câteva cuvinte ce obicei are dânsul cu musafirii lui.

Califul a făcut haz de gustul lui Abu-Hasan, și a voit să cunoască mai de aproape pe acest om ciudat. I-a spus numaidecât că de la un bărbat așa de politicoș e încântat a primi găzduire fie pe cât de scurtă vreme, și că e gata să-l urmeze.

Abu-Hasan, care nu bănuia că soarta îi scosese înaintea un oaspete așa de înalt, se purta cu califul parcă ar fi fost deopotrivă amândoi. L-a dus acasă, l-a băgat într-o odaie foarte curată și l-a poftit să șadă pe divan la locul de cinste. Cina era gata și masa pusă. Mama lui Abu-Hasan, pricepută la bucătărie, le-a dat trei feluri de mâncări: niște porumbei gătiți cu zarzavaturi și cu orez, apoi o găscă la tavă și pe urmă un clapon fript cu patru puișori rumeniți de jur-împrejur. Altceva nimica; dar toate erau bine făcute.

Abu-Hasan a stat la masă în fața musafirului; au mâncat amândoi din toate pe tăcute și pe nebăute, după obiceiul locului. După ce au isprăvit de mâncare, mama lui Abu-Hasan a ridicat masa și le-a adus fel de fel de poame de care se găseau în acea vreme a anului și niște turte uscate de migdale. Când s-a nnoptat bine, au aprins lumânările; apoi Abu-Hasan a adus niște urcioare cu vin și bărdace, le-a pus lângă el și a rugat-o pe bătrâna să-i dea de mâncare robului care venise cu musafirul. Când s-au așezat iar la masă, Abu-Hasan a luat o bărdacă, a umplut-o cu vin și, ridicându-se în sus, a zis către musafir:

— Preacinstite domnule, te poftesc să faci ca mine... Nu știu ce-i fi gândind dumneata; dar, după mine, drept să-ți spun, omul care

urăște vinul, vrând să se arate înțelept, nu-i înțelept deloc. Veselia e lucru bun; trebuie s-o căutam, și s-o găsim în fundul bărdacei!

Abu-Hasan și-a golit bărdaca, în vreme ce califul i-a răspuns:

— Vorba dumitale e cuminte, ești un om de ispravă; îmi place că te văz chefliu și vesel, și te rog să-mi torni și mie.

Abu-Hasan a umplut bărdaca musafirului, zicând:

— Gustă, te rog, preacinstite domnule, și spune drept: așa-i că-i bunicel?

Califul a băut; iar Abu-Hasan i-a mai zis:

— Eu, cum te-am zărit pe dumneata, am priceput că ești om care știi ce va să zică să trăiești. Ce să-ți mai vorbesc?... Sunt nu se poate mai mulțumit și mai vesel că m-am întâlnit astăzi cu un bărbat așa de deosebit cum ești dumneata. Îmi placii foarte mult... Halal să-ți fie! Să trăiești!

Vorbele lui Abu-Hasan îi făceau mare plăcere califului, care fiind și el om foarte vesel, își îndemna mereu gazda la băut, ca să o cunoască mai bine. Din vorbă în vorbă, Abu-Hasan a spus cum îl cheamă, cum trăiește, prin ce întâmplări neplăcute trecuse, și a încheiat zicând:

— Dar nu-mi pare rău că am fost amăgit de prieteni, fiindcă dacă nu se-ntâmpla ce s-a întâmplat, poate nu-mi scotea norocul în cale un străin așa de prețios ca dumneata.

Califul, mulțumit de lămuririle lui Abu-Hasan, i-a zis:

— Ești vrednic de laudă, prietene, că ai luat astfel de hotărâre înțeleaptă, și mai ales că te ții de ce ai hotărât și, drept să-ți spun, îți pizmuiesc fericirea. Dumneata ai în fiecare zi plăcerea să primești la masa și-n casa dumitale un om de treabă cu care stai frumos de vorbă și-l îndatorezi așa, încât unde s-o duce să te pomenească și să-ți laude casă, masa și primirea dumitale atât de cuviincioasă... Decât, din vorbă-n vorbă, și dumneata și eu, nu luăm seama că prea lăsăm vinul să se trezească... Te rog, bea, și toarnă-mi și mie.

Și așa au băut amândoi înainte, povestindu-și unul altuia lucruri plăcute. Acu' era târziu; musafirul a spus că, fiind obosit de atâta drum cât făcuse, are nevoie de odihnă, și a adăugat:

— Și pe urmă, nici dumneata nu voi să-ți pierzi odihna pentru mine. Haide, să ne culcăm; și, fiindcă poate mâine dimineață eu am să plec până nu te deștepți dumneata, îți spun de-acuma că am rămas

foarte încântat de ospătarea ce mi-ai făcut așa de îndatoritor. Numai de un lucru îmi pare rău, că nu știu cum să-ți arăt recunoștința mea. Spune-mi, rogu-te, dumneata, cum m-aș putea plăti de atâta bunăvoință, ca să vezi că nu ai avut a face cu un nerecunoscător. Un om ca dumneata nu se poate să n-aibă vreo daraveră, vreo nevoie, și să nu dorească a i se face pe plac. Uite, cât mă vezi pe mine așa, negustor, poate să fiu în stare să te îndatorez și eu cu ceva, dacă nu de-a dreptul, măcar prin mijlocirea vreunuia dintre prietenii mei.

La aceste vorbe politicoase, ale negustorului, Abu-Hasan a răspuns:

— Preacinstite domnule, nu mă îndoiesc câtuși de puțin că, nu numai așa, doar ca om politic, îmi arăți atâta bunăvoință. Dar pot să te asigur că eu n-am nici păsură, nici daraveră, nici vreo dorință, și n-am să cer nimănui nimic. N-am cea mai mică poftă de mărire, și sunt foarte mulțumit cu soarta mea. Prin urmare, foarte-ți mulțumesc numai și numai că ai poftit în casa mea și mi-ai cinstit masa, așa bună, rea, cum s-a putut găsi... Cu toate astea, parcă aș avea și eu ceva care mă supără, dar iar nu până-ntr-atâta încât să-mi pierz liniștea pentru asta. Să vezi ce e... Aici la noi, în Bagdad, fiecare mahala își are geamia ei, cu câte un imam, adică popă, care e dator să facă rugăciunile la ceasurile hotărâte după lege. Imamul de la geamia noastră este un bătrân înalt și uscățiv, posomorât și tare fățarnic. Ctitorii, căteșipatru, vecinii mei, sunt ca și el niște bătrâni ursuzi și zavistnici, lucru mare. În toate zilele se adună împreună cu toții și alta n-au de vorbit decât bârfeli și răutăți, ca să vâre fitiluri și zâzanie în toată mahalaua: crapă de necaz că nu pot să stăpânească dumnealor pe toți mahalagiii noștri, să-i poarte ei de nas după cum le place lor. Ei! Vezi, asta mă strânge pe mine de gât, în loc să-și vază popa de legea lui și ctitorii să se îngrijească de geamie, dumnealor se leagă de lume și n-o lasă să trăiască în bună pace.

— După cum văz eu – a zis califul – dumneata ai dori să le mai scurtezi limba acelor bârfitori?

— Precum zici, tocmai! A răspuns Abu-Hasan. Ah! De ce nu mă face Dumnezeu pe mine calif o zi măcar, numa' o zi!

— Ei! să zicem că ai fi calif... ce-ai face?

— Ce-aș face?... Aș face ceva să rămână de pomină... I-aș pildui strașnic pe dumnealor, ca să aduc o mulțumire lumii de ispravă; aș

pune să le tragă la fiecare ctitor câte o sută de bețe la tălpi și imamului patru sute; să-i învâț eu pe dumnealor, mă-nțelegi, că nu-i treaba dumnealor să tulbure viața mahalagiilor, mă-nțelegi.

Califului i s-a părut foarte nostimă ideea lui Abu-Hasan, și zice:

— Îmi place dorința dumată, mai ales că o văd pornită dintr-o inimă dreaptă care nu suferă să rămâie răutatea nepedepsită; și tare aș dori și eu să ți-o văd îndeplinită... Și de! poate că lucrul să nu fie chiar peste puțină, cum îți închipui... Eu cred că, dacă ar afla ce gânduri ai, califul ar fi în stare să-ți încredințeze puterea lui pe o zi... Și cât mă vezi dumneata, așa un negustor ca toți negustorii, cine știe de nu ți-aș putea ajuta s-o dobândești.

— Ei! ia lasă – a răspuns Abu-Hasan – nu-ți mai bate joc de mine și dumneata, cum și-ar bate firește și califul dacă ar afla de neroziile mele... Poate doar atâta, să afle și el de purtările cuvioșilor noștri și să-i osândească el la vreo pedeapsă.

— Ba, doamne ferește, nu-mi bat joc nicidecum – a zis musafirul – și desigur că nici califul nu și-ar bate... Dar să le lăsăm astea; uite, e aproape de miezul nopții, haide să ne culcăm.

— Bine zici; dar, fiindcă urciorul nostru mai are ceva în fund, eu crez că ar trebui mai întâi golit, și pe urmă să ne ducem la culcare. Un lucru numai te-aș ruga; mâine dimineață când ai pleca, dacă n-oi fi eu deștept, să nu lași ușa de la drum deschisă.

Pe când vorbea Abu-Hasan, califul, ridicând urciorul, și-a umplut bărdaca și a golit-o mulțumind încă o dată de bună ospățare. După aceea, pe furiș a aruncat în bărdaca gazdei, așa cât poți lua pe vârful degetelor, dintr-o cutiuță cu niște prafuri, pe care o purta totdeauna cu sine, și peste ele a turnat vinul tot cât mai rămasese în urciorul; pe urmă, întinzând bărdaca a zis:

— Acuma te rog, iubită gazdă, să iei de la mine bărdaca asta și s-o deșerți în cinstea și pentru dragostea mea.

Abu-Hasan, foarte bucuros, a luat bărdaca în mâna dreaptă și a ridicat-o-n sus; cu palma stângă la piept s-a-nchinat preaplecător și apoi a băut tot până-n fund dintr-o sorbitură... Dar n-a apucat să lase jos bărdaca goală, și, simțindu-se înmuat din toate încheieturile, s-a lungit binișor pe divan, unde l-a și furat somnul, așa degrabă, că musafirul a început să râză, și, chemându-și robul, care aștepta gata la ușă, i-a zis:

— Ia-l pe omul ăsta în cârcă, și bagă bine de seamă, când ieșim, în ce loc se află casă, să știi unde ai să-l aduci înapoi mâine când ți-oi porunci.

Și, fără zgomot, au ieșit din casă, robul ducând în cârcă pe Abu-Hasan adormit adânc, și califul, care a lăsat într-adins ușa de la drum deschisă.

Cum au sosit la palat, au mers până în odaia unde așteptau toți curtenii:

— Dezbrăcați-l pe omul ăsta și-l culcați în patul meu.

Curtenii l-au dezbrăcat binișor pe Abu-Hasan, l-au îmbrăcat în halatul califului și l-au culcat frumos în patul împărătesc. După aceea califul a chemat împrejurul pe toți ai curții, bărbați și femei, și le-a zis:

— Vedeți pe omul care doarme colea? Mâine dimineată, la ceasul hotărât, întocmai cum faceți când mă deștept eu, așa să faceți și cu el, fără nicio deosebire, să nu vă mai gândiți la mine câtă vreme v-ați afla în față-i; în sfârșit, până nu poruncesc eu altceva, poruncile lui să fie sfinte: el este califul vostru.

Curtenii și curtenele fără vorbă s-au închinat pân' la pământ, și fiecare s-a gândit cum să se supună mai bine, după puterile sale, poruncilor stăpânului. Întorcându-se la palat, califul trimisese după marele vizir Giafar, și cum a sosit acesta, i-a zis:

— Uite de ce te-am chemat, Giafar: mâine dimineată când vii după porunci, să nu te miri dacă vezi șezând în tronul meu pe omul acesta, care doarme colea. Ascultă-i și îndeplinește-i cu sfințenie toate poruncile. Are să se arunce la galantomie, o să-ți poruncească a împărți daruri în dreapta și-n stânga: fă tot ce-ți spune, măcar de-ar fi să-mi sleiești toate lăzile împărăției. Nu uita să vestești pe toți curtenii de la mic până la mare, să-i dea mâine la ceasul hotărât pentru înfățișare înaintea mea, toată cinstea ce mi se dă mie... Du-te acuma și caută să-mi faci întocmai pe plac.

După plecarea marelui vizir, califul a mers să se culce și el într-altă odaie, poruncind robului său de încredere, anume Mesrur, să-l scoale mâine până nu s-a deșteptat Abu-Hasan. Și astfel, a doua zi dimineată, califul a trecut într-o cămăruță cu câteva trepte mai jos, de unde de la o fereastră cu gratii putea vedea, fără a fi văzut, toată odaia, unde dormea încă prietenul de cu seara.

Toți curtenii și toate curtenele intrară numaidecât pe rând și se așezară binișor, în tăcere, fiecare după treapta sa, ca după obicei, la locui cuvenit. Începuse acum să se lumineze de ziuă; era vremea de deșteptat pentru rugăciunea dinainte de răsăritul soarelui, după cum cere legea musulmană. Curteanul, cel care sta lângă căpătâiul califului, apropie de nasul adormitului un burete înmuiat în oțet de trandafir. Adormitul strănută îndată și miji din ochi; deși nu era încă destulă lumină, văzu că se află în mijlocul unei odăi mari, foarte bogată, împodobită cu vase mari de aur, cu perdele și covoare țesute de mătase; și de jur-împrejurul lui niște tinere curtene, unele cu harfe, altele cu alăute și cu dairele, gata să înceapă a cânta, și toate de o frumusețe nespūsă; iar la spatele lor niște robi arabi în veșminte strălucitoare, stând toți cu mâinile la piept. Uitându-se la învelitoarea cu care dormise acoperit, văzu că e de catifea stacojie țesută cu fir de aur, și cu mărgăritare; iar lângă pat un veșmânt tot așa, și alături, pe o perină, o tichie de calif.

Văzând toate astea, Abu-Hasan rămase aiurit... și, aducându-și aminte de ce vorbise seara la masă cu musafirul, gândi:

„Asta-mi place! Ajunsei acum și calif! auzi vis!” și închizând ochii își așeză iar capul să-și urmeze somnul. Dar un rob, aplecându-se până la pământ, îi zise cu sfială:

— Stăpânitor al credincioșilor, strălucirea-ta să nu mai adoarmă, e vremea rugăciunii de dimineață, soarele stă să se arate.

Vorbele acestea l-au amețit pe Abu-Hasan: „Sunt deștept ori dorm?... Aș! dorm; nu se poate!... dorm!” Și, ținând ochii tot închiși, n-a mișcat. Dar n-a trecut mult, și robul, văzând că nu capătă răspuns, a zis iar:

— Stăpânitor al credincioșilor, strălucirea-ta să nu se supere dacă iar îndrăznesc a-i spune că trebuie să se scoale, afară numa' dacă nu vrea să lase a trece ceasul rugăciunii de dimineață.

„M-am înșelat – gândi Abu-Hasan – nu dorm”.

Deschise ochii bine și, fiind acum ziua mare, văzu foarte limpede tot ce zărise nedeslușit la lumina slabă de-adineauri. Se ridică de mijloc și privi de jur-împrejur zâmbind, ca un om care se deșteaptă plin de mulțumire după un somn bun cu vise plăcute.

Atunci tinerele curtene i se închinară preaplecate și deodată

harfele și tamburele, alăutele și dairelele începură o cântare îngerească de care Abu-Hasan rămase atins până la suflet. Cu toate astea tot și-a venit iar la gândul dintâi:

„Bre! ce să fie asta? unde mă aflu eu? Ce e palatul ăsta? Ce sunt minunățiile astea? robii și curtenii ăștia străluciți? frumusețile astea de curtene? și cântările astea care te ridică în slavă? Cum adică? să nu pot eu înțelege: visez ori sunt treaz?”

Când îi treceau prin minte aceste întrebări, iată că s-apropie Mesrur, căpetenia robilor, și-i zice:

— Stăpânitor al credincioșilor, strălucirea-ta să-mi dea voie a-i spune că n-are obicei să se scoale așa de târziu, afară numa' dacă, doamne ferește, nu se simte bine; așadar, trebuie strălucirea-ta numaidecât să se suie în tron, că iacătă a sunat ceasul sfatului împărătesc.

După vorbele lui Mesrur, Abu-Hasan înțelese că nu mai doarme și că prin urmare tot ce i se întâmplă nu-i în vis, ci aievea. Dar încă nehotărât ce are să facă și cum trebuie s-o ia, stetea la gânduri. După câteva clipe de îndoială, se uită lung la Mesrur și-i zise:

— Ia ascultă-mă, cu cine vorbești? și cui îi zici dumneata „stăpânitorul credincioșilor”?

— Strălucirea-ta – răspuse Mesrur zâmbind – îmi vorbește astfel ca să mă pună la încercare, or ca să glumească... Cine altul să fie stăpânitorul credincioșilor decât strălucirea-ta? Mesrur, ticălosul rob, nu poate uita asta, și bănuiește că poate vreun vis urât o fi tulburat azi-noapte odihna strălucirii-tale.

Abu-Hasan pufnind s-a trântit iar cu capul pe căpătâi și... după ce s-a săturat de râs, s-a ridicat iar de mijloc și, întorcându-se către un arap mititel, negru ca și Mesrur, i-a zis:

— Ia ascultă, piciule: spune-mi tu cine sunt eu.

— Preaînalte – a răspuns piciul clipind din ochii-i aplecați – strălucirea-ta este stăpânitorul credincioșilor, care ține pe pământ locul stăpânului lumii.

— Mare mincinos ești, cât ești tu de micuț. Pe urmă a făcut semn unei curtene să se apropie și, întinzându-și mâna, i-a zis:

— Drăguță, fii bună și mușcă-mă de vârful degetului, să văz: dorm or sunt deștept?

Tânăra l-a apucat cu dinții de vârful degetului și l-a strâns puțințel... Abu-Hasan și-a tras repede degetul...

— Nu dorm... Dar cum? cum, fără știrea mea, să ajung eu peste noapte calif? Asta e ceva minunat, de neînțeles... Și zise apoi foarte dulce către frumoasa curteană: Mă rog, spune-mi drept, așa să trăiești, adevărat e, drăguță, că eu... sunt stăpânitorul credincioșilor?

— Mai adevărat nu se poate, prealuminate stăpâne – a răspuns tânăra – e atât de adevărat, că noi rămânem toți pe gânduri văzând că strălucirea-ta se miră de asta...

Abu-Hasan s-a uitat lung la ea și cu un zâmbet de bunătate i-a răspuns moțâind din cap:

— Am înțeles! și mătăluță ești o... mincinoasă... Lasă că știu eu bine cine sunt.

Căpetenia robilor, văzând că stăpânul voia să se dea jos din pat, îi întinse mâna și umărul să-l ajute. Cum se puse Abu-Hasan pe picioare, rezemându-se pe umărul robului, curtenii, bărbați și femei, i se plecară până la pământ strigând toți într-un glas:

— Să fie de bine strălucirii-sale; zi fericită și cu noroc să-i dea Dumnezeu!

— Ah, doamne, ce minune! a strigat stăpânul... Ce mă culcai aseară, și acu' ce mă trezesc?... Vezi cum se poate schimba viața, de cu seara până dimineața... Mare lucru! Ce să spun?... Să mor dacă-nțeleg ceva.

Până să-și isprăvească vorba, câțiva curteni l-au și îmbrăcat de sus până jos, pe când ceilalți, curteni și curtene, și robi, arapi, s-au așezat în rând de o parte și de alta, până la ușa prin care stăpânitorul trebuia să meargă în sala sfatului împărătesc. Mesrur, căpetenia arapilor, îl duse până la treptele tronului. Abu-Hasan, rezemându-se pe umărul robului, sui treptele și se așeză în tron.

Totodată Harun-al-Rașid trecuse repede la altă fereastră cu gratii de unde se vedea în sala tronului.

Abu-Hasan, aruncându-și privirile în dreapta și-n stânga, văzu pe toți curtenii și ofițerii palatului stând frumos la rând, drept ca lumânarea, cu ochii țintă în ochii lui, fără să clipească măcar și parcă fără să răsuflă.

Lui Harun-al-Rașid, care se uita cu multă luare-aminte, de sus,

prin gratii, îi plăcu dintru-nceput ce vrednic și ce mândru se pricepea Abu-Hasan să-i țină locul.

Îndată ce s-așeză califul pe tron, își ridică fruntea, rezemându-și palmele pe genunchi, și totodată marele vizir Giafarse-nchină dinainte-i până la pământ, zicând:

— Stăpânitor al credincioșilor, Dumnezeu s-o acopere cu harurile sale pe strălucirea-ta, iară pe dușmanii ei în flăcările iadului să-i prăvălească!

Abu-Hasan, după câte văzuse și auzise de-adineauri din pat, și până acum, pe tron, începu să creadă că e de-a binelea calif. Nici n-a mai voit să gândească prin ce minune a sorții ajunsese aici, și, hotărât, s-a apucat de treabă ca un calif ce era. Astfel a-ntrebat pe marele vizir dacă are să-i spună ceva deosebit. Giafar i-a răspuns:

— Stăpânitor al credincioșilor, emirii, vizirii și toți ofițerii așteaptă porunca să vie ase-nchina strălucinitale.

Abu-Hasan a zis:

— Să poftească!

Marele vizir s-a ntors atunci către portarul cel mare:

— Stăpânitorul credincioșilor poruncește să-ți faci datoria.

S-au dat de părete ușile, și toți ofițerii cei mari, muiați din cap până-n picioare numa-n mătăsuri și-n fireturi, au intrat, și cu pas falnic unul după altul au venit să se-nchine dinaintea tronului înngenunchind și atingând podeala cu fruntea, după care, iar la rând au mers să se așeze frumos unii de o parte, alții de alta. Când s-a sfârșit țeremonia, marele vizir a început să-și facă raportul despre felurite treburi după hârțiile pe care le ținea în mână. Treburile acelea în adevăr nu erau nici foarte însemnate, nici prea încurcate; totuși erau treburi politicești. Abu-Hasan, fără să stea mult pe gânduri, le-a dat la toate dezlegare potrivită, scurt, fără să se-ncurce la vreuna, și toate dezlegările erau nemerite, după cum îl povățuia mintea lui cu scaun sănătos.

Până să-și isprăvească raportul, Abu-Hasan, zărind în mulțimea ofițerilor pe căpitanul poliției, pe care-l cunoștea, că-l văzuse de atâtea ori prin oraș, a zis marelui vizir:

— Ia așteaptă puținel, am de dat o poruncă grabnică polițaiului... Căpitane, ia poftim mai aproape...

Căpitanul s-a apropiat de tron închinându-se și a ascultat, iar califul a urmat:

— Căpitane, să mergi acu' într-un suflet în ulița cutare, din mahalaua cutare (i le-a spus pe nume); în ulița aceea se află o geamie; la geamie acolo, ai să găsești stând la taifas un imam și patru bătrâiori cu barba albă... Să-i ridici numaidecât și să pui să le tragă, de față cu dumneata: câte o sută de vine de bou la tălpi, fiecăruia dintre bătrâiori, iar imamului, patru sute... Și pe urmă să te întorci fără zăbavă să-mi spui cum mi-ai îndeplinit porunca... Ai venit?

Căpitanul, fără vorbă, s-a închinat adânc și a plecat degrabă să-și facă datoria.

La auzul acestei porunci, date așa de scurt și hotărât, Harun-al-Rașid a zâmbit de mulțumire, văzând că Abu-Hasan nu-și pierde vremea cu nimicuri, ci se folosește degrabă de prilejul domniei spre a pedepsi cum se cuvine pe zavistnicii bârfitori.

Totodată marele vizir își urma mai departe raportul, și până să nu și-l isprăvească bine, iată se-ntoarce polițaiul și zice:

— Stăpânitor al credincioșilor, am găsit pe imam și pe cei patru bătrâiori stând la taifas în geamia aceea, și ca dovadă că mi-am îndeplinit cu credință datoria întocmai după porunca strălucirii-tale, am adus și adeverința aceasta.

Și, scoțând din sân o hârtie, a înfățișat-o califului, Abu-Hasan a cetit în de-amănuntul arătarea celor petrecute în curtea geamiei și s-a uitat de aproape la numele mahalagiilor, toți cunoscuți de-ai lui, cari întăreau cu iscăliturile lor acea arătare, ca martori ce stătuseră de față la săvârșirea pedepsii, și după ce a sfârșit a zis foarte mulțumit către polițai:

— Bun! treci la locul dumitale... Acuma dumneata, vizirule, spune vistiernicului să ia o pungă cu o mie de bani de aur și să o ducă tot în mahalaua aceea unde a fost polițaiul, mamei unuia Abu-Hasan: e om văzut în partea locului, măcar cine îi cunoaște casa. Du-te și te întoarce degrabă.

Marele vizir a dus el însuși punga și i-a spus bătrânei numai atâta că este un dar trimis din partea califului, fără altă deslușire. Bătrâna cu destulă mirare a primit darul; nu-și putea închipui de unde până unde să-i dea prin minte califului a-i trimite ei atâta bănet; de

unde era să știe dânsa de cele ce se petreceau la palat?

În vremea cât a lipsit marele vizir, și-a făcut raportul polițaiul despre toate cele întâmplate peste noapte în tot Bagdadul, fel de fel, pe care le-a ascultat califul cu multă luare-aminte. Întorcându-se vizirul și spunând califului cum îndeplinise întocmai porunca, califul i-a zis:

— Bine; dar nu ți-a dat în gând să întrebi pe bătrâna: fiu-său, Abu-Hasan, e acasă? ce face?

— Ba da, strălucite stăpâne, cum nu? Am întrebat-o și mi-a răspuns că fiu-său e acasă, dar că doarme în odaia lui și nu-l poate trezi, fiindcă az-noapte a stat până foarte târziu la petrecere cu un musafir.

La vorbele acestea, califul nu și-a putut stăpâni râsul și a râs cu mare poftă, de care firește toată lumea s-a bucurat, văzând veselia stăpânitorului lor atotputernic. Mesrur atunci a făcut un semn către toată adunarea prin care le arăta că sfatul s-a încheiat și că fiecare poate pleca; și au plecat toți, trecând și închinându-se pe dinaintea tronului, rând pe rând, ca și la sosire, rămânând împrejurul tronului numai Mesrur, marele vizir și ofițerii de pază. Abu-Hasan s-a coborât de pe tron tot cum se urcase, rezemându-se cu o mână pe umărul credinciosului Mesrur, și cu cealaltă pe umărul unui ofițer voinic, și astfel s-a dus în odaia de unde venise; totodată Harun-al-Rasid a trecut la altă fereastră zăbreliță de unde să poată urmări tot.

Mesrur a dus pe Abu-Hasan într-altă odaie, unde așteptau o droaie de cântărețe, cari, cum l-au văzut, au și început cu toatele să sune din harfe, din ghitare, din tambure și dairale și să cânte din gură în fel de fel de glasuri, atât de frumos, încât Abu-Hasan a rămas fermecat.

De acolo, cu muzicantele după el, Mesrur l-a trecut într-un salon unde sclipeau bogății peste bogății, numai catifele, mătăsuri, și aur și nestimate; șapte policandre de aur greu cu câte șapte sfeșnice atârnav din tavanul lucrat în sîdef în feluri de sclipituri care-ți luau ochii, în mijloc sta așezată o masă cu șapte talere, tot de aur greu, cu mâncări din care se ridicau aburi de deosebite mirodenii. Pe delături, s-au așezat muzicantele în șapte tarafuri și din fiecare taraf ieșind înainte câte una, una mai frumoasă ca alta, îmbrăcate de sus până jos numa-n borangic străveziu, au venit mai aproape de masă.

Când a intrat Abu-Hasan, cu fetele cântând în urma lui, a stat o clipă în loc aiurit de atâtea minunății. S-a uitat mult de jur-împrejur, din tavanul sclipitor până-n covoarele în care i se îngropau picioarele, și, numa' îndemnat de Mesrur, care i-a spus închinându-se plecat, că se răcesc bucatele, s-a hotărât să se miște din loc și să meargă a se așeza la masă. Cum s-a așezat el, cele șapte curtene dimprejurul mesei au început să-i facă vânt cu niște apărători de pene mlădioase de păun. Abu-Hasan, încântat, după ce s-a uitat la fiecare din ele zâmbindu-le dulce, le-a zis:

— Drăguțelor, de ce vă osteniți să-mi faceți vânt toate? poate să mă răcorească numa' una singură... alelalte șase, mă rog, să poftească la masă alături cu mine, să-mi ție de urât, că mie, ce să spui? oricâte bunătați să am, singur la masă, nu-mi ticnește...

Tinerele s-au așezat îndată la masă; dar Abu-Hasan văzând că nu pun nimica-n gură de sfială, le-a dat el la fiecare-n taler și foarte politicos le-a poftit să guste măcar; pe urmă le-a-ntrebat cum le cheamă. Le chema așa: *Gură de mărgean, Lună plină, Rază de soare, Bucuria ochilor, Puful piersicii, Vraja inimii*. Pe urmă a întrebat pe cea care rămăsese să-i facă vânt să-l răcorească și dânsa i-a spus că o cheamă *Acadea de miere*. Strașnic de frumoasă.

Abu-Hasan fiecăreia i-a spus, potrivit cu numele ei, câte o vorbă de duh potrivită, așa că adevăratul calif, care le vedea și auzea toate de sus, s-a întărit în credința ce și-o făcuse mai dinainte, că prietenul este un om prețios. Când au văzut tinerele că Abu-Hasan s-a săturat de mâncare, una dintre dânselle în picioare a zis către un rob care sta cu mâinile încrucișate la slujba mesei:

— Stăpânitorul credincioșilor vrea să treacă la dulceturi; aduceți de spălat.

Toate s-au ridicat de la masă, au luat din mâinile robilor, una un lighean de aur, alta o cană cu cioc, tot de aur, și a treia un peșchir⁸⁸ de mătase, și îngenunchind câteștrele dinaintea lui Abu-Hasan, care ședea pe scaun, i-au dat de spălat. După ce s-a făcut și asta, s-a dat deoparte o perdea de catifea și s-a deschis ușa de la alt salon.

Mesrur a trecut înainte, poftindu-l cu multe temenele pe calif în

⁸⁸ Ștergar.

celălalt salon, încă și mai strălucit și, pe urmă, iar într-altul și mai strălucit, și în fiecare câte șapte tarafuri de cântărețe, tot una și una, și mese încărcate cu poame, dulceturi, prăjituri, fel de fel de bunătăți neînchipuie. L-au plimbat așa toată ziua până a-nceput să însereze. În cel din urmă salon Abu-Hasan a văzut ce nu mai văzuse până-aci:

Pline cu vin împăărătesc șapte cane mari de argint și de jur-împrejur niște cupe tot așa suflate pe dinăuntru cu aur. S-a așezat la masă, încremenit de frumusețea altor tinere cari îi așteptau poruncile – a voit să știe cum le cheamă, și a bătut în palme făcând semn tarafurilor de cântăreți să se oprească. Deodată s-a făcut tăcere; iar el, luând de mână pe una dintre cele șapte tinere, care era mai aproape, a poftit-o să șază alături și a întrebat-o cum o cheamă, iar dânsa a răspuns: *Salbă de mărgăritare*.

— Nu se putea nume mai potrivit – a zis Abu-Hasan – bine te-a botezat cine te-a botezat; decât eu tot așa zice că dinții matalăle întrec toate mărgăritarele din lume... Drăguța mea *Salbă de mărgăritare*, tare m-ai îndatora să-mi umpli, cu mânușițele matalăle, o cupă de vin.

Fata a îndeplinit porunca. Abu-Hasan, luând cupa plină și privind foarte duios, când la cupă, când la fată, a zis:

— *Salbă de mărgăritare*, în sănătatea mătăluță... Te rog, fă-mi și matalăle tot așa hatâr!

Dânsa își umplu o cupă și, ridicând-o în sus, cântă un cântec cu un glas îngeresc, de care Abu-Hasan a rămas foarte-ncîncât. După aceea, luă pe altă tânără și o pofti să șază alături de el, întrebând-o cum o cheamă, iar ea a răspuns: *Steaua zorilor*.

— Nu se putea nume mai potrivit – a zis Abu-Hasan – bine te-a botezat cine te-a botezat, decât... eu tot așa zice că ochii mătăluță întrec toate stelele de pe cer... Drăguța mea *Steaua zorilor*, tare m-ai îndatora să umpli două cupe, una pentru mine și alta pentru mătăluță...

Și tot așa cu una după alta, pe rând, până la cea din urmă pe care o chema *Lumina zilei*, a băut șapte cupe pline. După aceea *Salbă de mărgăritare* a mai umplut o cupă și foarte veselă a zis:

— Stăpânitor al credincioșilor, îndrăznesc preaplecata a mă ruga strălucirii-tale de un mare hatâr: să bea această din urmă cupă, după ce va asculta și de la mine un cântec pe care, nădăjduiesc, n-o să-i pară rău că l-a ascultat.

— Cu dragă inimă, sufletu-meu! A zis Abu-Hasan luând cupa, ba chiar, ca un stăpânitor al credincioșilor ce sunt, îți poruncesc să mi-l cânți, că nu se poate o frumusețe de copilă ca matale orce-o face să nu facă frumos și drăgăstos.

Tânăra atunci i-a cântat din tambură și din gură de l-a ridicat în slava cerului pe calif, care după ce s-a isprăvit cântecul i-a strigat cântăreței:

— Să trăiești, drăguță! Halal să-ți fie! Și a sorbit cupa până la picătura din fund, apoi s-a întors să-i mai zică încă o vorbă, însă d-abia a putut deschide gura mormăind ceva neînțeles; și-a și așezat brațele pe masă, și-a lăsat fruntea pe brațe și a adormit adânc.

Se înnoptase acuma bine. Harun-al-Rașid, care văzuse și auzise tot, a coborât degrabă în salon, bucuros că toate îi ieșiseră după plac. A poruncit să scoată lui Abu-Hasan veșmântul de calif și să-l îmbrace în hainele cu care-l aduseseră aseară la palat. A chemat apoi pe robul cel voinic și i-a zis:

— Acuma ia-mi-l binișor în cârcă și du-te de-l culcă pe divan acasă la el, și când ăi ieși, nu uita, să lași ușa de la drum deschisă.

În scurtă vreme, robul s-a întors la palat să-i spună califului că îndeplinise porunca întocmai.

Abu-Hasan, întins frumos pe divan, a dormit până a doua zi foarte târziu... Mijind ochii, la prins mirarea să se vadă în casa lui, și a-nceput să cheme cu glas mângâios:

— *Salbă de mărgăritare! Steaua zorilor! Guriță de mărgean!* unde sunteți? Veniți încoace, drăguțelor.

Mă-sa, care l-a auzit de alături, a venit în grabă

— Ce ai, fātu-meu? ce ți s-a întâmplat?

Abu-Hasan a ridicat mândru capul și a întrebat:

— Babo, cui îi zici tu fātu-meu?

— Ție, cui să-i zic? Nu ești tu băiatul meu Abu-Hasan?

— Eu băiatul tău? ce nu-ți iei seama la vorbă? Eu Abu-Hasan? ce trăncănești? Eu sunt stăpânitorul credincioșilor, bre!

— Pentru Dumnezeu, fātu-meu, taci să nu te-auză cineva, să crează că ești nebun.

— Nebună ești tu, babo! Încă o dată îți spun că eu sunt stăpânul credincioșilor.

— Ah, fiule – a strigat bătrâna – ce duh rău te canonește pe tine de aiurezi așa? Nu vezi că ești în odaia ta, în odaia unde te-ai născut și-ai trăit până acuma?

— Mi se pare și mie că ai dreptate – a zis Abu-Hasan ștergându-se la ochi – parcă așa ar fi. Eu sunt Abu-Hasan, tu ești mama, și amândoi suntem în odaia mea.

Baba gândi că și-a venit fiu-său în simțire și vrea să-nceapă a râde, când Abu-Hasan, de unde ședea lungit se ridică de mijloc, se uită jur-împrejur, apoi își acoperi cu palmele amândoi ochii și strigă strașnic:

— Piei dinaintea mea, scorpie bătrână! Nu sunt fiul tău! Sunt stăpânitorul credincioșilor, auzitu-m-ai? Piei!

— Pentru numele lui Dumnezeu, fiule, vino-ți odată în fire. Taci, să nu te-auză cineva!

— Să nu te văz! Lipsești!

Biata babă, văzând că nu-i chip de-nțeleș, a început să se bată cu pumnii în cap și să se bocească. Dar Abu-Hasan s-a mâniat și mai tare, a început s-o înjure, ba, ca un copil blestemat, s-a repezit și-a îmbrâncit-o dând-o de perete s-o strivească și mai multe nu.

Bătrâna a început să țipe de s-au strâns mahalagiii. Ce e? Ce e?

Au sărit toți și au dat-o într-o parte pe bătrână...

— Ce faci, Abu-Hasan? Ți-ai pierdut mintea și frica de Dumnezeu, omule, de ridici mâna asupra mă-tii?

Abu-Hasan, fierbând de mânie, se uită cu ochii rătăciți la toți de jur-împrejur și zise:

— Cine este Abu-Hasan acela despre care vorbiți?... Cum îndrăzniți să-mi ziceți mie Abu-Hasan?... Mă cunoașteți voi pe mine cine sunt? Eu sunt stăpânitorul credincioșilor, bre! Afară toți! Lipsiți!

Vecinii au înțeleș că omul înnebunise, și, ca să-l oprească de a face vreo boroboacă, l-au legat de mână și de picioare; dar tot n-au voit să-l lase numai cu bătrâna; unul dintre ei a alergat la îngrijitorul balamucului să-i dea de știre, și fără zăbavă s-a și întors cu câțiva slujitori, care aduceau cu ei funii, chingi și vine de bou.

Abu-Hasan, cum i-a văzut, a început să se zbuciume și să urle, dar îngrijitorul l-a domolit degrabă cu vreo două-trei vine de bou pe spinare; l-au legat burduf și l-au dus la balamuc.

Acolo, după ce i-au tras, după regula casei, vreo cincizeci de vine de bou, l-au închis într-o colivie zebreliță; și pe urmă trei săptămâni d-a rândul același tain în fiecare zi, după care regulat îl întreba îngrijitorul:

— Ei! Spune: tot mai crezi că ești stăpânitoru credincioșilor? Mă omule, vino-ți în fire, ascultă-mă pe mine...

— N-am nevoie de povețele tale – răspundea bolnavul – nu sunt nebun; dar, dacă ai să mă schingiuiеști și să mă stâlcești multă vreme tot așa, firește c-o să mă înnebunești de-a binelea.

Nenorocita bătrână venea în toate zilele să cerceteze cum îi mai merge; plângea de se prăpădea când îl auzea văitându-se de dureri și-i vedea spinarea și șalele umflate pline de vânătăi, așa că nu mai știa sărmanul pe ce parte să se rezeme, ca să aibă puțină odihnă. De câte ori deschidea ea gura vrând să afle o vorbă bună, nu cumva și-a mai venit în minți, el, o ocăra ș-o gonea, încât totdeauna se întorcea acasă nemângâiată, cu gândul că fiu-său nu mai are leac.

Încet-încet începu să se stingă închipuirea lui Abu-Hasan că fusese îmbrăcat în caftan de calif, că avusese netăgăduită putere de calif, că poruncile lui de calif fuseseră îndeplinite cu sfințenie; începu să se gândească și altfel: „Bine, să zicem că sunt calif, apoi atunci dacă sunt calif, cum de m-am deșteptat la mine acasă? De ce nu m-am trezit înconjurat de robi și de curtene? De ce marele vizir și atâți ofițeri dimprejurul meu m-au părăsit?... Nu, nu se poate... A fost numa' vis... Da; dar am poruncit polițaiului să pedepsească pe cei cinci bârfitori, și vizirului să ducă o pungă mamei, și poruncile mi-au fost îndeplinite. Atunci?

...Nu știi nici eu ce să mai zic; nu-nțeleg deloc... Ei! Dar câte și mai câte nu le-nțeleg eu și n-am să le-nțeleg niciodată!”

Cam așa se gândea Abu-Hasan când a sosit mă-sa, care, cum l-a văzut așa de zdrobit și de prăpădit, a-nceput iar să se bocească, și pe urmă l-a-ntrebat:

— Ei, fātu-meu, cum îți mai e? cum stai la cap? te-ai mai dezbărat de duhul necurat care te canonește?

— Mamă – a răspuns foarte liniștit Abu-Hasan – acumă văd și eu bine că am fost ieșit din minți și te rog să mă ierți de păcatul groaznic ce l-am făcut ridicând ca un ticălos nebun mâna asupra ta. Și rog și pe

vecinii noștri să mă ierte dacă i-oi fi supărat cu ceva când am fost apucat. Un vis m-a smintit; un vis ciudat din cale-afară, care desigur ar fi smintit pe orice om mult mai cuminte ca mine. Oricum o fi fost, de-acuma știu că a fost numa-nchipuire: sunt sigur că nu sunt stafie de calif strălucit, ci numai și numai bietul Abu-Hasan cu oasele rupte. Da, sunt fiul tău care te-a cinstit totdeauna până în ceasul acela blăstemat al păcatului și care de-acum pocăit are să te cinstească până la moarte!

La aceste vorbe cumiți, mama, plină de bucurie, a strigat:

— Fătu-meu, eu te-am iertat, să te ierte Dumnezeu, și noi să-i mulțumim că te-a mântuit de duhul necurat.

Și numaidecât a alergat bătrâna mângâiată la îngrijitorul balamucului, și i-a spus că fiul ei este tămăduit de tot. Îngrijitorul a venit și el, l-a sucit, l-a învățit cu fel de fel de întrebări, și văzându-l teafăr, în toată firea, i-a dat drumul să meargă-n voie cu mă-sa la casa lor.

Abu-Hasan, întorcându-se acasă, rupt, s-a așezat la pat să-și caute de sănătate. După câtăva vreme, simțindu-se iar în puteri, a-nceput a i se urî să stea serile singur în casă, și astfel s-a hotărât să se apuce de tabietul lui de mai-nainte. A plecat așadar într-o seară pe la asfințit, era tocmai zi-ntâi a lunii, a plecat să-și caute un musafir; a mers de s-a așezat ca de obicei la capătul podului și a așteptat să-i pice un străin. Tocmai în ziua aceea avea obicei și califul să umble tiptil prin târg până dincolo de porțile cetății, afară. Nu se așezase Abu-Hasan de mult pe o laviță, când zări venind de peste pod pe negustorul lui de la Musul, ca și întâia oară cu zaplanul de rob după el. Și sigur fiind că numai de la acest negustor i s-a fost tras lui atâtea boroboațe și supărări, lăsându-i ușa de la drum deschisă, și-a zis în gând: „Doamne iartă-mă, mi se pare că ăsta e vrăjitorul care m-a fermecat!” și a întors ochii în altă parte să nu-l vadă până n-o trece. Califului îi aduseseră știri despre tot ce i se întâmplase prietenului deșteptându-se a doua zi după petrecerea de la palat în casa lui din mahala; și fiind bun la inimă și iubitor de dreptate, s-a gândit să-l ia pe Abu-Hasan pe lângă el de aproape și să-l răsplătească de câte pățise. De aceea acum, îmbrăcat tiptil, tot ca negustor de la Musul, își căuta prietenul la locul știut. L-a zărit șezând pe laviță și a luat seama că-și întoarce capul într-adins ca să nu-l vadă. Atunci a ocolit binișor pe după laviță și aplecându-se i s-a

arătat ochi în ochi, zicându-i:

— Ei!... Dumneata ești, frate Abu-Hasan? mă-nchin cu plecăciune... Dă-mi voie să te sărut.

La acestea Abu-Hasan, întorcându-și ochii încolo, a răspuns:

— Ba eu nu mă-nchin dumitale cu plecăciune deloc, că n-am nevoie nici de închinăciunea, nici de pupăturile dumitale... Hai, du-te, vezi-ți de drum.

— Cum se poate – a zis califul – nu mai mă cunoști? Nu-ți mai aduci aminte ce bine am petrecut împreună acu' o lună, seara la dumneata acasă, când mi-ai făcut cinste să mă ospătezi așa de frumos?

— Nu! nu te cunosc și nu știu despre ce vorbești... Hai du-te, lasă-mă...

Dar califul nu s-a dat cu una, cu două, și a adăugat:

— Nu-mi vine a crede că nu mă cunoști; că doar nu de mult ne-am văzut; trebuie să-ți aduci aminte cum ți-am mulțumit de buna dumitale găzduire, ce bune urări ți-am făcut și cum ți-am făgăduit să te ajut măcar la ce, ca om cu trecere în lumea bună...

— Nu știu – a răspuns Abu-Hasan – ce trecere ai fi având și în ce lume, și n-am cătuși de puțin dorință să ți-o pun la-ncercare; dar știu că după urările dumitale am ajuns nebun... Rogu-te, dacă iubești pe Dumnezeu, vezi-ți de drum; dă-mi pace.

— A! frate Abu-Hasan, să mă ierți; nu mă pot despărți de dumneata în așa chip! trebuie să fii bun încă o dată să mă poftești la dumneata, să mă ospătezi și să mă găzduiești; să am încă o dată cinstea a bea un pahar cu dumneata.

— Măi, omule, nu-nțelegi? de câte sute de ori să-ți spun? Du-te cu Dumnezeu, drăguță... Destule am tras după urma dumitale, destule!... mi-e peste cap, nu mai am poftă și de altele!

— Iubite frate Abu-Hasane, prea ești aspru cu mine. Te rog nu-mi mai spune astfel de vorbe, care mă mâhnesc. Fă-mi mai bine hatârul și-mi povestește ca la un adevărat frate ce ți s-a întâmplat ca să-ndreptez răul ce zici că ți l-am făcut, și să-ți cer iertare, că, și de ți-oi fi făcut poate vreun rău, n-a fost nici cu voia, nici cu știrea mea; crede-mă, rogu-te, să te crează Dumnezeu!

Negustorul a rostit vorbele acestea cu glasul așa de cald pornit din inimă, că Abu-Hasan s-a mai îmbunat, și, după ce și-a întors ochii

către el, i-a zis mai blând:

— Poftim de șezi colea lângă mine, să ți le povestesc toate, ca să vezi că nu degeaba sunt supărat pe dumneata.

Și astfel Abu-Hasan și-a povestit toate întâmplările cu de-amănuntul, de când s-a fost trezit din somn dimineța în palat, până a doua zi dimineța când s-a trezit la el acasă, și le-a povestit ca și cum s-ar fi petrecut toate într-un vis; și pe urmă a adăugat:

— Și să nu te miri când îți spun că dumneata ești vinovat de toate câte mi s-au întâmplat; adu-ți aminte că te-am rugat dacă pleci de dimineță, până n-oi fi eu deștept, să închizi ușa de la drum, și dumneata n-ai închis-o, ca să intre duhul necurat să-mi umple capul cu visul acela care, n-am ce zice, era frumos, dar pe urmă numai eu știu ce a tras pielea mea după urma lui. Dumneata ești vinovat, că ai fost uituc, de toate câte le-am pătit.

Pe când Abu-Hasan își povestea foarte aprins pățaniile, negustorul a pufnit de râs; asta l-a mâniat tare pe povestitor, care a strigat:

— Așa? care va să zică dumneata îmi și râzi în nas când eu mă jeluiesc dumitale de răul care mi l-ai pricinuit? Ori gândești că-ți spun moși pe groși, ca să glumesc cu dumneata?... Poftim, uite colea că nu-ți minții... Uite! Uite!

Și zicând aceasta s-a aplecat de mijloc și descoperindu-și umerii și sânul i-a arătat urmele umflăturilor și vinețelor de pe trup. Califul nu a putut vedea acele semne fără să fie adânc mișcat de compătimire și, foarte mâhnit că gluma mersese prea departe, a luat în brațe pe Abu-Hasan și l-a sărutat foarte duios, zicându-i:

— Ridică-te, te rog, preaiubite frate, și vino... Haide la dumneata acasă... Doresc să mai petrec încă o dată astă seară cu dumneata... și mâine, cu voia lui Dumnezeu, ăi vedea că toate or să meargă bine... bine de tot... ascultă-mă pe mine: mai bine nu se poate...

Încet-încet, cu mângâieri și vorbe pline de bunătate, negustorul a potolit cu totul supărarea prietenului, care i-a zis:

— Eu te iau și astă-seară, dar să te juri că mâine dimineță nu mai uiți ușa deschisă, de la drum, să mă pomenesc iar cu duhul necurat.

Negustorul a făgăduit că de data asta, doamne-ferește, n-are să

mai uite. Ridicându-se amândoi de pe laviță, au pornit spre casă; și pe drum negustorul, ca să-l îndemne și mai bine pe prietenul său, îi zicea mereu:

— Ți-am dat o dată cuvântul, ți l-am dat, s-a isprăvit! Să nu mă crezi vreun terchea-berchea: eu sunt negustor cu vază și om de omenie... în mine poți avea încredere.

Așa, au mers ei amândoi alături, cu robul în urma lor, până au ajuns acasă, pe înserate. Abu-Hasan a aprins lumini în odaie; amândoi s-au așezat pe divan, și masa fiind gata s-au apucat să cineze, ca doi vechi prieteni ce erau. După cină, bătrâna a curățit masa, a adus pometuri, uscături și băutură, și s-a dus lăsându-i singuri. Au băut fiecare pe îndelete câte cinci-șase bărdace vorbind una-alta despre lucruri neînsemnate... Când musafirul l-a văzut pe Abu-Hasan încălzit bine, i-a deschis vorba despre dragoste și l-a-ntrebat dacă iubise cumva în viața lui vreo femeie.

— Frate dragă, ce să-ți spun? a răspuns Abu-Hasan, mie, cel puțin până acuma, dragostea mi s-a părut un fel de robie; uite, să-ți mărturisesc drept, mie atâta mi-a plăcut în viața mea: să mănânc, nu ceva scump, dar bun și curat, și mai ales să beau un vinișor cum știu eu, dar, nu singur; mi-a plăcut să petrec totdeauna cu prietenii, mai ales cu un om deștept... La dragoste nu m-am prea gândit... Dar iar nu pot zice că sunt de tot neștiutor... Dacă s-ar întâmpla să dau peste o femeie frumoasă și veselă ca una dintre celea din visul meu, de care-ți povestit; să văz eu că și ea mă face haz așa cum sunt, că mi-e urât serile cu mine; să-mi cante frumos și să mă țină de vorbă căutând toate chipurile cum să mă facă s-o plac și eu pe ea – de parcă-parcă n-aș zice ba... Poate chiar dimpotrivă, m-aș lipi de ea cu tot sufletul și m-aș simți fericit să-i robesc. Ei! Dar unde să găsesc eu așa femeie?

Abu-Hasan a oftat ca de un dor mare și, umplând două bărdace, a adăugat:

— Dar ce să ne mai gândim la d-alde astea? Mai bine să ne vedem de petrecerea noastră așa de plăcută... Ia, poștește!

După ce și-a golit fiecare bărdaca lui, musafirul a zis:

— E păcat, un om așa de plăcut, bun și deștept ca dumneata, care cum văz eu ar fi simțitor la dragoste, să duci astfel de viață singur cuc, fără să te bucuri de plăcerile lumii...

— Nu mi-e greu – a răspuns gazda – să-mi duc viața asta liniștită; mai bine așa, decât să dau peste cine știe ce femeie ciudată și ursuză și care să-mi amărase zilele...

Musafirul a luat bărdaca lui Abu-Hasan și a zis:

— Știi ce? las' pe mine; am să-ți găsesc eu ce-ți trebuie dumitale; eu am să te căpățuiesc, și ai să vezi că am să-ți nemeresc întocmai după pofta inimii.

Și după aceste vorbe, a turnat vin și i-a întins gazdei bărdaca plină, adăugând:

— Pofitim, poți bea chiar de-acuma în sănătatea aceleia care-ți va face fericirea vieții.

— Fie! a zis gazda, dacă poștești să beau în sănătatea aceleia care... cum îmi făgăduiești, cu toate că nu prea pun temei pe făgăduiala dumitale.

A dat bărdaca peste cap, și, firește, numaidecât l-a luat gaia.

Robul l-a ridicat în cârcă, iar califul, ieșind după el hotărât să nu mai înapoieze pe Abu-Hasan ca întâia oară, a închis bine ușa de la drum.

Ajungând la palat, aceeași punere la cale, aceleași porunci, aceeași rânduială, întocmai toate ca și întâia oară.

A doua zi dimineată, Abu-Hasan când s-a trezit din somn, cam târzior, și a mișcat puțin, au început șapte tarafuri să cânte lin și dulce numai cu jumătate glas. Abu-Hasan a deschis ochii privind de jur-împrejur...

Cântările au conținut deodată. Abu-Hasan a închis iar ochii, și mișcându-și degetele a strigat îngrozit așa de tare încât de sus îl auzea califul:

— Iar m-a apucat! Acuma ține-te! iar la balamuc, iar vine de bou, Doamne sfinte, ia-mă în paza ta! Iar mi-a făcut-o afurisitul de musafir! mi-a lăsat ușa de la drum deschisă! iar a intrat la mine duhul necurat! iar mă chinuiești cu închipuiri și cu vedenii!... Nu mă lăsa, Doamne, pradă satanei!

După această scurtă rugăciune, a-nchis iar ochii acoperindu-și-i cu palmele, doar o mai putea adormi. Dar una dintre curtene, pe care o mai văzuse el bine o dată, îi zise, apropiindu-se de căpătâiul lui:

— Stăpânitor al credincioșilor, fiindcă strălucirea-ta nu se

ridică, deși i-am arătat că s-a făcut ziuă, atunci trebuie să-ndeplinim porunca pe care ne-a dat-o pentru asemenea împrejurare.

Și deodată au sărit mai multe fete; l-au ridicat din pat pe sus, l-au pus să sară jos pe un covor în mijlocul salonului. Apoi șapte tinere frumoase ținându-se de mână s-au pornit să joace de jur-împrejurul lui, în vreme ce tarafurile cântau din toate puterile zbârnâind și sunând din dairele.

Abu-Hasan sta jos pe covor dus pe gânduri, aiurit cu desăvârșire:

„Adică să fiu eu în adevăr stăpânitorul credincioșilor?!” Și gândind acestea a făcut semn către *Salbă de mărgăritare* și către *Steaua zorilor*, care jucau. Hora s-a spart, cântările au conținut și fetele s-au apropiat de el, care le-a zis, zâmbind prosteste:

— Fetelor, spuneți-mi drept, dar drept: cine sunt eu?

— Stăpânitor al credincioșilor, a răspuns *Steaua zorilor*, strălucirea-ta vrea să glumească, ori poate cine știe ce vis i-a tulburat închipuirea; asta se poate, fiindcă strălucirea-ta a dormit astăzi peste obicei. Dacă mi-este îngăduit, am să povestesc strălucirii-tale toate cele întâmplate până aseară.

Și i le-a povestit cu de-amănuntul cum fuseseră pedepsiți imamul și niște bătrâiori, din mahalaua cutare, cum îi fusese trimisă o pungă cu aur mamei unuia Abu-Hasan tot din mahalaua aceea, cum a petrecut el toată ziua, ce mâncase, cum îi cântaseră, și cum, după ce băuse cu ele, adormise...

— Și de-acolea strălucirea-ta a dormit peste obicei până acuma...

— Haide-haide, a răspuns el clătinând din cap, nu mai spune... Află că de când v-am mai văzut pe voi, am fost la mine acasă, la mine, Abu-Hasan, acolo am lovit-o pe mama, apoi de-acolo m-au dus la balamuc, unde am stat legat ferecat trei săptămâni și-n toate zilele am căpătat tain câte cinzeci de vine de bou... Și voi vreți să crez că toate astea au fost vis, ai? Haida de! mai bine spuneți că vreți să râdeți de mine...

— Stăpânitor al credincioșilor – a zis *Steaua zorilor* – suntem toate-n stare să jurăm pe tot ce are mai scump strălucirea ta, că tot ce ne spune e numai un vis. Strălucirea-ta n-a ieșit de aici de ieri seara, și

d-atunci a dormit toată noaptea nemișcat până acuma.

— Bine-bine – a răspuns el – eu auz ce spui matale; dar, mă rog, ia uitați-vă și coalea...

Și descoperindu-și umerii le-a arătat tuturor urmele loviturilor.

— Poftim, mai spuneți că nici astea nu sunt aieva, că doar le simț și acuma durerea...

Apoi a chemat aproape pe un ofițer și i-a spus:

— Apucă-mă cu dinții de vârful urechii și strânge; să văz de visez ori sunt deștept...

Ofițerul a îndeplinit porunca așa că Abu-Hasan a dat un țipăt; atunci deodată s-au pornit ghitarele, tamburele, dairelele și glasurile să sune din răsputeri, iar tinerele și ofițerii să dănțuiască chiotind ca niște nebuni. Abu-Hasan, în fierberea de zgomot, s-a ridicat de jos și numa-n cămașa de noapte s-a repezit între dănțuitoare, a apucat pe două de mâini și s-a pornit să sară și să țopăie mai nebun ca toți... Și trage-i danț, și ține-o aci, și nu te da!

Califul, de sus, de la ferestruică, n-a mai putut, a deschis gratia și hohotind de râs a strigat tare încât a acoperit tot zgomotul:

— Stăi, Abu-Hasan, oprește-te, că mă omori, nu mai pot!

La glasul califului au amuțit toți încremenind pe loc. Abu-Hasan s-a oprit și el ca toată lumea și, întorcându-și capul în sus, a dat cu ochii de negustorul de la Musul și într-o clipă, ca și cum i s-ar fi ridicat o perdea de pe ochi, a înțeles cine era negustorul. Dar asta nu l-a zăpăcit; ba, dimpotrivă, văzând acuma limpede că toate fuseseră aieva, a pătruns îndată noima glumei și a răspuns de jos, vesel:

— Ei! Dumneata ești, negustorule?... îmi pare bine... Și te mai plângi că te omor... când numa' dumneata ești de vină pentru toate câte le-am pățit... Dumneata ai poruncit să-mi bată imamul și pe bătrâiorii mahalalei, că nu eu, eu de asta mă spăl pe mâini... în sfârșit, dumneata ești capul răutăților, și eu sunt păcălitul...

— Ai dreptate, Abu-Hasan – a răspuns de sus califul – și gata sunt să te răsplătesc de tot ce ai pățit cum vei socoti tu însuși de cuviință.

După aceste vorbe califul a coborât în salon, și după ce tinerele curtene l-au îmbrăcat pe prietenul său din cap până-n călcâie numa-n mătăsărie, califul l-a luat în brațe și l-a sărutat, zicându-i:

— De acum, Abu-Hasan, ești ca și un frate pentru mine; cere-mi orice gândești că-ți poate face plăcere și al tău să fie!

— Stăpânitor al credincioșilor – a zis Abu-Hasan – preaplecăt, rog pe strălucirea-ta deocamdată numai atâta înaltă bunătate să-mi facă: să-mi spună cu ce mijloace mi-a zăpăcit astfel capul, vreau să știu, ca să-mi pot liniști de-a binelea mintea cletinată.

Califul a binevoit să-i facă pe plac și i-a povestit toate cele întâmplate, pe care cititorul le cunoaște cu de-amănuntul.

— Tu însuși mi-ai povestit – a adăugat califul – câte ți s-au întâmplat de a doua zi încolo. Nu-mi puteam închipui că ai să păți și să suferi atâtea după urma unei glume; dar fiindcă eu am făcut greșeala, tot eu trebuie s-o îndreptez; eu sunt dator a te înlesni să uiți toată supărarea ce fără să vreau ți-am pricinuit. Spune-mi, te rog, ce pot face pentru asta.

La acestea, Abu-Hasan, mai încântat ca de orice până acum, a răspuns cu glasul înecat de bucurie:

— Stăpânitor al credincioșilor, oricâte rele am pățit s-au șters din amintirea mea din clipa când am aflat că mi-au fost pricinuite de califul, de domnul și stăpânitorul meu. Cât despre bunătățile cu care îmi făgăduiește atât de milostivă strălucirea-ta să mă acopere, nu mă îndoiesc câtuși de puțin; dar fiindcă pe mine nu gândul oricăror foloase din lume m-a putut stăpâni, și fiindcă mi-este îngăduit să aleg eu ce-mi place, atunci iată ce-ndrăznesc a-mi alege: să mă pot cât mai adesea apropia de strălucirea-ta, ca să am toată viața fericirea a mă închina înainte-i și a o slăvi.

Această din urmă dovadă de deșteptăciune și de mărinimie din partea lui Abu-Hasan i-au câștigat întreagă dragostea califului.

— Dragul meu prieten – i-a zis acesta – din suflet îți mulțumesc că numai atâta lucru ușor mi-ai cerut, pe care din toată inima ți-l dau; oricând poțești poți intra aici în palatul meu să te apropii de mine.

Totodată, a poruncit să-i dea o locuință în palat pe seama lui, și i-a dăruit o pungă plină cu aur. Abu-Hasan s-a închinat până la pământ dinaintea califului, iar acesta a plecat acolo unde erau adunați mai-marii împărăției așteptându-l la sfat.

Vestea despre întâmplarea lui Abu-Hasan s-a răspândit îndată în tot Bagdadul. Fiindcă era din fire om cu inima deschisă și cu vorbele

lui prietenoase și cu glumele lui bine potrivite împrăștia veselie oriunde se afla, califul nu se mai putea despărți de el și la fiecare petrecere trebuia să-l aibă alături; uneori îl lua chiar la soția sa Zobeida, căreia îi povestise toată istoria. Domnița aceea, care făcea mult haz de Abu-Hasan, a luat seama de mai multe ori că de câte ori venea la ea califul cu prietenul lui, prietenul trăgea mereu cu coada ochiului la una din roabele ei, pe care o chema *Vraja inimii*, și astfel Zobeida s-a hotărât să-i spună odată califului, când erau singuri:

— Iubite stăpâne, eu am luat seama că de câte ori vine Abu-Hasan nu-și mai ia ochii de la *Vraja*, și ea, cum îl vede, se zăpăcește de nu mai știe ce face; știi că eu țin la fata asta cum și măria-ta ții la Abu-Hasan. Ce zici? N-ar fi bine să-i căsătorim?

— Draga mea – a răspuns califul – îmi pare foarte bine că mi-ai adus aminte; eu chiar i-am fost făgăduit prietenului Abu-Hasan să-l căpățuiesc, să-i găsesc o femeie pe placul lui, și atât mai bine că s-a nimerit să și-o găsească el singur... Până să isprăvească bine califul, iată-i intrând amândoi, Abu-Hasan și *Vraja inimii*.

Abu-Hasan, auzind ce pusese la cale stăpânul lui preaiubit, a căzut în genunchi și a zis:

— Nu puteam primi o soție mai scumpă din mai binecuvântate mâini; dar oare pot nădăjdui că are să se învoiască și *Vraja*?

— Tu ce zici? a întrebat-o Zobeida pe fată.

Fata n-a știut răspunde nimic; numai s-a roșit până-n vârful urechilor și cu mâinile la sân și-a aplecat fruntea, ceea ce arăta mai bine ca oricâte vorbe frumoase că și ea e fericită a se supune la ce hotărâse preaiubita ei stăpână.

Nunta s-a făcut îndată la palat după care multe zile au urmat petreceri pline de veselie, iar apoi însurăței au fost lăsați să se bucure în pace de dragostea lor. Abu-Hasan și soția sa într-adevăr se iubeau foarte, și afară de ceasurile când trebuia să se înfățișeze înaintea califului și a Zobeidei, toată vremea și-o petreceau nedezlipiți unul de altul. Adevărul e că *Vraja inimii* avea toate darurile cu care să poată robi pe Abu-Hasan; nu numai că era frumoasă, dar, după dorința lui, știa să-l înveselească serile, la masă, ținea una cu el și la glume și la bardedă.

Așa, au trăit ei amândoi împreună cuminți, veseli și fericiți sub

ocrotirea strălucitului calif Harun-al-Rașid și al minunatei Zobeide,
până la adânci bătrâneți.

Lector: Delia Damirescu

Tehnoredactor: Valeria Postelnicu

Dat la cules 1. III.1977. Bun de tipar 20.V.1977

Apărut 1977. Comanda nr. 1411. Tiraj 205.061

Coli de tipar 15

Comanda nr. 70.130

Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”.

București – Piața Scânteii nr. 1.

Republica Socialistă România

ION LUCA CARAGIALE s-a născut la 30 ianuarie 1852, în ce-i poartă numele, lângă Ploiești — oraș unde a urmat școala. A ca suflor, copist, corector, publicist, revizor școlar etc. Debu l-a făcut la revista **Ghimpele**. A scris piese de teatru: renumitele dii «O noapte furtunoasă» (1879), «Conu Leonida față cu reacți (1880), «O scrisoare pierdută» (1884) etc.; drama «Năpasta» (188 scos revistele **Claponul** și **Moftul român**. A creat numeroase s («Schife ușoare» — 1896, «Schife nouă» — 1910 etc.), «Mom (1901) și **nuvele**. S-a stins din viață la 22 iunie 1912.

